КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ІНФАРМАЦЫЙНА-АНАЛІТЫЧНЫ І КУЛЬТУРАЛАГІЧНЫ БЮЛЕТЭНЬ
Грамадскага аб’яднання “Міжнародная асацыяцыя беларусістаў”
і Грамадскай арганізацыі “Беларускае таварыства
дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі”

ЗМЕСТ

• № 9 (57) • ВЕРАСЕНЬ • 2000 • МІНСК • БЕЛАРУСЬ •

Заснавальнікі:
**Грамадскае аб'яднанне "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў",
Грамадская арганізацыя "Беларускае таварыства дружбы
і культурнай сувязі з замежнымі краінамі"**

Адрас рэдакцыі:
**Рэспубліка Беларусь, 220050, Мінск,
вул. Рэвалюцыйная, 15, Камітэт ГА "МАБ"**

Тэлефон: **+375 (017) 220 76 04**
Факс: **+375 (017) 220 93 50**

E-mail:
mab@lingvo.minsk.by

Электронны варыянт у InterNet:
http://www.lingvo.minsk.by

На першай старонцы вокладкі —
**Скарына прыйшоў у Ліду, праз якую ён не мог не ехаць у Кракаў і Прагу.
Аўтар помніка Валяр'ян Янушкевіч. Фота В. Янцэвіча.**

Бюлетэнь выдаецца і высылаецца толькі тым сябрам ГА "МАБ", якія ўнеслі складкі.

Памер складак у месяц (з 2000 г.): у Беларусі — **500 рублёў**,
у краінах СНД — **2 USD**, Цэнтральнай Еўропы — **3 USD**,
Заходняй Еўропы, Азіі, на іншых кантынентах — **5 USD**.

Перыядычнасць выхаду — **1 нумар у месяц**.

Мовы выдання — беларуская, англійская і ў перспектыве — руская.

Паведамленні аб уплаце складак просім дасылаць на адрас рэдакцыі.

Складкі просім пераводзіць аднаму з заснавальнікаў бюлетэня —
Камітэту ГА «Міжнародная асацыяцыя беларусістаў».

Банкаўскія рахункі:
**рублёвы і валютны —
3015000005287 у Мінскім абласным упраўленні
АСБ "Беларусбанк" г. Мінска, код 807.**

ГІМН СКАРЫНАЎСКАГА БРАЦТВА*

Словы Максіма Багдановіча | Музыка Віктара Гуляева

Andante ♩ = 72

S, A — mp

1.Толь - кі ў сэр - цы тры - | вож - ным па - чу - ю
2.Мо - я - ны, Бе - ла - | русь, па - няс - лі - ся
3.Ма - ці род - на - я, | Ма - ці - Кра - і - на!

3 | 4

за кра - і - ну ра - | дзі - му - ю жах,-
за тва - і - мі дзяць - | мі уз - да - гон,
Не ус - ці - шыц - ца | гэ - та - кі боль...

5 (mf) | 6

ўспом - ню Вост - ру - ю | Бра - му свя - ту - ю
што за - бы - лі ця - | бе, ад - рак - лі - ся,
Ты пра - бач, ты пры - | мі свай - го сы - на,

7 | 8

і ва - я - каў на | гроз - ных ка - нях.
пра - да - лі і ад - | да - лі ў па - лон?
за Ця - бе я - му | ўмер - ці даз - воль!..

9 У бе - лай пе - пе цра - 10 по - сяц - ца ко - ні,
Бі - це ў сэр - цы іх, бі - це мя - ча - мі,
Усё ля - туць і ля - туць ты - я ко - ні,

11 рвуц - ца, мкнуц - ца і 12 цяж - ка хры - пяць...
нс да - вай - це чу - жын - ца - мі быць.
срэб - най збру - яй да - лё - ка гры - мяць...

13 *f* Ста - ра - даў - няй Лі - 14 тоў - скай Па - го - ні
Хай па - чу - юць, як сэр - ца на - ча - мі
f Ста - ра - даў - няй Лі - тоў - скай Па - го - ні

15 не раз - біць, не спы - 16 ніць, не стры - маць.
аб ра - дзі - май ста - рон - цы ба - ліць...
не раз - біць, не спы - ніць, не стры - маць.

17 **Fine** *f* Нс - стры - маць!..

2

* Скарынаўскае брацтва ўжо тры гады дзейнічае пры Нацыянальным навукова-асветным цэнтры імя Ф. Скарыны.

Мікалай Палкаўнічэнка (Гомель)

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА І АЛЬБРЭХТ ДЗЮРЭР

Зварот аўтара да пытання пра магчымыя асабістыя стасункі беларускага першадрукара і карыфея нямецкага Адраджэння невыпадковы. Гэта лагічны вынік амаль трохгадовага даследавання іканалогіі ілюстрацый і ініцыялаў выданняў Ф. Скарыны. Аўтар у значнай ступені рэканструяваў старажытныя прыёмы стварэння выяўленчых ідэаграм. Яны грунтуюцца на сімволіцы Кабалы і ўвогуле культуры сярэдніх вякоў. Як вядома, гэта культура была пераважна філалагічнай. Для яе характэрна высокая культура тэкста і слова, увага да яго літары ў пошуку сэнсу.

Мікалай Палкаўнічэнка — выкладчык сярэдняй школы № 19 г. Гомеля. Займаецца даследаваннем гравюр з выданняў Ф. Скарыны ў еўрапейскім кантэксце. У аснове артыкула — даклад на III Міжнародным кангрэсе беларусістаў.

Спачатку аўтар звярнуўся да "майстэрскіх" гравюр А. Дзюрэра, каб праверыць аб'ектыўнасць рэканструяванай ім "мовы" на выяўленчым матэрыяле, вядомым складанасцю сваёй іканалогіі. Гэта гравюры "Меланхолія", "Св. Іеранім" і пазней дыптых "Чатыры апосталы". Вынікі іх даследавання пераўзышлі сціплыя чаканні аўтара. Дапаможная частка даследавання набыла самастойную навуковую каштоўнасць. Пацвердзілася, што ў свой час бліжэй за ўсіх да разгадкі тайны "Меланхоліі" быў славуты Эрвін Паноўскі. Высветлілася, што іканалогія гравюры "Св. Іеранім" значна складаней, чым лічыцца. Нямецкі мастак, як і беларускі першадрукар, быў знаёмы з сімволікай Кабалы. Яны карысталіся аднолькавымі сродкамі стварэння выяўленчых ідэаграм. Высветлілася, што сэнс і змест ідэаграм партрэта Скарыны і гравюр Дзюрэра вельмі падобныя. Іх адрозненне — у аптымізме Скарыны і песімізме Дзюрэра. Беларускі першадрукар адлюстроўвае сябе ў выглядзе Еноха, нямецкі мастак — у выглядзе Фаўста (крылы постаці Меланхоліі — намёк на мастака праз яго вядомы герб).

Партрэт Скарыны, "Св. Іеранім" і "Меланхолія", быццам фрагменты спісаў страчанага тэкста, узаемадапаўнялі і ўдакладнялі пры даследаванні сэнс і змест асноўных ідэаграм. Напрыклад, кабалістычны "гарызонт вечнасці", які лёгка пабудаваць з дапамогай перспектывы інтэр'ера "Св. Іераніма", знаходзіцца на ўзроўні вуснаў святога. Ён стварае ідэаграму вечнасці Слова, якое перакладае святы. Дарэчы, ёсць падставы лічыць назву гравюры памылковай. Магчыма, што гравюра павінна называцца "Св. Аўгусцін". На карысць гэтага сведчыць выява гарбуза пад столлю, якая сімвалізуе Нябесны горад. У вышэйшай ступені верагодна, што гравюра прысвечана памяці Гартмана Шэдэля і з'яўляецца яго адлюстраваннем. На партрэце Скарыны "гарызонт вечнасці", які лічыцца вечным цяперашнім паміж мінулым і будучыняй, адпавядае вузкай частцы гадзінніка паміж яго ніжняй і верхняй камерамі. Ён праходзіць паміж выявамі капітэляў калонак Еноха ў выглядзе яек і выявамі львоў. Такім чынам, ідэаграма львоў-вучоных і іх

генезісу ўзбагачаецца. Гэта вечны генезіс вучоных, звяном у ланцугу якіх лічыў сябе Скарына. Выява класічнага кабалістычнага "гарызонту вечнасці" (круг, падзелены гарызантальнай лініяй на дзве роўныя часткі) ёсць на барабане, адвображаным на адным з ініцыялаў Ф. Скарыны. У "Меланхоліі" выява вясёлкі з гарызонтам сімвалізуе будучыню (эсхаталагічныя перспектывы чалавецтва паводле св. Іаана Багаслова).

Правільнае "прачытанне" аўтарам ідэаграмы выяў ільвоў на партрэце Скарыны дазволіла зразумець памылковасць погляду даследчыкаў творчасці Дзюрэра на выяву львёнка ("Св. Іеранім") як выяву сабакі, якой у кантэксце іканаграфіі сюжэта няма месца. На самой справе выявы розных узроставых генерацый ільва ствараюць ужо знаёмую нам ідэаграму генезісу вучоных.

Беларускі асветнік і нямецкі мастак неаднаразова выкарыстоўвалі сімволіку Брамы святла — увахода ў Малкут (у кабалістаў — Царства ведаў, Царква, гісторыя, у хрысціянстве — Царства Нябеснае). У Скарыны — гэта выявы калон, дубовай гірлянды і трохкутніка — знака "вагі". У Дзюрэра — выява чэрапа (ням. *Schödel*, дэль — кабалістычны Бог Брамы святла) на фоне вялікага акна ("Св. Іеранім") і "магічны квадрат" пад дзвярным званочкам ("Меланхолія"). Выява месяца на сігнеце Скарыны — Малкут, кабалістычнае Царства ведаў. Адначасова гэта ў хрысціянскім варыянце Царства Нябеснае (прыгадаем шматлікія карціны з адлюстраваннем узнясення Марыі, дзе яна стаіць на выяве месяца). Выява тачыльнага дыска (не жорнаў, як лічыцца) у "Меланхоліі" часткова задрапіравана. На ім паказана шчарбіна. Гэта метафарычны месяц — Царства ведаў. Лацінскае *disco* — 'навучыцца чаму-небудзь'. Маленькі пута сядзіць на тачыльным дыску і рашае нейкую задачу. Італьянскае *putto* праз лацінскае *puto* стварае ідэаграму 'лічыць і думаць'. Выява вагаў — сімвал галоўных сефіротаў Кабалы — кароны, якая ўраўнаважвае Мудрасць і Розум. Левая іх чашка (біна) — розум, развіццё — датыкаецца да галавы пута. Аўтар павінен быць такім падрабязным для пераканаўчасці і таму, што гэтая аргументацыя датычыцца сімволікі сігнета Скарыны, асноўная ідэаграма якога — дактрына і дысцыпліна.

Ужо знаёмая нам ідэаграма Царства Нябеснага ("Св. Іеранім") у выглядзе адлюстравання гарбуза ствараецца вельмі проста. Гарбуз (ням. *Kürbis*) праз лацінскае *urbis* — горад. Дарэчы, з "лішняй" літары *К* у лацінскай пачынаецца слова "неба". Такім чынам, ствараецца выяўленчая ідэаграма Нябеснага Іерусаліма. Як і гравюры Дзюрэра, партрэт Скарыны ствараўся для адукаваных еўрапейскіх інтэлектуалаў. Выявы кошыкаў, праз лац. *Corbis – orbis*, магчыма, сімвалізуюць сусвет і круг. Круг — сімвал вечнасці. Такім чынам, гаворка можа ісці аб вечным працэсе перадачы ведаў. Выявы збаноў на падушцы — сімвалы розных жыццёвых шляхоў. Гэта звычайны грахоўны шлях (збан, магчыма, пусты, магчыма, з малаком) і ўзнёслы шлях мудраца (другі збан, магчыма, з мёдам). Збан праз нямецкія словы *Krug* і *Klug* — мудрэц. Праз лацінскія *cadus – cado – catus* гэта ідэаграмы падзення, духоўнай смерці і асцярожнасці, умеласці, майстэрства. Выява жалуда з гірлянды датыкаецца да берэта Скарыны і

праз ням. *Eichel* і кабалістычнае *Хель* — Бог міласэрнасці — сцвярджае ідэю міласэрнасці.

Вельмі адметна выкарыстанне Скарынай і Дзюрэрам своеасаблівага сюррэалізму (дваістасці і нават траістасці асобных выяў). На партрэце Скарыны выява падушак злева ператвараецца ў выяву аблокаў справа. Траіцца адна з выяў яго сігнета. Гэта адначасова сонца, леў і адлюстраванне самога першадрукара. Выява жывёлы ў “Меланхоліі” нагадвае сабаку і авечку. Для майстра, які стварыў славуты малюнак труса, гэта невыпадкова. Сабака — сімвал адданасці. Праз ігру лацінскіх слоў *canis* і *canus* (‘сівы’) і ігру нямецкіх слоў *сівы* і *мудры* ўказвае на выяву старога на каменным блоку. Такім чынам, ствараецца ідэаграма філасофскага каменя (у нямецкай мове — каменя мудрасці). Авечка — спрадвечны сімвал ахвяры. Гэта ахвяра мастака на карысць творчасці. Авечка (ням. *Schaf – Schaffen*) — творчасць.

Трэба адзначыць, што нягледзячы на сістэматычныя намаганні ў пошуку твораў выяўленчага мастацтва з такімі ж складанымі ідэаграмамі і выкарыстаннем “мовы” Скарыны і Дзюрэра, аўтар адшукаў толькі некалькі выпадкаў выкарыстання фрагментаў гэтай “мовы”. Выключэннем з’яўляюцца толькі карціны славутага Дж. Арчымбольда. Сляды “мовы” Скарыны і Дзюрэра прысутнічаюць, напрыклад, на славутым партрэце пасланнікаў Ганса Гольбейна Малодшага (лонданская Нацыянальная галерэя). Гэта дэфармаваная выява чэрапа на інкруставанай падлозе. Чэрап — *Schädel* — кабалістычны сімвал Брамы святла. Адна са старых назваў гэтай карціны — “Вучоныя”. На візантыйскай мініяцюры сярэдзіны XIV ст. (Масква. Гістарычны музей, грэч. 407) з выявай евангеліста Іаана паказаны стол у выглядзе верхняй паловы круга, на якім ляжыць цыркуль. Гэта знаёмая нам частка кабалістычнага “гарызонту вечнасці” — сімвал будучыні (эсхаталагічных перспектыў).

Аўтар павінен падкрэсліць, што, акрамя карцін Дж. Арчымбольда, нічога значнага, падобнага на партрэт беларускага першадрукара і гравюры карыфея нямецкага Адраджэння адшукаць не ўдалося. Гэта ўжо само па сабе красамоўна і дазваляе лічыць стасункі карыфеяў беларускай і нямецкай культур у вышэйшай ступені верагоднымі.

Даследаванне па атрыбуцыі выяваў гістарычных асоб у выданнях Скарыны прымусіла аўтара праверыць методыку атрыбуцыйнай працы на матэрыяле дыптыха Дзюрэра “Чатыры апосталы”. Да вядомай атрыбуцыі св. Іаана П. Ме-

ланхтана аўтар далучыў атрыбуцыі выяваў астатніх святых. Гэта Іеранім *Хольц*шуер у выглядзе *халер*ыка св. Марка. Брат мастака *Ганс* у выглядзе *санг*вініка св. Паўла. І, па ўсёй верагоднасці, Гартман Шэдэль у выглядзе св. Пятра. Прыёмы, з дапамогай якіх Скарына і Дзюрэр набліжаюць біблейскіх персанажаў да рэальна існаваўшых асоб, таксама аднолькавыя. Аўтар ужо падкрэсліваў філалагічны характар культуры і адукацыі тых далёкіх часоў. Сучаснаму чалавеку цяжка ўявіць тып мыслення людзей таго часу. Высветлілася памылковасць ці, верагодней, наўмысны трук аднаго з першых даследчыкаў творчасці Дзюрэра, які, магчыма, ведаў сувязь паміж тэмпераментамі і імёнамі адлюстраваных асоб (*меланх*олік – *Меланх*тан) і, жадаючы захаваць манаполію на гэтае веданне, наўмысна схлусіў, сцвярджаючы сангвіністычны тэмперамент адлюстравання св. Іаана – Меланхтана. Гэтая памылка сустракаецца і ў выданнях сучасных аўтараў. Між тым, гравіраваны партрэт Меланхтана, зроблены Дзюрэрам у год стварэння “Апосталаў”, красамоўна сведчыць аб энергіі Меланхтана і аб тым, што мастак ператварыў яго на карціне “Апосталы” ў тыповага меланхоліка, каб стварыць сувязь тэмпераменту і імя дзеяча Рэфармацыі. Сярод сучаснікаў Скарыны, паказаных на гравюры тытульнага ліста кнігі “Царстваў” — сам *Юлій* II у выглядзе Сам*уіла*, а таксама Лю*довік* (Ягелон) у выглядзе *Даві*да. На гравюры з адлюстраваннем Ісуса Нав*ін*а — бясспрэчная выява князя Гедым*ін*а. Адлюстраванне *Самсон*а — выява Сігізмунда II. Італьянскі эквівалент гэтага імя — *С*іджі*смон*да.

Асобныя ілюстрацыі выданняў Скарыны надрукаваны з дошак дрэварытаў славутай “Сусветнай хронікі” Г. Шэдэля. Аб гэтым пісаў вядомы беларускі даследчык выяўленчага матэрыялу выданняў першадрукара В. Шматаў. Гэта таксама важкі аргумент на карысць гіпотэзы аб знаёмстве Скарыны і Дзюрэра.

На пражскай карціне мастака “Свята ружанцовае” (Венецыя, 1506) ёсць выява невядомага доктара ў мантыі, які вельмі нагадвае беларускага першадрукара. Традыцыйны пункт гледжання даследчыкаў на выявы асоб справа ад постаці Максімільяна I як прадстаўнікоў нямецкай суполкі ў Венецыі (у асноўным багатых гандляроў) не вытрымлівае крытыкі. Патрабаванням фундатарскага карпаратыўнага партрэта адпавядаюць толькі выявы доктара і невядомага рыцара. Пагадзіцца з тым, што яны могуць прадстаўляць суполку гандляроў, немагчыма. З пункту гледжання аўтара, доктар некалькі нагадвае С. Брандта. Але бясспрэчна вялікае яго падабенства і з беларускім першадрукаром.

На ілюстрацыі з тытульнага ліста кнігі “Песня песняў” у выглядзе алегарычнай постаці Хрыстовай нявесты — Царквы — адлюстраваны, магчыма, сам Скарына. У выглядзе карануючага яе Хрыста змешчана выява Дзюрэра, вельмі падобная на адлюстраванне мастака з прыгаданай намі пражскай карціны. Выява першадрукара перад Хрыстом – Дзюрэрам сведчыць, магчыма, аб нечым большым, чым толькі вялікая павага Скарыны да славутага нямецкага мастака. Бясспрэчна, што ўзорам для дрэварытаў выданняў беларускага першадрукара з’яўляліся гравюры Дзюрэра. Нельга выключыць і непасрэдную вучобу Скарыны ў нямецкага майстра.

У. Агіевіч, заслугі якога па прыцягненню ўвагі да складанасці іканалогіі партрэта першадрукара бясспрэчныя, прапанаваў дзве слушныя гіпотэзы. Аўтар цалкам падзяляе яго пункт гледжання наконт значна ранейшай даты нараджэння Скарыны. Другая яго гіпотэза мае дачыненне да тэмы гэтага артыкула. Сутнасць яе — у прыналежнасці беларускага першадрукара да нейкай протамасонскай карпарацыі кніжнікаў. Аргументацыя Агіевіча не вельмі пераканаўчая, аднак па сутнасці пытання ён мае рацыю. Справа ў тым, што ў тыя часы тэхніка друкавання ахоўвалася ад пабочных асоб амаль таксама, як сакрэт вырабу пораху, паперы і значна пазней — фарфору. Скарына, безумоўна, належаў да вельмі вузкага кола "касмапалітычных" еўрапейскіх інтэлектуалаў. Блізкасць Дзюрэра да гэтых колаў, а таксама да прафесійнай карпарацыі выдаўцоў і друкароў бясспрэчная. Адзін з іх прадстаўнікоў, вядомы Кобергер, з'яўляўся суседам і хросным бацькам Альбрэхта. Агіевіч піша аб протамасонстве Скарыны. Аўтары класічных трактатаў аб Кабале сцвярджаюць, што масоны заўсёды добра ведалі яе сімволіку. Сюжэт разгледжанай намі пражскай карціны Дзюрэра "Свята ружанцовае", як і паданне аб прыгаданым намі Еноху, вельмі папулярны ў масонскім асяроддзі. На гэтай карціне Дзюрэр трымае паперу са сваёй сігнатурай вельмі нязручна. Справа ў тым, што рукі адначасова паказваюць адно са старажытных масонскіх прывітанняў. На гэтай жа карціне мужчынская постаць у чорным адзенні справа ад доктара трымае прадмет, выява якога дваіцца, калі не траіцца. Гэта, магчыма, кніга з незвычайнай вокладкай ці, верагодна, аспідная дошка, чорны колер якой зліваецца з чорнай вопраткай, а драўляная рамка ўспрымаецца прамавугольнікам — вядомай эмблемай масонаў. Цікава, што на прыгаданай намі карціне рукі Дзюрэра, постаць якога адлюстравана ў значнай глыбіні кампазіцыі карціны, быццам бы датыкаюцца да капелюша доктара.

Указаныя факты дазваляюць лічыць асабістыя кантакты карыфеяў беларускай і нямецкай культур у вышэйшай ступені верагоднымі. Аўтар упэўнены, што вынікі далейшага паралельнага даследавання іканалогіі ілюстрацый выданняў беларускага першадрукара і гравюр выдатнага майстра нямецкага Адраджэння звяжуць іх імёны ў гісторыі мастацтвазнаўства, а таксама ў гісторыі культурных кантактаў беларускага і нямецкага народаў.

З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

ПРА ПОЛЬСКІЯ І БЕЛАРУСКІЯ ГАРАДЫ

Кафедра рэгіянальных даследаванняў Падляшскай акадэміі ў Седльцах дзякуе за надасланыя публікацыі Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

Мне прыемна паведаміць, што нашай кафедрай рыхтуецца навуковая канферэнцыя "Малыя гарады ва ўмовах выклікаў глабальга гаспадарання". Адбудзецца яна ў Седльцах 23–25 кастрычніка 2000 г. Пра свой удзел у канферэнцыі паведамілі ўжо 16 дакладчыкаў з Беларусі, галоўным чынам з Брэста.

***Марыя Цехацінська**, праф., загадчык кафедры*

Вальдэмар Дэлюга (Варшава)

ФРАНЦЫСК СКАРЫНА І ГАБРЭЙСКІЯ ДРУКАРЫ Ў ПРАЗЕ

Сярод пражскіх друкароў Францыск Скарына займае асаблівае месца. Ён шмат разоў карыстаўся абсталяваннем іншых друкарняў, аб чым успаміналі многія даследчыкі. У яго выданнях, якія з'явіліся ў Празе і Вільні, ёсць дрэварыты, адбітыя з чужых дошак. Прыкладам служыць ілюстрацыя з выдання "Псалтыра" 1517 г., якая прадстаўляе генеалагічнае дрэва Хрыста (гл. рэпрадукцыю на наступнай старонцы); гравюра скампанавана паводле іканаграфічнай схемы, апрацаванай Міхалам Вольгемутам. Яна была адціснута з дошкі, якая ўпершыню з'явілася ў "Новым Запавеце", выдадзеным на чэшскай мове ў Празе ў 1497 г. [1] Чарговай экземпліфікацыяй запазычання служаць два дрэварыты М. Вольгемута, змешчаныя ў "Малой падарожнай кніжцы", выдадзенай у 1522 г. у Вільні. Абодва творы спачатку знаходзіліся ў "Сусветнай хроніцы" Гартмана Шэдэля, апублікаванай у 1493 г. у друкарні Антонія Кобергера ў Нюрнбергу. А на тытульнай старонцы віленскага выдання знаходзім дрэварыт, на якім прадстаўлены фрагмент генеалагічнага дрэва продкаў Хрыста. Ілюстрацыя з'явілася яшчэ раней у календары, выдадзеным Вольфгангам Хуберсам у 1513 г., і мае свае аналагі ў калекцыі гравюр, якая захоўваецца ў бібліятэцы Вроцлаўскага універсітэта[2]. Ініцыялы, змешчаныя ў "Малой падарожнай кніжцы", працягваюць традыцыі лацінскіх узораў. На с. 183 змешчаны ініцыял "S", узор якога быў запазычаны з вялікага алфавіта, апрацаванага Ізраэлем ван Мекенэмам[3]. Упершыню ініцыял ананімнага майстра з'явіўся ў нюрнбергскіх інкунабульных выданнях. Дошка выкарыстоўвалася Петэрам Вагнерам у 1483–1500 гг. [4] Затым яна ўжывалася ў выданнях Морыца Брандыса[5], які працаваў у Лейпцыгу і Магдэбургу ў 1488–1500 гг. Шматлікія ініцыялы эпохі імітуюць прататыпы Мекенэма. Мы знаходзім іх у інкунабулах Марціна Ландсберга[6], які актыўна працаваў у Лейпцыгу ў 1492–1500 гг. Вядомы таксама копіі, выкананыя ананімным іспанскім гравёрам, творы якога змяшчаліся ў інкунабульных выданнях у Бургасе[7].

Вальдэмар Дэлюга — доктар мастацтвазнаўства, прафесар. Супрацоўнік Нацыянальнага музея ў Варшаве. Артыкул напісаны ў рамках навуковай праграмы, якая фінансавалася фондам Research Support Scheme of the Open Society Support Fundation і прадстаўлены ў выглядзе даклада на III Міжнародным кангрэсе беларусістаў.

Падобнага тыпу элементы абсталявання друкарняў сведчаць аб трываласці матэрыялу, а таксама аб вялікай матэрыяльнай вартасці дрэварытных дошак.

Выкарыстанне элементаў нямецкіх друкарняў у славянскіх не з'яўляецца нечым выключным. Варта нагадаць, што ў пражскіх габрэйскіх друкарнях выконваліся гравюры, адбітыя не на ўласных дошках. Так было ў выпадку з выданнямі Герсона бен Саламо Кохена. На тытульнай старонцы другога выдання "Пяцікніжжа" 1530 г. была адбіта рамка з дошкі, якая ўжо выкарыстоўвалася пры друку чэшскай Біблії 1529 г. [8] Яна з'явілася зноў на старонцы

Бібліі, выдадзенай на чэшскай мове ў 1537 г., гэта значыць вярнулася да ранейшых гаспадароў [9]. Другая рамка, якую знаходзім ў экземпляры “Хагады” з калекцыі Бадлеянскай бібліятэкі ў Оксфардзе, таксама паходзіць з чэшскіх выданняў. Трэцяя рамка тытульнай старонкі 3 кнігі Майсея таксама належала, як раней, так і пазней, чэшскім выдаўцам. Яна складаецца з пяці элементаў рознай канфігурацыі ў выданнях чэшскіх Біблій у 1537 і 1561 гг.

Пэўная група пражскіх габрэйскіх і праваслаўных ілюстрацый мае агульныя мастацкія элементы, значыць, яны былі выкананы на адным графічным варштаце. Даследчыкі ўжо займаліся дадзенай праблемай, але толькі ў кантэксце геральдычных элементаў, якія выступаюць у выданнях беларускага першадрукара [10]. Спосаб афармлення групы гравюр з родавым гербам (у тым ліку тытульнай старонкі) да пражскіх выданняў Скарыны мае свае аналогіі ў тагачасных габрэйскіх выданнях [11]. Акрамя гэтага, варта адказаць на пытанне: якія ж мастацкія сувязі аб’ядноўвалі Скарыну з пражскім габрэйскім асяроддзем, а таксама, якую ролю адыгрывалі ў дадзеным выпадку чэшскія друкарні [12]? У 1518 г. Кохен выдаў “Пяцікніжжа”. На тытульнай старонцы кнігі быў змешчаны герб, які, верагодна, належаў выдаўцу [13]. Герб, які падтрымліваецца двума анёламі, быў пазначаны манаграмай “М”. Такіх жа анёлаў мы знойдзем на старонцы “Кнігі Зыходу” Скарыны [14]. Магчыма, аўтар манаграмы “М” і ёсць той самы гравёр, які нанёс на малюнак з партрэтам Скарыны ініцыялы “MZ”. Але нельга пераканаўча пацвердзіць гэтую гіпотэзу. Яе, хутчэй, трэба звязваць з варштатам майстра “HWF”, які падпісваў дрэварыт з выявай св. Вацлава ў “Psalterium Olomucense” (Брно, 1499). Сярод аналогій назавём дрэварыт, змешчаны ў чэшскім выданні “Minuci” 1521 г. [15]

Пяць гравюр і тытульная старонка да Бібліі Скарыны пазначаны двума гмеркамі (штэмпелямі родавых гербаў. — *Пер.*). Трэба меркаваць, што іх аўтарам з’яўляецца адзін і той жа аўтар. Гэта, напэўна, з яго варштата паходзіла дрэварытная дошка, на якой была адбіта тытульная старонка пражскага “Machzor” 1525 г. [16] Чарговай ілюстрацыяй, якая належыць да той жа самай групы, служыць рамка на тытульнай старонцы пражскага выдання “Во установене служебников” 1523 г. На ёй мы заўважаем падобныя ўпрыгожанні, а таксама герб сталіцы Чэхіі [17]. Наступная група дрэварытаў, якія ілюструюць часцей за ўсё старазапаветныя сцэны, верагодна, належыць іншым аўтарам і, магчыма, адбіта паўторна з дрэварытных дошак. Аб такой гіпотэзе сведчыць відавочнае пашкоджанне

ў цэнтральнай частцы кампазіцыі на першай старонцы “Кнігі Іова”.

У выданні “Хагады” 1526 г. на рамцы тытульнай старонкі мы заўважаем сігнатуру гравёра, якая змешчана з левага боку герба ў выглядзе старажытнагабрэйскай літары “ы”, якая ідэнтыфікуе выдаўца Хаіма Шахора (Hayyima Shahor (Schwarz)). Ілюстрацыя з’явіцца ў чарговы раз у аугсбургскай версіі “Хагады” 1534 г. Пазней той жа выдавец друкаваў кнігі ў Іхенаўзене і Хедэрнхайме. Сярод іканаграфічных аналогій назавем дрэварытныя рамкі, якія паходзяць з хрысціянскіх друкаваных выданняў Йоханеса Фрабена (1519) з Базеля[18] або Адама Петры[19]; далёкія водгукі знойдзем таксама ў ілюстрацыях кніг, надрукаваных у Трансільваніі. Прывядзем у якасці прыкладу рамку, хутчэй за ўсё, аўстрыйскага паходжання, якая знаходзіцца ў “Ungarchronik”, выдадзенай у Клужы, — на ёй знаходзім падобныя выявы сірэн[20].

Неабходна адзначыць, што дошкі, якія выкарыстоўваліся пражскімі габрэямі ў друкарнях, “экспартаваліся” далей ва Усходнюю Еўропу. Напрыклад, рамка, якую знаходзім у друкаваных выданнях Х. Шахора (Шварца), будучы копіяй гравюры з пражскай “Хагады” 1526 г., з’явілася ў друкаваных выданнях сына Ісаака[21] ў Германіі — у Іхенаўзене (1545) і Хедэрнхайме (1546).

Затым разам з друкарскім абсталяваннем яна трапіла ў Люблін, дзе сын Х. Шварца атрымаў каралеўскія прывілеі ад Зыгмунта Аўгуста ў 1550 г. Ілюстрацыі можна знайсці ў выданні “Пяцікніжжа” 1556 г.[22] Друкар выдаваў многа кніг, якія траплялі затым ва Усходнюю Еўропу. У 1554 г. быў надрукаваны старагабрэйскі “Малітоўнік” на ўвесь год з кропкамі ў васьмёрцы — так званы “Sidur”. Яго сын Хаім — унук Х. Шварца — працягваў выдавецкую справу, выдаўшы “Пяцікніжжа” ў 1558 г. Менавіта ў ім у канцы твора змешчана гісторыя пра ўцёкі друкароў з Чэхіі, адзначаецца радасць па прычыне выдання кнігі[23]. Згаданая раней рамка чэшскага паходжання была змешчана на ілюстрацыі тытульнай старонкі “Shaarei Dura” 1574 г., адбітай у люблінскай друкарні Калонымаса бен Мордэхай Яфе і яго сыноў Юзафа і Хаіма з дошкі, якая выкарыстоўвалася таксама і іншымі пры выданні “Пяцікніжжа” ў 1530 г.[24] Верагодна, дошка была прададзена разам з часткай друкарні Элізарам, сынам Ісаака, які прыехаў у Люблін каля 1557 г. Частку сваёй друкарні ён перавёз пазней у Сафет, які знаходзіўся ў Верхняй Галілеі, а другая частка была куплена Калонымасам Яфе, сям’я якога паходзіла з Германіі. Бацька яго нарадзіўся ў Чэхіі, але быў выселены адтуль каля 1560 г. Сын прыехаў у Люблін прыкладна ў 1558 г. і стаў супрацоўнічаць з Хаімам, сынам Ісаака Шварца. Прыкладна ў 1573 г. ён распачаў працу над друкаваннем трактатаў вавілонскага Талмуда, які быў паўтарэннем італьянскага выдання Гюсціняна. У “Brit Abraham”, або ў “Саюзе Абраама”, абрамленне тытульнай старонкі таксама паходзіць з друкарняў чэшскіх габрэяў 30-х гг. XVI ст. У той перыяд друкары ілюстрацый люблінскіх друкарняў часта бралі за аснову італьянскія ўзоры. Звязана гэта было з прывозам у Люблін часткі друкарскага абсталявання, якое, верагодна, паходзіла з Мантуі або Венецыі[25]. Прыкладаў такіх знаходзім мноства і ў пазнейшых выданнях, дзе выкарыстоўваліся не толькі элементы, якія паходзілі

з габрэйскіх друкарняў Германіі ці Чэхіі, але таксама і ілюстрацыі з хрысціянскіх друкаваных выданняў. Прыкладам у дадзеным выпадку могуць служыць дрэварыты з “Tsene Urene” 1704 г., адбітыя з арыгінальных дрэварытных дошак Йоста Амана.

Прадстаўленыя вышэй прыклады “экспарту” дрэварытных дошак з Нюрнберга ў Вільню і Люблін праз Прагу сведчаць аб тым, як далёка распаўсюджваліся яны за межы ўплыву лацінскай культуры. Эканамічныя інтарэсы пераважалі над рэлігійнай рознасцю, сведчачы, што мастацтва не мае межаў — як дзяржаўных, так і культурна-этнічных.

Пераклад з польскай ***Ганны Ціщук***

---

[1] Urbánková E. Soupis prvotiskû ceského puvodu. Praha, 1986. Nr 25.

[2] Шыфр IQ 189.

[3] Кристеллер И. П. Происхождение московского старопечатного орнамента // Книга: Исследования и материалы. М., 1965. Т. 11. С. 193; Александровіч С. Кнігі і людзі. Мн., 1976. С. 48; Hollstein W. F. H. Dutch and Flemish Etchings, Engravings, and Woodcuts 1450–1700. Amsterdam, 1989. P. 227. Nr 570.

[4] Гл.: Heitz P., Haebler K. Hundert Kalender Inkunabeln. Strassburg, 1905. Nr 66.

[5] Veröfentlichungender gesellschaft für Typennkunde des XV. Jahrhunderts: Wiegendruckgesellschaft. Halle, 1917. T. 11. Pl. 915.

[6] Тамсама. Halle, 1911. T. 5. Pl. 399; Halle, 1913. T. 7. Pl. 518.

[7] Тамсама. Halle, 1923–1924. T. 17–18. Pl. 1424.

[8] Sokolová F. Cyrilské tisky. Výstava z fondu Státnî knihovny ČSR porádaná k 400. Výroči úmrtí Ivana Fjodorova. Listopad 1982. Praha, 1982. S. 19; Яе ж. Cycilské a hlaholské staré tisky v českých knihovnách. Praha, 1997. S. 359; The Precious Legacy: Judaic Treasures from the Czechoslovac State Collections. New York, 1983. S. 272. Nr 278.

[9] Tobolka Z. Knihopis českých a slovenských tisku. Praha, 1941. T. 2. Nr 2. Nr 1099.

[10] Пікарда Г. Скарына, геральдыка і Кабала // Голас Радзімы. 1992. № 52. С. 5.

[11] Vinograd Y. Thesaurus of the Hebrew Book. Jerusalem, 1993. T. 2. P. 531–532.

[12] Winter Z. Kulturní obraz českých měst. Praha, 1890. T. 1. S. 198.

[13] Wengrov Ch. Haggada: An Introduction to the Passover Haggadah completed by Gersom Cohen in Prague Sunday, 26teventh, 5287 (December 20, 1526). New York, 1967. Il. 5.

[14] Шматов Ф. В. Искусство книги… Минск, 1977. С. 49.

[15] Tobolka Z. Op. cit. Nr 5587.

[16] Wengrov Ch. Op. cit. Il. 9a.

[17] Tobolka Z. Op. cit. Nr 5125.

[18] Voltz H. Martin Luthers deutsche Bibel. Hamburg, 1978. Il. 25.

[19] Тамсама. Іл. 351, 352.

[20] Jugareanu V. Bibliographie der Siebenburgischen Frühdrücke. Baden-Baden, 1959. S. 43. Il. 14.

[21] Steiner M. Catalogus Librorum Hebraeorum in Bibliotheca Bodleiana. Berlin, 1931. P. 21. Nr 107.

[22] Тамсама. С. 27. № 1444. Гл.: Vinograd Y. Op. cit. P. 358–359.

[23] Drukarze dawnej Polski od XV do XVIII wieku / Red. A. Kawecka-Gryczowa.Wrocław, 1983. T. 1. Cz. 1. S. 380.

[24] Judaica. Books, Manuscripts, Works of Art. And Pictures. Christie’s. Sale Numer 2131. Amsterdam, 1987. P. 122. Nr 232.

[25] Drukarze dawnej Polski… S. 388.

Дональд Кодэр (Чыкага, ЗША)

ПОГЛЯД АМЕРЫКАНСКАГА ЛЕКАРА НА СПАДЧЫНУ СКАРЫНЫ

Я вельмі ўсцешаны гонарам, што выпаў мне, — выступаць на секцыі III Міжнароднага кангрэса беларусістаў, прысвечанага ўзаемадзеянню Францыска Скарыны з еўрапейскай культурай. Я не еўрапеец, а амерыканец, не скарыназнаўца, а ўрач-хірург. Я пазнаёміўся са Скарынам толькі тры гады таму, дакладней кажучы, Скарына адкрыў мяне, бо амерыканцу немагчыма жыць у Беларусі, не адчуўшы ўплыву гэтага вялікага сына Полацка. Таму я вельмі ўсцешаны магчымасцю распавесці вам пра тое, што лічу ўплывам Скарыны на наш свет.

Дональд Кодэр — доктар медыцыны, прафесар. 35 гадоў працаваў хірургам у Чыкага. Выкладаў ва універсітэце штата Ілінойс. Цяпер працуе ў беларускай філіі Міжнароднай асацыяцыі па барацьбе з наркаманіяй і наркабізнесам. Выступіў на III Міжнародным кангрэсе беларусістаў.

На працягу гадоў, праведзеных у Беларусі, я быў моцна ўражаны сілай уздзеяння Скарынавага жыцця. Ён стаў настолькі важным для мяне, што я напісаў кнігу пра яго, якая мерыцца паказаць прычыну таго, што стала яго сілай. Рабочая назва яе — “Францыск Скарына, наша спадчына і надзея”. Яна будзе аддадзена на рэцэнзію тым, хто ведае пра Скарыну больш за мяне. Мы спадзяемся выдаць яе ў свет да восені. Там няма новай гістарычнай інфармацыі — кніга складаецца з поглядаў амерыканскага доктара на жыццё і сведчыць, як Скарына прапануе рашэнні самых актуальных праблем.

У Скарыне я знайшоў не толькі важную гістарычную асобу, але і чалавека, які прапануе сённяшняй моладзі погляд на жыццё і магчымасці змен у іх жыцці. Маладым чалавекам ён атрымаў высока каціруемы дыплом у адным з выдатнейшых універсітэтаў тых дзён і быў гатовы дасягнуць поспехаў як доктар лекарскіх навук. Але ён таксама заўважыў, што свет быў хворы значна болей, чым на любую хваробу, якую ён вывучаў ва універсітэце. Гісторыя яго жыцця і творчасці сведчыць пра няспынныя спробы прынесці свайму народу ацаленне і збавенне ад галечы і адчаю. Цытата з яго прадмовы да кнігі “Дзеянні Апосталаў” цудоўна ілюструе яго перакананні. Вось што ён піша пра лекара Луку, аўтара трэцяга Евангелля: “Он же, будучи лекарем телесным доскональным, видяй вси речи телесные, иже суть суетны и минущи, возжеле быти лекарем душ наших, еже на образ и на подобенство превечного Бога створеных”. Скарына таксама мог глянуць углыб, праз часовую частку чалавечага жыцця, і ўбачыць спрадвечную вартасць кожнай асобы. Ён ведаў, як Словы Божыя могуць нанава перарабіць чалавека. Ён адкрыў сілу і жыццё, дараванае нам Бібліяй, і прысягнуў, што прынясе гэтыя веды ўсяму свету.

Скарына жыў у часы адчаю і бяды, але ў яго прадмовах я заўважыў адно радасць ды аптымізм, з якімі ён даруе чалавеку новае, лепшае жыццё. У яго час таксама існавалі праблемы падзелу сярод хрысціян, але ён пісаў адно пра еднасць і паслушэнства Ісусу Хрысту, Самому Аўтару хрысціянства. А паколькі

ён быў перакананы, што Біблія ўсім дае магчымасць перамагчы штодзённы адчай, ён прысвяціў сваё жыццё не толькі перакладу і друку, але таксама і перакананню свайго народа ў тым, што трэба чытаць Біблію. У Скарыне я бачу выдатны прыклад чалавека, які ясна бачыў праблемы свайго часу і даваў план вырашэння тагачасных праблем. Ён жыў і пісаў, нібыта сам жыў з людзьмі першага стагоддзя, якія былі ў захапленні ад жыватворнай сілы ўваскрэсення Хрыстова. Таму яго жыццё ёсць прыклад веры, што дала плён у дзеянні, а таму яно — жывы прыклад для нас, людзей XX стагоддзя.

Скарына давяраў сіле напісанага слова, гэтаксама як Сам Бог даверыў чалавеку Слова Сваё ў Бібліі. Таму сённяшняя гісторыя даказвае нам, што справа Скарыны прынесла плён з таго, што ён даверыў свайму народу Біблію на яго мове. Таму ў Скарыне я бачу чалавека веры, які аддаў сваё жыццё для ацалення будучых пакаленняў, і цяпер я, урач, таксама карыстаюся тым плёнам.

Мастакі цудоўна абмалявалі вобраз Скарыны на карціне, якую я так часта бачыў у розных школах. Ён стаіць з Бібліяй, прасцертай да нас, чытачоў, для ўсіх, хто захоча яе прачытаць, паверыць у яе і ёю жыць. Ён прапануе нам тую самую жыватворную сілу, што зрабіла з яго волата гісторыі. Гэта ёсць думка, план дзеянняў і абяцанне. Гэта ёсць Скарынава сіла ў сённяшнім свеце.

Пераклад з англійскай ***Глеба Ермакова***

СКАРЫНА Ў МАІМ ЖЫЦЦІ

Хто такі Скарына, сёння ведае кожны чалавек, які лічыць сябе беларусам.

Скарына — слаўны сын зямлі полацкай. Ён нарадзіўся ў сям'і купца. Але абраў іншы шлях, чым бацька, вырашыў стаць вучоным. І гэта яму ўдалося, бо, напэўна, не хопіць пальцаў, каб пералічыць усе заслугі і дасягненні Скарыны.

Для мяне, як і для многіх іншых, Скарына — агеньчык ведаў, які перадаваў іскры асветы ў самыя цёмныя куткі Радзімы. Бо менавіта з дапамогай скарынаўскіх кніг людзі ў нас пачалі вучыцца грамаце па друкаванаму тэксту.

Для мяне, вучаніцы школы імя Ф. Скарыны, яго імя блізкае і сімвалічнае. Наша школа — адзіная ў Літве, у якой дзеці грунтоўна вывучаюць родную мову. Можа, з цягам часу будуць адкрывацца іншыя падобныя школы, але наша — першая. Пасля Скарыны было шмат таленавітых і заслужаных асоб у Вялікім Княстве Літоўскім, але ён быў першым.

Скарына, безумоўна, пакінуў вялікі след пасля сябе. Асабліва гэта адчуваецца на былой тэрыторыі ВКЛ. У Мінску ёсць вялікі праспект Ф. Скарыны. А ў Вільні — і мемарыяльная дошка, і вуліца яго імя. Але я лічу найвялікшым нашым багаццем тое, што ў бібліятэцы Вільнюскага універсітэта знаходзіцца адна з першых кніг Скарыны. Усяго іх тры экземпляры: адзін — у Вільні, другі — у Празе, трэці — у Лондане.

Скарыну шмат што звязвала з Вільняй. Ён тут жыў, тут з дапамогай бургамістра друкаваў свае кнігі. Таму ён і дарагі віленчукам-беларусам.

Таццяна Дашкевіч*, вучаніца 10 класа Вільнюскай школы імя Ф. Скарыны*

(Тэкст дасланы на вучнёўскі конкурс "Скарына ў маім уяўленні")

БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА ДРУЖБЫ Ў ДЗЕЯННІ

БЕЛЬГІЙСКІ ГОСЦЬ З ЛІТЭКСПРЭСА

Тры гады спела ідэя аб Міжнародным праекце "Літаратурны экспрэс Еўропа – 2000". Належыць

Сябры таварыства "Беларусь – Бельгія" на могілках ахвяр Першай сусветнай вайны каля г. Іпрыт (Бельгія)

яна доктару філалогіі з Германіі Томасу Вольфарду. Цудоўная ідэя пра сумесную вандроўку пісьменнікаў з розных краін Еўропы здзейснілася. Адбыліся сустрэчы, знаёмствы. Атрыманы цікавыя ўражанні ад краін, якія наведалі пісьменнікі. А шлях іх праходзіў праз Партугалію, Іспанію, Францыю, Бельгію, Германію, Літву, Латвію, Эстонію, Расію, Беларусь, Польшчу. Безумоўна, у выніку будуць напісаны цікавыя творы.

На "Літаратурным экспрэсе", які прыбыў у Мінск 9 ліпеня, прыехалі і два паэты з Бельгіі: Камэль Ванхол, які піша на фламандскай мове, і Нікалас Ансьон. Сябры таварыства "Беларусь – Бельгія" сустрэліся з Камэлем Ванхолам. Высокі, зграбны, з чорнымі валасамі, сумнымі шэрымі вачыма і вельмі стомленым тварам, які сведчыў аб тым, што гэта была не проста лёгкая вандроўка, а праца. Відаць, гэтая "адгадка" была "напісана" на нашых тварах, бо ён сказаў: "Стаміўся. Цягнік, сустрэчы днём, вечарам артыкулы пішу. Нават жонцы не было часу патэлефанаваць".

Разам з іншымі пісьменнікамі мы паехалі ў Вязынку — да Купалы і на Купалле. Там усіх сустракалі хлебам-соллю і цудоўнай беларускай музыкай у выкананні розных гуртоў. Каля аднаго з іх Камэль доўга стаяў, слухаў, распытваў, фатаграфаваў. Спадабалася і музыка, і інструменты, і спевакі, і іх строі.

Мы расказалі госцю легенду пра папараць-кветку, Купалле, пра вялікага беларускага паэта, яго трагічны лёс, пазнаёмілі з музеем. Ён зрабіў запіс у кнізе

ганаровых гасцей пра тое, што вельмі ўражаны пачутым і ўбачаным, што ў такім прыгожым кутку зямлі і павінен быў нарадзіцца вялікі паэт… На жаль, ён раней не чуў пра Янку Купалу і вельмі мала ведаў пра Беларусь. Аб сабе госць расказаў наступнае. Нарадзіўся ён каля Бруселя, у Етэрбеску ў 1954 г. Скончыў Каталіцкі універсітэт у Лювене. Стаў фламандскім паэтам. Замест службы ў арміі праходзіў альтэрнатыўную службу ў галерэі прыгожага мастацтва ў Бруселі. Яго маці малявала , а ён любіў назіраць, як яна гэта робіць. Лічыць, што стаў паэтам невыпадкова, бо брат прадзеда яго маці паехаў у Амерыку і, зарабіўшы грошы, адкрыў там літаратурны часопіс.

Камэль Ванхол аўтар п'ес, якія былі пастаўлены ў тэатрах Гента і Маастрыхта, і вершаў, якія ўстаўляе ў п'есы, раманы. Тэматыка яго творчасці — прырода, гісторыя, мастацтва. Ён любіць назіраць за матылямі. Аднойчы быў сведкам, як чарапаха злавіла і з'ела вельмі прыгожага матыля. Узрушаны, як хутка і нечакана загінула прыгажосць, ён напісаў раман "Укус чарапахі". Яго хвалюе стан культуры яго народа і вайна ў Чачні. І гэтыя пытанні знаходзяць адлюстраванне ў яго артыкулах.

Наша гутарка адбылася каля музея Янкі Купалы ў Вязынцы.

__Тамара Антановіч__, старшыня Таварыства "Беларусь – Бельгія"

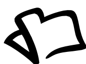

З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ МГА "ЗБС "БАЦЬКАЎШЧЫНА"

Паведамляем усім зацікаўленым асобам замежжа, што запланаваная на 26–27 верасня 2000 г. пасяджэнне Вялікай рады МГА "ЗБС "Бацькаўшчына", на якім меркавалася разгледзець пытанні падрыхтоўкі да Трэцяга з'езда беларусаў свету (ліпень 2001), пераносіцца на 6–7 снежня 2000 г. Уся імпрэза разглядаецца намі як заключнае мерапрыемства ў святкаванні 10-годдзя МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" (афіцыйная дата — 10–11 верасня 1990 г.).

Такое рашэнне прынята намі з-за фінансавых цяжкасцей і фізічнай немагчымасці шмат якіх беларусаў замежжа — адначасова сяброў МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" і ГА "МАБ" — прыехаць у Мінск два разы за кароткі прамежак часу.

Просім мяркуемых удзельнікаў пацвердзіць сваю прысутнасць з улікам новага тэрміну.

Управа МГА "ЗБС "Бацькаўшчына"
7 жніўня 2000 г.

ПАДЗЯКА

Рэдкалегія "Кантактаў і дыялогаў" выказвае сардэчную падзяку віцэ-прэзідэнту Грамадскага аб'яднання "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў" спадарыні ***Монікі Банкоўскі*** *(Цюрых, Швейцарыя)* за дапамогу ў выданні гэтага нумара, які выходзіць павялічаным аб'ёмам.

Сп. Моніка Банкоўскі аказала таксама вялікае садзейнічанне, каб у выданні бліжэйшых нумароў нам дапамог швейцарскі фонд "Pro Helvetia".

З РЭДАКТАРСКАГА БЛАКНОТА

Увесці ў “Кантакты і дыялогі” новую рубрыку мяне падштурхнуў тэлефонны званок:

— Каму з лідэраў беларускай апазіцыі аддае ваша выданне перавагу?

— Каму? Мы — выданне навуковае і палітыкай у прамым сэнсе гэтага слова не займаемся. У рэдактара могуць быць толькі асабістыя сімпатыі і антыпатыі. Таму пастаўце пытанне інакш: не каму, а — чаму? Бюлетэнь, як і асацыяцыя беларусістаў у цэлым, “аддае перавагу” беларускасці, беларускай культуры, беларускай спадчыне, іх пашырэнню ў свеце.

А і сапраўды, падумалася пасля званка, чаму б не выказваць, хаця б праз нумар, сваё рэдактарскае крэда, свае адносіны да іншых публікацый?! А заадно і не расказваць пра некаторыя справы асацыяцыі?!

Гэты нумар “Кантактаў і дыялогаў” у нас атрымаўся пераважна скарынаўскім, кнігазнаўчым. Ды яно і зразумела: у пачатку верасня мы адзначаем Дзень беларускага друку і пісьменства. Да таго ж, сёлета святкуецца ўмоўнае 510-годдзе з часу нараджэння нашага першадрукара Францыска Скарыны і 475-годдзе з часу выхаду ў Вільні яго “Апостала” (у 1925 г. гэтая дата адзначалася як 400-годдзе друку Беларусі, бо тады не было вядома пра больш ранняе з’яўленне “Малой падарожнай кніжкі”). Сёлета славутаму Палачаніну былі прысвечаны пасяджэнні секцыі “Францыск Скарына і еўрапейская культура” ў час III Міжнароднага кангрэса беларусістаў. Матэрыялы секцыі часткова друкуюцца ў гэтым нумары.

Хочацца адзначыць, што сёлета з’явілася некалькі цікавых скарыназнаўчых публікацый. Сярод іх я выдзеліў бы артыкул Генадзя Кісялёва “Прыцягненне Скарыны” (Полымя. 2000. № 5). Раней гэты вядомы гісторык літаратуры займаўся толькі XIX і пачаткам XX ст. Цяпер жа зацікавіўся пачаткам XVI ст. — “зорным, шчаслівым для беларусаў часам”. “Неафіт” у скарыназнаўстве, як ён сам сябе называе, аўтар, тым не менш, змог даць арыгінальную і, у цэлым, слушную ацэнку дзвюм скарыназнаўчым працам, якія выклікалі супрацьлеглыя меркаванні: даследаванню англійскага беларусіста Гая Пікарды “Алегарычная геральдыка Францішка Скарыны” і кнізе Уладзіміра Агіевіча “Сімволіка гравюры Скарыны”. Высока ацэньваючы іх, Г. Кісялёў адначасова пераканаўча палемізуе, асабліва з У. Агіевічам, перасцерагае апошняга, “каб натуральная навуковая спрэчка не перарастала часам у задзірыстасць, у непавагу да думкі апанента”. Датычыцца гэта, у асноўным, двух момантаў: даты нараджэння Скарыны і яго імя. У. Агіевіч па-свойму і “занадта складана патлумачыўшы”

сімволіку яго партрэта, прыйшоў да вываду, што першадукар нарадзіўся 23 красавіка 1476 г. і што называць яго трэба Георгіем. Г. Кісялёў аргументавана запярэчыў, што ў дакументах Падуанскага універсітэта 1512 г. Скарына ўсё ж названы "маладым чалавекам" і таму бліжэй да ісціны "шчакаціхінскі" 1486 г. І з гэтым можна пагадзіцца, бо агульнапрыняты 1490 г. усё ж вельмі ўмоўны (тады выходзіла б, што Скарына стаў студэнтам Кракаўскага універсітэта ў 14 год). Што ж датычыцца імя, то Г. Кісялёў прыгадаў артыкул Г. Галенчанкі (Кантакты і дыялогі. 1996. № 9), які знайшоў арыгінал каралеўскай граматы 1532 г., дзе ўжо няма памылкі перапісчыка, якую можна расчытаць "Георгій". "Мяркучы па ўсім, Скарына сапраўды меў ад нараджэння іншае, "рускае" імя, але якое менавіта — мы, на вялікі жаль, так дагэтуль і не ведаем", — заключае аўтар артыкула. І таму, дадамо ад сябе, трэба друкара называць так, як ён сам сябе называў у выданнях, — Францыскам (Францішкам).

Істотнае значэнне мае думка Г. Кісялёва, што "трохкутнік" і "трапецыя" на партрэце Скарыны (і іншых ілюстрацыях) — гэта не элементы гербаў Калантаяў і Жабаў, якія нібыта былі мецэнатамі нашага першадрукара, а сімвалічныя знакі віленскіх купцоў Бабіча і Онкава, якія сапраўды яму дапамагалі. Аргументацыя "неафіта" асабліва важная, калі згадаць, што існуюць іншыя меркаванні, якія, скажам далікатна, не садзейнічаюць разуменню паміж этнасамі і канфесіямі ды і гістарычнай праўдзе не адпавядаюць. У мінскай газеце "Столичная" (1998. № 4) быў надрукаваны артыкул "Шалом, Францыск!" (назва якая!) Алега Карповіча, дзе, са слоў аднаго мастака, сцвярджаецца, нібы Скарына вінаваты ў… габрэйскіх пагромах, якія ўчынілі палякі ў XVI ст. Чаму? Ды таму, што "палякі помсцілі яўрэям за тое, што тыя фінансавалі выданне… скарынінскай "Библии Русской". Але ж факт фінансавання габрэямі скарынаўскіх выданняў невядомы і ўвогуле неверагодны. Як і факт габрэйскіх пагромаў у талерантнай Беларусі XVI ст. Дарэчы, віленскія габрэі ў той час мелі свой беларускі пераклад пяці кніг Біблії, нядаўна апублікаваны ізраільскім беларусістам М. Альтбаўэрам. То навошта было ім фінансаваць выданне чужога перакладу?!

Ад XVI ст., ад Скарыны, пяройдзем да бліжэйшых нам па часу падзей, да III Міжнароднага кангрэса беларусістаў, да спраў асацыяцыі беларусістаў увогуле. Многія пыталіся і пытаюцца: як, на маю думку, прайшла першая сесія кангрэса? Прайшла, здаецца, нармальна, больш спакойна, чым другі кангрэс. Вядома, былі накладкі, выкліканыя недастатковым фінансаваннем, былі даклады, невысокія па свайму навуковаму ўзроўню, не дужа звязаныя з абвешчанай праблематыкай (застаецца адно: не ўключаць іх у выданне матэрыялаў). Мог бы быць і большы рэзананс у сродках масавай інфармацыі. Але так ужо супала: у Мінску якраз адбываліся важныя палітычныя падзеі, і яны прыцьмілі кангрэс.

Калі ж гаварыць пра рэакцыю друку, то яна была зацікаўленай. Многа ўвагі кангрэсу ўдзяліла "Звязда", адгукнуліся "Голас Радзімы", "Культура", "Літара-

тура і мастацтва”, “Народная газета”, “Белорусская деловая газета”, “Наша свабода”, “Belarus’ Today” і нават маладзечанская “Рэгіянальная газета”. Як станоўчае яны адзначылі масавасць удзелу, прыток навуковай моладзі (а значыць, і нашай змены). Грунтоўныя артыкулы прысвяцілі кангрэсу маскоўскія “Известия”, беластоцкая “Ніва”, варшаўскія “Nowe Kontrasty”, вільнюская “Literatūra ir menas”, амерыканскія “Весткі й паведамленьні” і “Беларускі дайджэст”. Што датычыцца апошніх дзвюх публікацый, дык у мяне існуюць істотныя засцярогі, удакладненні. “Весткі й паведамленьні” (Нью-Йорк) у нумары за 31 мая (аперативуна) у сенсацыйным тоне пісалі, што, маўляў, улады не хацелі перавыбрання Адама Мальдзіса прэзідэнтам асацыяцыі, што былі супрацьдзеянне і нават “шантаж” і “подкуп”. Што датычыцца супрацьдзеяння перавыбранню з боку ўлад, то я спытаў Генадзя Цыхуна, віцэ-прэзідэнта МАБ, які вёў справаздачна-перавыбарчае пасяджэнне, ці быў на яго які націск перад галасаваннем. Не, адказаў ён, не было. Пра “подкуп” я нічога не ведаю. Тое ж, што можна было палічыць “шантажом”, мела іншыя, больш прыватныя прычыны.

Наступная засцярога. “Беларускі дайджэст” (2000. № 6) абураўся, што кіраўніцтва НАН Беларусі прадаставіла для пасяджэнняў не вельмі прывабную залу гуманітарыяў. Але ж, трэба патлумачыць, у кіраўніцтва акадэміі, якое, з’яўляючыся нашым сузаснавальнікам, ставіцца да нас прыхільна, не было іншага выбару, бо, па збегу абставін, у галоўнай зале праходзіў якраз больш шматлюдны Міжнародны кангрэс па цепла- і масаабмену. А наняць больш прэстыжнае памяшканне ў нас не хапала сродкаў.

І яшчэ адно: маё выступленне на адкрыцці кангрэса ў “Беларускім дайджэсце” няправільна інтэрпрэтавана — нібыта там даваліся палітычныя ацэнкі інтэграцыйным працэсам (гэта не ўваходзіла ў мае задачы). Каб не стамляць чытачоў доўгім цытаваннем, заклікаю тых, каго гэта цікавіць, супаставіць мае словы (Кантакты і дыялогі. 2000. № 6. С. 3–4) з іх пераказам ў амерыканскім месячніку.

Як бы там ні было, першая сесія кангрэса прайшла, выбары адбыліся. Цяпер абноўлены камітэт рыхтуе другую сесію кангрэса, адкладзеную на два месяцы па фінансавых прычынах (гл. вокладку папярэдняга нумара нашага бюлетэня). Пачалося рэдагаванне матэрыялаў першай сесіі кангрэса. Набіраецца чарговы выпуск “Беларусікі”, які будзе мець назву “Уладзімір Караткевіч і яго творчасць у еўрапейскім культурным кантэксце”. Ёсць і менш прыкметныя, але важныя справы. Адгукнуўшыся на ліст праф. Майслінгера з Аўстрыі, дапамагаем у выяўленні беларускіх остарбайтэраў, якія былі вывезены ў гэтую краіну, а цяпер павінны атрымаць кампенсацыю. Робім новыя захады, каб скарыназнаўцы з краін, дзе пабываў наш першадрукар, атрымалі б тытул ганаровага доктара Полацкага універсітэта. Закончылася змаганне за амністыю для нашага мецэната з Сібіры Анатоля Сілівончыка, які па непаразуменню (у гэтым я пераканаўся, пабываўшы на пасяджэнні суда ў Светлагорску), атрымаў турэмны тэрмін (днямі ён урэшце быў нашым госцем). Кожны дзень у ГА “МАБ” і ў рэдакцыю бюлетэня прыходзіць па некалькі лістоў, за якімі стаяць

новыя справы, і мы просім прабачэння за тое, што часам яны занадта доўга чакаюць сваёй чаргі для адказу. Бо вызваленых, штатных супрацоўнікаў у нас няма.

У заключэнне хочацца публічна выказаць абурэнне з нагоды аднаго ліста, які прыйшоў да нас з НВП "СпецЭлектраАўтаматыка" (Мінск, вул. Якуба Коласа, 38–402). У ім аказаўся рэкламны праспект "Энцыклапедыі Кірыла і Мяфодзія", якая рыхтуецца ў Маскве, а тыражыруецца (на кампакт-дысках) у Вялікабрытаніі. Нашай увазе прапануюцца не толькі "Вялікая энцыклапедыя Кірыла і Мяфодзія", што нармальна, ці "Энцыклапедыя кіно Кірыла і Мяфодзія" (няхай!), але і "Энцыклапедыя рока, джаза і поп-музыкі Кірыла і Мяфодзія", "Грошы Кірыла і Мяфодзія" і нават "Энцыклапедыя ўзбраенняў Кірыла і Мяфодзія" ("Гісторыя зброі і войнаў — гісторыя перамог і паражэнняў"). Няўжо дзялкі ад бізнесу не разумеюць, што гэта — ненармальны, нехрысціянскі рэкламны ход, што гэта — прафанацыя той вялікай справы, якой служылі славянскія асветнікі і святыя Кірыл і Мяфодзій?!

У свой час "Кантакты і дыялогі" рашуча запратэставалі супраць таго, што завод "Крыніца" пачаў выпускаць піва "Скарына" з яго партрэтам на этыкетцы. "Крыніца" прыслухалася і зняла гэтую назву і нават аплаціла палавіну коштаў друку аднаго нумара нашага бюлетэня. Спадзяемся, што так будзе і ў выпадку з мінска-маскоўскімі энцыклапедыстамі.

Адам Мальдзіс

З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

БЕЛАРУСЬ – ГРЭЦЫЯ

26 кастрычніка 2000 г. Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь, Інстытут гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Грэчаскае нацыянальна-культурнае таварыства "Алкестыда" ладзяць Рэспубліканскую навукова-практычную канферэнцыю "Беларуска-грэчаскія ўзаемасувязі ад старажытнасці да сучаснасці". Будуць абмеркаваны пытанні кантактаў Візантыі з Полацкім княствам і іншымі беларускімі землямі, гандлю на шляху "з варагаў у грэкі", уплыву візантыйскага праваслаўя на духоўнае жыццё Беларусі, эканамічных і культурных сувязей у XX ст.

Заяўкі на ўдзел у канферэнцыі падалі дактары гістарычных навук Леанід Лыч, Леанід Побаль, Валянцін Рабцэвіч, Сяргей Рассадзін, Уладзімір Снапкоўскі, Георгій Штыхаў, іншыя вучоныя. Аргкамітэт мяркуе выдаць да канферэнцыі яе матэрыялы.

Ніна Ходар

АЛЕХНІК АЛЕСЬ

Алехнік Алесь *(Аляксандр; 31.07.1929, хут. Перунова Лунінецкага пав. Палескага ваяв., цяпер Лунінецкі р-н Брэсцкай вобл.), дзеяч беларускай дыяспары ў Аўстраліі, мемуарыст.*

А. Алехнік нарадзіўся на Палессі ў досыць заможнай сялянскай сям’і. Хлопчык рана навучыўся чытаць, таму быў прыняты ў польскую школу ў пяцігадовым узросце. Потым вучыўся ў беларускай дзесяцігодцы ў Лахве. У 1944 г. сям’ю Алехнікаў вывезлі ў Германію, дзе яны працавалі на заводзе каля Мюнхена. У 1945 г. былі вызвалены амерыканцамі, жылі ў лагеры для перамешчаных асоб. Закончыўшы ў Мюнхене аўтамеханічныя курсы, А. Алехнік рана далучыўся да беларускага грамадска-культурнага жыцця, прадстаўляў беларусаў на розных заходнегерманскіх канферэнцыях.

У 1950 г. сям’я Алехнікаў пераехала ў Аўстралію. Спачатку А. Алехнік працаваў на будоўлях у аддаленых раёнах краіны. У 1953 г. перасяліўся да бацькоў у Сідней і заняўся грамадскай працай. З яго актыўным удзелам было створана Беларускае аб’яднанне Аўстраліі, арганізавалася беларуская праваслаўная царква, пачалі выходзіць газеты, працаваць радыё, узнік Беларускі культурна-грамадскі клуб, які дзейнічае і да сёння. З 1965 г. А. Алехнік прадстаўляў беларусаў на канферэнцыях і іншых мерапрыемствах у Маніле, Сеуле, Сіднеі, Сайгоне, Кіота. Выступаў там з дакладамі. У выніку пра Беларусь і беларусаў сталі больш ведаць у свеце. Быў выбраны генеральным сакратаром Беларускага аб’яднання Аўстраліі. У 1999 г. у Вільнюсе выйшла з друку кніга ўспамінаў А. Алехніка “Memento Patriam = Памятай пра Радзіму”, якая мае інфармацыйна-пазнавальную і мастацкую каштоўнасць.

Павел Саўчанка *(Вільнюс)*

БАРШЧЭЎСКАЯ НІНА

***Баршчэўская Ніна** (29.06.1956, мяст. Козлікі Гайнаўскага пав. Беластоцкага ваяв., Польшча), доктар філалогіі, беларускі грамадскі і культурны дзеяч.*

Н. Баршчэўская нарадзілася ў беларускай сялянскай сям'і. Вучылася ў вясковых школах Кожына і Гародчына. З дзяцінства вывучала беларускую мову. Пасля заканчэння васьмі класаў паступіла ў агульнаадукацыйны ліцэй з беларускай мовай навучання імя Б. Тарашкевіча ў Бельску-Падляшскім, які закончыла ў 1975 г. Затым вучылася на кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта (1975–1980), дзе паглыбляла свае веды па беларускай мове і літаратуры. Тэмай дыпломнай работы сталі беларускія гаворкі Беласточчыны. Праходзіла навуковую стажыроўку на той жа кафедры, дзе працуе па сённяшні дзень. У 1988 г. абараніла доктарскую дысертацыю пра дыялектызмы ў беларускай мове. Займаецца праблемай стаўлення беларускай эміграцыі да роднай мовы. У падрыхтоўцы навуковых прац ёй дапамаглі прафесар Леў Шакун і айцец Аляксандр Надсон, а таксама стажыроўка на кафедры беларускай мовы Беларускага дзяржаўнага універсітэта ў Мінску і ў Беларускай бібліятэцы імя Ф. Скарыны ў Лондане. Яшчэ адна дзялянка працы Н. Баршчэўскай — беларуская рэдакцыя Польскага радыё.

Н. Баршчэўская — аўтар шматлікіх навуковых публікацый. Сярод іх "Некалькі меркаванняў пра змены значэнняў лексем, абумоўленых моўнай інтэрферэнцыяй", "Вясельны абрад на Беласточчыне: семантычна-параўнальная інтэрферэнцыя", "Моўныя версіі газеты "Мужыцкая праўда", "Пра дыялектызмы ў мове Янкі Купалы", "Пра дыялектызмы ў мове Якуба Коласа", "Пра дыялектызмы ў беларускай літаратурнай мове", "Беларусь і Польшча — скрыжаванне шляхоў", "Моўныя пытанні на старонках беларускіх эміграцыйных выданняў у Нямеччыне", "Ідэя абароны беларускай мовы на старонках "Бацькаўшчыны" і інш. Яе артыкулы з'яўляліся на старонках розных перыядычных выданняў Польшчы і Беларусі. У сааўтарстве былі ёй распрацаваны праграмы для школ з вывучэннем беларускай мовы. Была рэдактарам "Беларускага календара" на 1989 і 1992 г. Выступала з дакладамі на розных міжнародных навуковых канферэнцыях. Прымала ўдзел у II і III Міжнародных кангрэсах беларусістаў.

Ірына Тамільчык

ВОЙЦІК ГАЛІНА

Войцік Галіна Антонаўна *(1.07.1927, Вільня, цяпер Вільнюс, Літва), філолаг, дацэнт Вільнюскага універсітэта, перакладчык, беларускі грамадскі дзеяч.*

Г. Войцік нарадзілася ў сям'і беларускага дзеяча Антона Войціка і беларускай пісьменніцы Зоські Верас (Людвікі Сівіцкай). Вучылася ў Віленскай беларускай гімназіі, Вільнюскім універсітэце. Закончыла аспірантуру пры Інстытуце замежных моваў у Маскве. Абараніла ў 1963 г. кандыдацкую дысертацыю. Выкладала нямецкую мову ў Вільнюскім педінстытуце, працавала на беларускай кафедры Вільнюскага педуніверсітэта.

Г. Войцік — аўтар шматлікіх прац і дапаможнікаў для студэнтаў-філолагаў. Пераклала з літоўскай на беларускую мову кнігу Ч. Худабы "Па Віліі: Падарожныя запісы" і інш. Напісала кнігу пра свайго мужа "Лявон Луцкевіч". Падрыхтавала да выдання кнігу Лявона Луцкевіча "Вандроўкі па Вільні", кнігу ўспамінаў Зоські Верас. Пры актыўным удзеле Г. Войцік друкаваліся ўспаміны пра беларусаў Вільнюса пад рубрыкай "Постаці" ў газеце "Рунь". З'яўляецца галоўным рэдактарам радыёперадачы "Беларускае слова на хвалях Літвы", запісы якой выкарыстоўваюцца ў Вільнюскай беларускай школе імя Ф. Скарыны на ўроках мовы і літаратуры. Часта выступае перад вучнямі гэтай школы.

Г. Войцік — член міжнародных асацыяцый беларусістаў і германістаў. Жыве ў Вільнюсе.

Леакадзія Мілаш *(Вільнюс)*

КУЗЬМЕНКА УЛАДЗІМІР

Кузьменка Уладзімір Міхайлавіч *(13.8.1935, в. Заполле Клічаўскага р-на Магілёўскай вобл.), мастак, культурна-грамадскі дзеяч беларускай дыяспары ў Літве.*

У. Кузьменка нарадзіўся ў сям'і служачага. У час Другой сусветнай вайны, з 1943 да 1945 г., разам з маці знаходзіўся ў канцлагерах Польшчы, Германіі, Аўстрыі. Пасля вызвалення хадайнічаў перад амерыканскай вайсковай адміністрацыяй аб вяртанні ў СССР. Выхоўваўся ў дзіцячым доме ў Падброддзі (Пабрадзе, Літва),

быў сынам палка вайсковай часці № 40272 у г. Укмерге (Літва). У 1958 г. закончыў Мінскае мастацкае вучылішча, у 1965-м — Мінскі тэатральна-мастацкі інстытут. Яго настаўнікамі былі вядомыя мастакі А. Малішэўскі, Л. Лейтман, К. Касмачоў, А. Кашкурэвіч, М. Данцыг, У. Стальмашонак, Х. Ліўшыц. Да 1967 г. У. Кузьменка працаваў выкладчыкам у Мінскім педагагічным вучылішчы, у розных мастацка-вытворчых майстэрнях Мінска і Магілёва, у Вільнюскай студыі выяўленчага мастацтва пры Палацы чыгуначнікаў.

З 1965 г. У. Кузьменка выстаўляўся ў Мінску, Маскве, Санкт-Пецярбургу (Ленінградзе), Вільнюсе, Магілёве, Йыхві (Эстонія). Яго карціны знаходзяцца ў прыватных калекцыях Літвы, Польшчы, Беларусі, ЗША, Швецыі, Ізраіля, Аўстраліі і іншых краін свету. Ён выканаў насценныя роспісы ў Магілёўскім вучылішчы транспартнай міліцыі, удзельнічаў у афармленні ВДНГ Беларускай ССР у Мінску, распрацоўваў эскізы і афармленне інтэр'ераў архітэктурнага комплекса ў калгасе "Савецкая Беларусь" Камянецкага р-на Брэсцкай вобл., а таксама бара "Шынок у Лявона" ў Мінску. У. Кузьменка — шматпланавы мастак. Ён працуе і алеем, і акварэллю, выдатна валодае тэхнікай кампазіцыі, тонка адчувае прыроду. Шмат увагі ўдзяляе замалёўкам старога Вільнюса, звяртаецца да нацюрморта і партрэта. Яго стыль блізкі да традыцый беларускай рэалістычнай школы.

У. Кузьменка прымае актыўны ўдзел у грамадскім і культурным жыцці беларускай дыяспары ў Літве. Узнагароджаны медалём Літоўскай Рэспублікі "У памяць аб 13 студзеня". Жыве ў Вільнюсе.

***Валянцін Нідзянскі** (Вільнюс)*

ЛУКАШЭВІЧ ЮЗАФ

***Лукашэвіч Юзаф** (26.03.1927, в. Дубае Пінскага пав. Палескага ваяв., цяпер Пінскі р-н Брэсцкай вобл.), матэматык, прафесар Вроцлаўскага універсітэта (Польшча), рэлігійны, грамадскі і культурны дзеяч.*

Ю. Лукашэвіч мае ў Беларусі і Літве даўнія карані. Дзед па лініі маці Напалеон Роўба (1860–1929) сябраваў з Францішкам Багушэвічам, пасля яго заўчаснай смерці напісаў пра яго падрабязныя ўспаміны. Журналіст і літаратар, ён пакінуў кнігі "Спадарожнік у вандроўцы па Літве і Беларусі" (Вільня, 1909)

і цыкл рэпартажаў “Па слядах Вешчуна” (Варшава, 1898), напісаны да стагоддзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча. Абедзве гэтыя працы былі ўзноўлены стараннем Ю. Лукашэвіча (Гданьск, 1995, Вроцлаў, 1999, 2000). Бацька, Станіслаў Лукашэвіч, быў землеўласнікам, але пасля Першай сусветнай вайны яго сямейныя ўладанні аказаліся за граніцай, у Літве, таму працаваў настаўнікам у сельскагаспадарчых школах (паміж іншым, у родным Дубае), а пасля, да 1939 г., візітатарам гаспадарчых школ у куратарыі.

Ю. Лукашэвіч распачаў вучобу ў езуіцкай школе ў Вільні. У 1944 г. нядоўгі час быў салдатам VII брыгады Арміі Краёвай. Пасля раззбраення яго вывезлі ў Калугу, адкуль у 1946 г. выехаў у Польшчу. Закончыўшы падрыхтоўчыя курсы ў Торуні, з восені 1946 г. пачаў заняткі матэматыкай ў Вроцлаўскім універсітэце. Пасля яго заканчэння там жа выкладаў. У 1981 г. быў выбраны рэктарам Вроцлаўскага універсітэта (адкліканы ў сувязі з увядзеннем ваеннага становішча). У навуковым даробку Ю. Лукашэвіча звыш 60 навуковых прац у галіне матэматыкі. У 1958 г. быў запрошаны выкладаць у Матэматычным інстытуце Кітайскай акадэміі навук у Пекіне. У 1960 г. атрымаў ад Фонду Форда дзевяцімесячную навуковую стажыроўку ў ЗША. У 1988–1990 гг. з’яўляўся членам Грамадзянскага камітэта пры Леху Валенсе.

Ю. Лукашэвіч — актыўны арганізатар рэлігійнага жыцця. У 1946 г. заснаваў у Вроцлаве гурток каталіцкай студэнцкай арганізацыі “Ювентус хрысціяна” (гэтая арганізацыя ўзнікла ў Мінску яшчэ да рэвалюцыі 1917 г.). Адзін з арганізатараў у 1957 г. Клуба каталіцкай інтэлігенцыі ў Вроцлаве. Затым член навуковай рады епіскапа Польшчы, камісіі Епіскапата па справах экуменізму. Арганізатар і ўдзельнік многіх пешых пілігрымак: у Рым (1980), праз Гродна ў Вільнюс (1992, 1993). У 2000 г. у шосты раз вандраваў пешшу разам з пілігрымамі з Баранавіч да Будслава. З’яўляецца членам праўлення Агульнапольскага клуба прыхільнікаў Літвы і членам рэдкалегіі квартальніка “Літуанія” (Варшава), прысвечанага праблемам Цэнтральна-Усходняй Еўропы (у тым ліку Беларусі). У 2000 г. быў узнагароджаны ганаровым медалём “Інтэгральны гуманізм”, устаноўленым літоўскімі і польскімі дзеячамі культуры. У абгрунтаванні гэтай узнагароды ўказана, што яна была нададзена “за рэалізацыю каштоўнасці першынства ва ўсіх галінах грамадскага і прыватнага жыцця”.

Наталля Ракіцкая *(Гродна)*

ПРАЛАТ ГЛАФІРА

Пралат Глафіра Міхайлаўна *(26.05.1960, в. Гарадок Маладзечанскага р-на Мінскай вобл.), беларуская спявачка. Знаходзіцца ў Іспаніі.*

Г. Пралат, сястра беларускага спевака Валянціна Пралата, які жыве ў Празе (пра яго мы ўжо пісалі ў “Кантактах і дыялогах”), вучылася ў Гарадоцкай сярэдняй школе. У 1980 г. скончыла па класу вакала Маладзечанскае музычнае вучылішча, а ў 1986 г. — Адэскую кансерваторыю. У 1990-я гг. распачала канцэртную дзейнасць у сталіцы Іспаніі Мадрыдзе. У рэпертуары спявачкі (сапрана) — класічныя творы, беларускія народныя песні.

Мікалай Ігнатовіч

САБАЛЕЎСКІ АНТОН

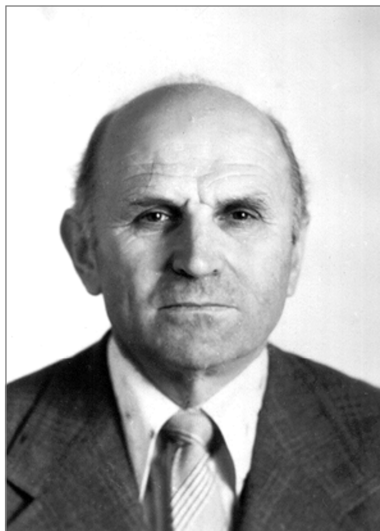

Сабалеўскі Антон Аляксандравіч *(17.11.1926, Мінск), інжынер-будаўнік, палкоўнік у адстаўцы, грамадскі дзеяч беларускай дыяспары ў Расіі.*

А. Сабалеўскі нарадзіўся ў сям’і настаўнікаў. Яго бацька, Алесь Аляксандравіч, быў адным з першых дырэктараў беларускамоўных школ г. Мінска. Бацькі, якія ў 1920–я гг. удзельнічалі ў нацыянальна-культурным руху краіны, выхавалі ў хлопчыка любоў да беларускага краю, да роднай мовы. А. Сабалеўскі вучыўся ў беларускамоўнай школе. У 1951 г. закончыў будаўнічы факультэт Беларускага політэхнічнага інстытута. З 1952 г. жыве ў Маскве. Да 1981 г. служыў у арміі. Пасля выхаду ў адстаўку працаваў ў Міннафтагазбудзе.

Наш суайчыннік актыўна займаецца культурна-грамадскай дзейнасцю. Удзельнічае ў рабоце Маскоўскага таварыства беларускай культуры імя Ф. Скарыны, старшынёй якога быў у 1992–1993 гг. А. Сабалеўскі — сябра

шматлікіх суполак і аб’яднанняў: Маскоўскага рэгіянальнага аб’яднання беларусістаў, Міжнароднага фонду Янкі Купалы, Згуртавання беларусаў свету “Бацькаўшчына”.

Аляксей Каўка *(Масква)*

СТАНКЕВІЧ ЗДЗІСЛАЎ

Станкевіч Здзіслаў *(28.11.1929. в. Вялікая Сваротва Навагрудскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер Навагрудскі р-н Гродзенскай вобл.), педагог, гісторык,*

З. Станкевіч нарадзіўся ў беларускай сям’і. Бацька служыў у паліцыі, маці працавала настаўніцай. Прадзеды з абодвух бакоў былі ўдзельнікамі паўстання 1863 г. Пасля заканчэння Другой сусветнай вайны наш суайчыннік застаўся жыць у Польшчы, на Памор’і, дзе працаваў журналістам. У 1959 г. закончыў сацыяльна-педагагічны факультэт Варшаўскага універсітэта. Выкладаў у ліцэі і на настаўніцкіх курсах. Працаваў спецыялістам па грамадскіх сувязях у прамысловасці.

Выйшаўшы на пенсію, З. Станкевіч пачаў вывучаць гісторыю Слонімшчыны. Збірае матэрыялы да манаграфічнай працы пра Слонім міжваеннага перыяду. Артыкулы З. Станкевіча, прысвечаныя гісторыі Слоніма, друкаваліся ў “Слонімскай газеце”, з якой ён працягвае супрацоўнічаць. З’яўляецца адным з арганізатараў Універсітэта трэцяга тысячагоддзя ў Шчэціне, потым — у Слупску. Чытае лекцыі па сацыялогіі і філасофіі, закранае тэмы з гісторыі Беларусі.

Жыве ў Слупску (Польшча).

Ірына Тамільчык

УЛАШЧЫК АЛЯКСАНДР

Улашчык Аляксандр Мікалаевіч *(1.05.1947, Ленінград, цяпер Санкт-Пецярбург, Расія), фізік, беларускі грамадскі дзеяч.*

А. Улашчык паходзіць з беларускай сям’і. Яго бацька — вядомы беларускі гісторык, маці — фізіёлаг, доктар біялагічных навук. Пасля заканчэння ў 1965 г. сярэдняй школы № 151 г. Масквы. А. Улашчык вучыўся на фізічным факультэце

Маскоўскага дзяржаўнага універсітэта імя М. В. Ламаносава (1965–1972). Цяпер працуе старшым інжынерам у Інстытуце высокіх тэмператур Расійскай акадэміі навук. З'яўляецца аўтарам шэрагу вынаходніцтваў у сваёй галіне, пацверджаных аўтарскімі пасведчаннямі.

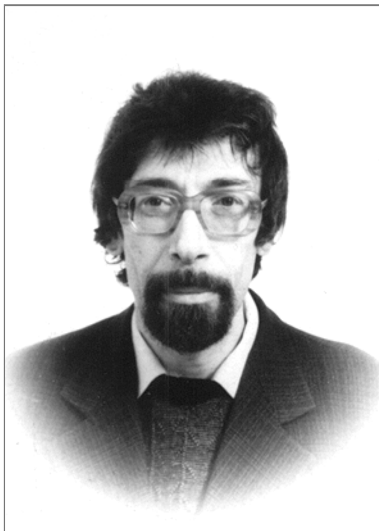

У апошнія дзесяцігоддзі А. Улашчык актыўна ўдзельнічае ў навукова-асветніцкай і культурнай дзейнасці беларускай дыяспары ў Маскве. Удзельнік устаноўчага сходу, сябра першай Рады Маскоўскага таварыства беларускай культуры імя Ф. Скарыны. Шмат увагі надае захаванню і папулярызацыі навуковай спадчыны свайго бацькі. Апублікаваў у першых двух выпусках "Скарыніча" часткі яго "Хронікі". Спрыяў правядзенню і публікацыі матэрыялаў міжнароднай канферэнцыі ў Маскве, прысвечанай 90-годдзю М. Улашчыка (зб. "Русь – Літва – Беларусь...". М., 1997), падрыхтоўцы да друку "Твораў" М. Улашчыка ў выдавецтве "Беларускі кнігазбор". А. Улашчык перадаў у рукапісны аддзел Цэнтральнай навуковай бібліятэкі НАН Беларусі архіў свайго бацькі.

Быў дэлегатам I і II з'ездаў Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына".

***Аляксей Каўка** (Масква)*

З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

ДАСЛЕДЧЫКУ БЛОКА ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Мікола Калінковіч — імя ў Лунінцы, на Лунінеччыне легендарнае. Адзін з першых даследчыкаў жыцця і творчасці Аляксандра Блока ў сувязі з Беларуссю (як важкі плён — кніга "Палескія дні Аляксандра Блока". Мн., 1985), руплівы краязнаўца, даследчык руска-беларускіх, туркменска-беларускіх сувязей, а яшчэ чэкіст, кандыдат юрыдычных навук. Сёлета споўнілася 10 гадоў з дня заўчаснай смерці таленавітага літаратара. У Лунінцы адбылася ўрачыстая паніхіда ў мясцовай царкве. Сябры М. Калінковіча па футбольных баталіях (пісьменнік у 1974 г. у складзе каманды "Прыпяць" удзельнічаў у чэмпіянаце БССР) правялі футбольны матч. На сустрэчы землякоў успамінамі, развагамі пра М. Калінковіча падзяліліся дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу краіны Васіль Таргун, рэдактары лунінецкай і мядзельскай раённых газет Таццяна Канапацкая і Павел Жукаў, іншыя землякі, сябры пісьменніка.

Выступалі і настаўнікі. Яны не аднойчы падкрэслівалі, што публікацыі ў перыёдыцы, кнігі М. Калінковіча — сур'ёзны матэрыял для вывучэння гісторыі Лунінецкага краю.

Алесь Карлюкевіч

MAREK WIERZBICKI. POLACY I BIA£ORUSINI W ZABORZE SOWIECKIM: STOSUNKI POLSKO-BIA£ORUSKIE NA ZIEMIACH PÓ£NOCNO-WSCHODNICH II RZECZYPOSPOLITEJ POD OKUPACJ¥ SOWIECK¥ 1939–1941. WARSZAWA, 2000. 367 s.

Падзеям 1939–1941 гг. у беларускай і польскай гістарыяграфіі ў апошні час прысвечана шмат манаграфічных прац, кніг, артыкулаў. Тым не менш, у гэты шэраг ўвальецца, зойме сваё месца і знойдзе свайго чытача новая кніга па згаданнай тэматыцы польскага гісторыка М. Вяжбіцкага. Без сумнення, яго праца павінна выклікаць цікавасць у беларускіх гісторыкаў, таму дадзеная рэцэнзія не прэтэндуе на канчатковае абагульненне.

Цікавасць выклікае ўжо назва і тэма даследавання — “палякі і беларусы” менавіта разам, а не паасобку. У гэтым і заключаецца складаннасць, бо ў адрозненне ад многіх сваіх папярэднікаў, якія “аблягчалі” сабе працу разглядам ўзаемаадносін па тыпу “беларусы ў II Рэчы Паспалітай” або “палякі пад савецкай акупацыяй”, М. Вяжбіцкі разглядае разам лёсы двух народаў на надзвычай складаным для іх палітычным, ваенным, эканамічным, сацыяльным пераломе.

Даследчык выкарыстаў у сваёй працы шматлікія грунтоўныя матэрыялы з архіваў Польшчы, Расіі, Англіі, Беларусі. Аднак неабходна заўважыць, што па-за яго ўвагай чамусьці засталося шмат архіўных матэрыялаў Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь (напрыклад, вопісы 5, 21 і інш. 4 фонда), якія ўтрымоўваюць надзвычай багаты, змястоўны і важны матэрыял для разумення падзей 1939–1941 гг.

У кнізе прыводзіцца шмат ўспамінаў непасрэдных сведкаў тых няпростых падзей, аб якіх распавядае аўтар. Аднак ў большасці гэта ўспаміны або тых, хто з сімпатыяй ставіўся да польскіх уладаў, або заможных гаспадароў. І тыя, і другія з недаверам і варожасцю ставіліся да савецкай улады і тых мерапрыемстваў, якія праводзіліся ад яе імя. Безумоўна, гэтыя ўспаміны хаця і ажыўляюць гістарычны фон, аднак нясуць адбітак асабістых перажыванняў, пачуццяў, крыўды і таму ў значнай ступені з’яўляюцца суб’ектыўнымі, да іх трэба ставіцца з пэўнай асцярогай і крытычнасцю.

Аўтар паслядоўна аналізуе польска-беларускія ўзаемаадносіны напярэдадні і пасля 17 верасня 1939 г., стаўленне як палякаў, так і беларусаў да паходу Чырвонай Арміі, стварэння органаў савецкай улады і тых мерапрыемстваў, якія ад яе імя рабіліся і г. д. Неабходна дадаць, што аўтар не пазбягае і не абыходзіць балючыя пытанні і спрабуе даць на іх аб’ектыўныя і абгрунтаваныя адказы. Напрыклад, ён справядліва падкрэслівае, што ў дачыненні да беларусаў, беларускай мовы, культуры назіраўся моцны ўціск з боку польскіх уладаў,

які, у прыватнасці, прывёў да скарачэння існуючых беларускамоўных школ з 346 ў 1918/19 гг. да 1 прыватнай і 22 агульных ў 1924/25 гг. (с. 25). Не адмаўляе ён і таго, што гэта з'яўлялася адным з элементаў палітыкі паланізацыі, якая праводзілася праз органы як цэнтральнай, так і мясцовай улады II Рэчы Паспалітай.

Дастаткова абгрунтавана аўтар паказвае, што прыход Чырвонай Арміі і пачатак стварэння органаў савецкай улады жадалі і віталі найперш бяднейшая частка серадняцкага сялянства, батракі, а таксама местачковае габрэйства. Першыя, тут трэба пагадзіцца з аўтарам, жадалі паляпшэння свайго дабрабыту, а галоўнае — жадалі атрымаць зямлю. Аднак М. Вяжбіцкі наўмысна або ненаўмысна не прыводзіць лічбавых дадзеных, хаця яны ўжо даўно вядомы, а менавіта, што75,6% беларускага сялянства мела зямельныя надзелы да 10 га, 16,4% ад 10 да 50 га і толькі 0,6% больш за 50 га. Калі ўлічыць, што пражытачны аграрны мінімум складаў ў Беларусі 8,74 га на душу, то заходнебеларуская вёска лічылася ў цэлым малазямельнай. Зразумела, што спадзяванні калі не ўсіх 75,6%, то значнай большасці гэтай групы беларускага насельніцтва былі звязаны з савецкай уладай і спадзяваннямі на атрыманне ад яе зямлі і вызвалення з прыгнёту паноў і асаднікаў.

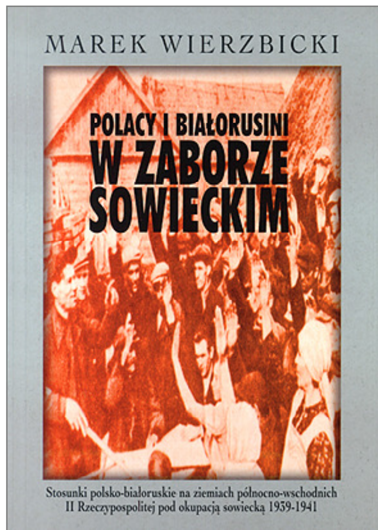

Палякі і заможнае сялянства, увогуле ўласнікі маёмасці калі не варожа, то даволі насцярожана і стрымана ставіліся да тых падзей, сведкамі якіх яны станавіліся. Яны не беспадстаўна баяліся, што новая ўлада канфіскуе іх маёмасць, пазбавіць сродкаў існавання, рэпрэсуе, што на самой справе і адбылося. Аб гэтым распавядаецца ў раздзеле 6 “Дэпаланізацыя і калектывізацыя”.

Неабходна пагадзіцца з аўтарам і ў тым, што Заходняя Беларусь пасля 17 верасня 1939 г. апынулася ў “zaborze sowieckim” з усімі ўласцівымі яму рысамі. Дыктатарскі рэжым практычна цалкам перанёс метады і формы ўлады і кіравання на тэрыторыю гэтага краю. Насельніцтва з неразуменнем сутыкнулася з тым, што была забаронена дзейнасць усіх палітычных партый, акрамя камуністычнай, яшчэ большае неразуменне і страх выклікалі масавыя рэпрэсіі, якія закранулі ў большай ступені палякаў, аднак хапіла гэтага “шчасця” і беларусам. Пад моцны ўціск трапіў як каталіцкі касцёл, так і праваслаўны храм, а духавенства ды і простыя вернікі сталі разглядацца як “контррэвалюцыйны элемент”. Не палепшыўся і дабрабыт сялянства, якое прымусова заганялі ў калгасы і саўгасы.

Улічваючы гэтыя ды і іншыя фактары, М. Вяжбіцкі робіць вывад аб “эвалюцыі поглядаў і настрояў беларусаў” ад антыпольскіх да прапольскіх, прыводзячы сведчанні беларусаў аб тым, што “палякі рабілі нас 20 год палякамі і не зрабілі, а Саветы на працягу двух месяцаў зрабілі нас сапраўднымі палякамі” (с. 324). Аднак аўтар, сам адчуваючы недасканаласць і недастатковую абгрунтаванасць такіх высноў, заўважае, што гэтыя настроі, хутчэй, былі больш антысавецкімі, чым прапольскімі (с. 324). Да таго ж, ён таксама адзначае, што дакладна выявіць колькасць прыхільнікаў старога ладу (г. зн. польскага) вельмі складана ды і практычна немагчыма. Аднак большая частка беларускага насельніцтва па розных прычынах ўсё ж прыняла савецкую ўладу і назаўсёды звязала свой лёс з сацыялістычнай Беларуссю.

Разам з тым неабходна зазначыць, што праца М. Вяжбіцкага сведчыць аб стэрэатыпах, якія склаліся ў польскіх гісторыкаў пры даследаванні падзей 1939–1941 гг. Коратка засяродзім на іх ўвагу. Аднымі з асноўных і ў значнай ступені спалітызаваных дэфініцый з’яўляюцца паняцці “агрэсія”, “савецкая акупацыя” ў дачыненні да разглядаемых падзей, яны літаральна праходзяць праз ўсю кнігу. Не наша задача глыбока аналізаваць тыя міжнародныя падзеі і тую геапалітычную сітуацыю, якая прывяла да пачатку Другой сусветнай вайны. Аднак палітыка ўрада II Рэчы Паспалітай ў гэты час не надта спрыяла стварэнню сістэмы калектыўнай бяспекі супраць нацысцкай Германіі, што ўжо дакументальна абгрунтавана. “Савецкая акупацыя” і “агрэсія” суб’ектыўна або аб’ектыўна спрыяла ўз’яднанню народа, штучна падзеленага 18 сакавіка 1921 г. Рыжскім мірным дагаворам, аб’ектыўна вяла да кансалідацыі беларускай нацыі. Гэта бясспрэчны факт, які не патрабуе доказаў. Дарэчы, М. Вяжбіцкі амаль не закранае яго ў сваёй працы.

Яшчэ адным, на наш погляд, сур’ёзным недахопам кнігі з’яўляецца яе свядомая або несвядомая “незавершанасць”. Распавядаючы аб супольным лёсе беларусаў і палякаў ў 1939–1941 гг. і згадваючы аб гвалтах і грабяжах, нацыяналізацыі і калектывізацыі, дэпартацыях, рэпрэсіях і іншых злачынных дзеяннях савецкай улады, ад якіх цярпелі і палякі і беларусы, неабходна таксама адзначыць, што гэтая ўлада спрыяла таму, каб у Заходняй Беларусі была ўведзена нацыянальная сістэма адукацыі. У 1940–1941 гг. было створана пяць вышэйшых і 25 сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў. Значна пашырылася і ўзмацнілася сетка аховы здароўя, пачалася ліквідацыя непісьменнасці і беспрацоўя і г. д. Усё гэта было ў той складаны час. І аб гэтым таксама неабходна помніць і згадваць.

Будзем спадзявацца, што кніга польскага калегі М. Вяжбіцкага не застанецца па-за ўвагай беларускіх гісторыкаў, стане прадметам ўсебаковага вывучэння і аналізу.

Анатоль Вялікі,
выкладчык Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя Максіма Танка

ПЕРШЫЯ ВОДГУКІ

Неяк так здарылася, што ўсе кнігі, узятыя на жнівеньскі тыдзень у вёску, хоць яны і былі выдадзены ў розных краінах, тым не меней так ці інакш "замыкаліся" на "ліцвінах" як на гістарычным найменні беларусаў, на Вялікім Княстве Літоўскім.

Пачну з "Кароны Вялікага Княства" Уладзіміра Бутрамеева, выдадзенай у Маскве ў 1999 г. Таму што пры ўсёй сваёй вонкавай несур'ёзнасці і нават блазенскасці яна найбольш сур'ёзная з усіх прачытаных ці прагледжаных. Бо спрабуе — няхай і ў парадаксальнай форме — адказаць на самыя істотныя для нас пытанні: хто такія беларусы, адкуль яны ўзяліся, чаго яны хочуць і што сталася з іх гісторыяй. Кніга нарадзілася з любові да Беларусі і з тугі па ёй (аўтар, які ўдала стартаваў у Мінску беларускімі творамі, цяпер жыве і працуе ў Маскве, штогодна выпускае ў "Олма-прэс" па некалькі грунтоўных энцыклапедычных даведнікаў, і, на жаль, яго таксама давядзецца лічыць "беларусам замежжа", уключаць у наш даведнік).

Кніга У. Бутрамеева нязвычная і па жанру, і па выкладанню, і па афармленню. Аўтар падкрэслена называе яе дысертацыяй, навуковым трактатам. На палях (скарынаўскіх "боцех") сапраўды выкладаецца гісторыя антычная, французская, беларуская, у канцы даецца мноства спасылак. Аднак гэта адначасова — і "энцыклапедычны" парадыйна-гумарыстычны раман прыгод беларускага шляхціца Андрэя Валкоўскага, які з-пад Мсціслава, з хутара Валкоўшчына (на выяве ён выглядае як міцкевічаўскае Завоссе), едзе ў XVII ст. у Парыж, каб знайсці карону Вялікага Княства Літоўскага і каранаваць ёю Антона Сапегу, пазашлюбнага сына Льва Сапегі, бо кароль Рэчы Паспалітай, якая стала для Беларусі не маці, а мачыхай, Уладзіслаў IV, не задавальняе герояў. Ім трэба вярнуць княству дзяржаўнасць ў ранейшым яе выглядзе, часоў Вітаўта, які і вырабіў карону для сябе. Потым яна была прысвоена Ягайлам, затым трапіла ў Заходнюю Еўропу. Вось Валкоўскі і шукае яе, нібы мушкецёры Дзюма падвескі каралевы (паводле аўтара, французскі раманіст, вядома ж, быў нашчадкам беларуса). Дарэчы (зробім тут невялікае адступленне), па збегу акалічнасцей, у тым жа Парыжы сёлета была выдадзена пра тое ж Вялікае Княства Літоўскае кніжка беларускага даследчыка-архівіста Ігара Лялькова "Нарысы палітычнай гісторыі Вялікага княства Літоўскага". Аўтар доўга працаваў у парыжскіх архівах,

выявіў там мноства матэрыялаў пра беларуска-французскія грамадска-палітычныя сувязі менавіта гэтага перыяду. Але слова "беларускі" гучыць у дадзеным кантэксце даволі ўмоўна. Бо і ў дакументах, і ў кнізе І. Лялькова "літоўскія" , "рускія" і "жмудскія" землі часцей за ўсё выступаюць як адзінае дзяржаўнае, палітычнае, эканамічнае, ваеннае, культурнае цэлае.

Аднак вернемся да кнігі У. Бутрамеева. Трэба выдзеліць яшчэ адну яе якасць — ёсць ў ёй многа роздуму, часта горкага, саркастычнага, пра сённяшнюю Беларусь, пра яе незапатрабаванасць (беларусы ўсё яшчэ сарамліва топчуцца ля парога сусветнай гісторыі), пра наш менталітэт (самае важнае, што мы ўсё ж засталіся "самі сабой"), пра літаратуру ("пісьменнікі ёсць, а пачытаць няма чаго"). З "маскоўскага далёка" аўтару многае бачыцца і маштабней, і выразней. І выказацца можна смялей.

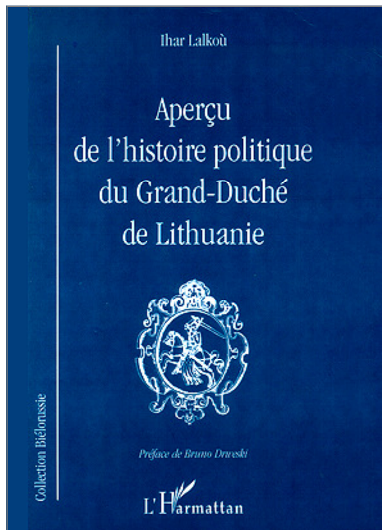

Галоўнае ж, дзеля чаго пісалася кніга, — даказаць недасведчанаму чытачу, скептыку, няхай і ў парадыйна-парадаксальнай форме, што беларусы — такі ж паўнапраўны і паўнацэнны народ, як і іншыя народы, што ён таксама мае права на дзяржаўнасць, можа стаць "вялікай нацыяй" , бо ў яго даўнія гістарычныя карані. Аказваецца, Адам і Ева (Ясь і Яніна) былі выраблены з івянецкай гліны. Потым жылі ў райскім садзе пад родным аўтару Мсціславам. Ад іх старэйшага сына Радзіма пайшлі радзімічы, ад малодшых — крывічы і дрыгавічы, з якіх і склаліся беларусы. Пісьменнік раіць чытачу цвёрда запомніць першую гістарычную дату — 862 год, пад якім было засведчана існаванне Полацка і Полацкага княства — "першай дзяржавы продкаў беларусаў". А паколькі пад той жа датай былі названы і Кіеў, і Ноўгарад, то аўтар мае падставу сумнявацца: якія ж з украінцаў і рускіх старэйшыя браты беларусаў? Хутчэй, беларусы старэйшыя, бо Полацк знаходзіцца паміж Ноўгарадам і Кіевам. Да таго ж, беларусы з-пад Мсціслава прыдумалі дранікі са смятанай. Чаму дадумаліся да іх?А таму, што "жылі працай рук сваіх, са свайго агародчыка ды садочка, таму і не грабілі нікога амаль пяць тысяч год падрад". І па гэтай прычыне трэба, каб у іх вучыліся іншыя.

Наступная дата, якую аўтар лічыць прынцыпова важнай, — год 1253-ці, каранацыя ў Навагрудку Міндоўга. Для беларусаў Вялікае Княства стала іх другой сярэдневяковай дзяржавай, а "літоўскія" князі адыгралі ў яго стварэнні амаль такую важную ролю, як варагі ў Кіеўскай Русі.

Безумоўна, працытаванае сцвярджэнне, народжанае ў пыле палемікі з нігілістамі, выкліча супраціў літоўскіх гісторыкаў (не буду іх, у адрозненне

ад часткі беларускага друку, называць “летувіскімі”, бо як тое даказваў Лявон Луцкевіч, пра якога гаворка пойдзе далей, гэта надае слову адмоўнае адценне і пярэчыць нормам літоўскай мовы). Але ж… Але ж згадваюцца два “круглыя сталы” , праведзеныя на пачатку 90-х гг. Міжнароднай асацыяцыяй беларусістаў у Мінску і Гервятах на Гродзеншчыне і прысвечаныя Вялікаму Княству Літоўскаму. Тады, у Рымдзюнах, вядучыя літоўскія гісторыкі пагадзіліся, што Вялікае Княства — супольная гістарычна-культурная спадчына: калі, па словах польскага прафесара Юльюша Бардаха, на яго глядзець з Вільнюса, то гэта літоўска-беларуская, калі з Мінска — беларуска-літоўская дзяржава…

У. Бутрамееў глянуў з Масквы і, палемізуючы з тымі, хто ўкраў у нас гісторыю, асабліва шляхецкую, убачыў у ВКЛ толькі беларускую дзяржаву. Аглядальніку-рэцэнзенту усё ж бліжэй пазіцыя Ю. Бардаха.

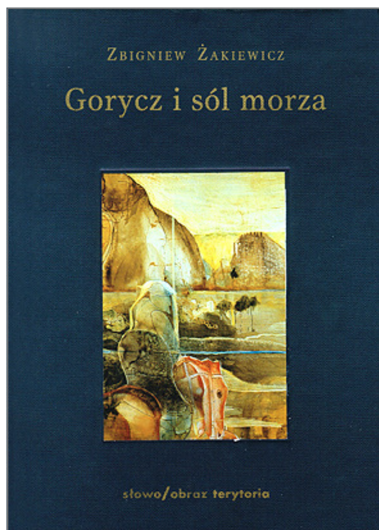

Кніга, у якой беларусы таксама выступаюць пад найменнем літвінаў (“І ўпарты ты, як літвін, няхай нават беларускі”), толькі што прыйшла таксама з заходняга боку, з Польшчы. Сваю аповесць-эсэ “Горыч і соль мора: Гданьскія Смаргоні”, элегантна выдадзеную сёлета фірмай “Слова/вобраз прастора”, прыслаў нам Збігнеў Жакевіч, пра якога”Кантакты і дыялогі” ўжо пісалі. У дарчым надпісе аўтар называе сябе “Мядзведзем смаргонскім”, “маленькім хлопчыкам з Віленшчыны”, адсылаючы чытача да адмыслова ўклеенай фатаграфіі даваеннага часу. З іншай фатаграфіі пазірае кудысьці ў далячынь, мусіць, у “соннапрывідную” краіну свайго маленства, ужо сталы пісьменнік. Паглядае журботна, сумуючы, як і У. Бутрамееў, па сваіх каранях, да якіх няма, ці амаль няма, вяртання.

Кніжка таксама, як і погляд, атрымалася шчымліва-журботная. Яна яшчэ раз засведчыла, што пакіданне роднай зямлі — найвялікшая духоўная трагедыя. Вонкава дзейныя асобы Жакевіча — Цётачка, Міхал-Мядзведнік, Князейка, Ян без зямлі, Старац-прафесар, іх атачэнне — выглядаюць нармальнымі людзьмі, якія часта падарожнічаюць па Балтыйскім узбярэжжы, багемна бавяць час. Але ўсе яны ўнутрана раздвоеныя, адчуваюць “На канцы языка горыч і соль мора”. Горыч — адтуль, з Пуцятаўшчыны і Багатыроўшчыны, з Ашмяншчыны і Смаргоншчыны, ад Ваўкавыска і Маладзечна. Беларускія палякі ці польскія беларусы “з бароў выйшлі, дзяцельніцу і грачыху сеялі, у Смаргонях абаранкі елі”, а цяпер, называючы сябе літвінамі, пакутліва шукаюць каранёў. Марская ж соль — адсюль, ад Балтыйскага ўзбярэжжа. “Ашмяншчукам”, “смаргонцам” і “вільнючкам” прыйшлася даспадобы Кашубшчына. Яны, мастакі, паэты,

артысты, заглыбляюцца ў яе, але дзеля таго, “каб нешта зразумець з той зямлі, што была, нібы здароўе, і тое, што яна ўжо не такая: не там”.

Цётачка, “другое я” аўтара, па-філасофску адносіцца да свайго раздваення. Розумам яна разумее, што яе “душа непатрэбна блукае” там, дзе “літоўскія” бары і ройсты. Але ўсё роўна ёй баліць, чаму тыя, хто прыйшоў туды, на “Вялікае пагранічча”, калечаць зямлю, не заглыбляюцца ў яе гісторыю, чаму “зруселыя” сваякі Богускі ў Жодзішках урэшце спалілі яго самагонкай да таго, што таму сталі трызніцца белыя куры, чаму “даходзіць да самазнішчэння наш беларускі народзік”.

Сказана пра ўсё гэта ў кнізе таленавіта. І з болем.

У адрозненне ад Уладзіміра Бутрамеева і Збігнева Жакевіча Галіна Войцік і дзейная асоба яе кнігі Лявон Луцкевіч, хоць іх жыццё прайшло і праходзіць за межамі сённяшняй Беларусі, ніколі, здаецца, не адчувалі настальгіі ці раздваення ад таго, што жывуць у Вільнюсе-Вільні, ніколі не называлі сябе ліцвінамі, а толькі беларусамі. Ды і як жа інакш. Вільня, супольная сталіца ВКЛ, была для іх і беларускім горадам, а беларуская культура — арганічнай часткай поліэтнічнай, полілінгвістычнай спадчыны горада Гедыміна. І — ніякіх комплексаў з гэтай прычыны.

Кніжка Галіны Войцік “Лявон Луцкевіч” (Вільня, 1999) выйшла ў выдавецтве “Рунь” у даволі ўжо багатай серыі “Партрэты віленчукоў”. Ініцыятарам стварэння гэтай серыі была маці аўтаркі, незабыўная гаспадыня “Лясной хаткі” пад Вільнюсам пісьменніца Зоська Верас (Людвіка Сівіцкая-Войцік), якой прыслалі свае аўтабіяграфіі многія дзеячы культуры Віленскага краю. Пасля яе смерці справу прадоўжыў Лявон Луцкевіч. Ён падрыхтаваў да друку 50 “партрэтаў”. А калі не стала і Л. Луцкевіча, выданне дапрацоўвала яго жонка, якая і напісала апошні, 51 “партрэт”. Адсутнасць сродкаў прымусіла выдаваць нарысы асобнымі сшыткамі. Пры такой сітуацыі, падумалася, некаторыя біяграфіі віленчукоў можна было б папярэдне надрукаваць у “Кантактах і дыялогах”, а затым у даведніку “Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў памежных краінах”. Гэта не перашкодзіць будучаму выданню “Партрэтаў віленчукоў”.

Галіна Войцік (яе біяграфія змешчана ў гэтым нумары пад рубрыкай “Беларусы і ўраджэнцы Беларусі ў свеце”) падрабязна і аб’ектыўна апісвае жыццёвы шлях Лявона Луцкевіча, сына і пляменніка вядомых беларускіх дзеячаў Антона і Івана Луцкевічаў, стрыечнага брата Яніны Каханоўскай, якая і сёння шчыруе на беларускай ніве ў ЗША. Ад бацькі ён унаследаваў цікавасць да

беларускай літаратуры, музейнай справы (апісаў зборы Віленскага беларускага музея). Па заканчэнню Віленскай беларускай гімназіі і Віленскай тэхнічнай школы працаваў электратэхнікам, настаўнікам. Пасля вайны стаў ахвярай сталінскіх рэпрэсій. Вярнуўшыся з Калымы, электрыфікаваў калгасы, заводы, вадзіў экскурсіі па беларускіх мясцінах Вільнюса, якія потым былі ім апісаны ў кнізе “Вандроўкі па Вільні”, вёў беларускія перадачы на Літоўскім радыё, публікаваў артыкулы ў вільнюскім, мінскім і беластоцкім друку. Асабліва плённым для Л. Луцкевіча было апошняе дзесяцігоддзе. Праз усё сваё жыццё, робіць вывад аўтарка, ён “ні разу не здрадзіў ідэі вольнай, незалежнай Беларусі”.

Аднак прадоўжым шматаблічную тэму Літвы і ліцвінаў. Адначасова з разгледжанымі вышэй кнігамі ў рэдакцыю паступілі першыя нумары (кірыліцай і лацініцай) “Літваніі: Зборніка матэрыялаў аб Заходняй Беларусі” (Наваградак, 2000). Яго аўтары, Віктар Нагнібяда, Андрэй Юцкевіч і Сяргей Куліч, абвяшчаюць аб з’яўленні новага этнасу — ліцвінаў. “Заходняя Беларусь — заходняя частка Рэспублікі Беларусь з выразнымі этнакультурнымі і гістарычнымі асаблівасцямі. У 1939 годзе захоплена СССР. У цяперашні час пачынаецца працэс паступовай зьмены саманазваў. Заходняя Беларусь на Літванія і беларусы (заходнія) на літвіны, што адпавядае гістарычнай праўдзе і памкненням новае гэнерацыі заходніх беларусаў”. Тут жа змешчана карта Рэспублікі Беларусь, дзе яе тэрыторыя падкрэслена падзелена на Літванію і Белую Русь. Далей змешчаны “Міты беларускай апазіцыі”, “Альфабэт ліцьвінскі” (лацініцай) і “Маніфест ліцьвінаў” са сцвярджэннем, што “ліцьвінскі дух вышэй за ўсё” і што ліцвіны (у адрозненне ад русіфікаваных і “трасяначных”, г. зн. менш паўнацэнных беларусаў) павінны раўняцца на Польшчу, а польская мова павінна стаць іх другой мовай. Заканчваецца тэкст заклікам: “Ліцьвін! Знайдзі свае карані і не мітусіся сярод іншых нацый! Хадзем з намі. І хай дапаможа нам Бог!”

Некаторыя палажэнні “Літваніі” здаюцца цікавымі і пераканаўчымі. У Заходняй Беларусі сапраўды ёсць пэўныя адрозненні, абумоўленыя дваццацігадовым уваходжаннем яе ў ІІ Рэч Паспалітую — дзяржаву з іншым ладам і іншай пануючай мовай, чым у БССР. Ёсць і гістарычная рацыя: у адрозненне ад Русі і Жмудзі, гэта — цэнтральная частка ВКЛ, якая дала яму першае найменне. Вызначэнне “ліцвін” сапраўды добра дастасоўваецца да А. Міцкевіча і г. д.

Дарэчы, куды больш грунтоўна і пераканаўча праблематыку Літвы і ліцвінаў разгледзела ў гістарычным плане Святлана Куль-Сяльверстава ў манаграфіі

“Беларусь на мяжы культур і стагоддзяў: Фармаванне культуры Новага часу на беларускіх землях (другая палова XVIII ст. – 1820 гады)” (Мн., 2000). Яна паказала, што ўваходжанне беларускіх тэрыторый у склад розных дзяржаўных утварэнняў у 1772–1795 гг. (а не толькі ў “міжваеннае дваццацігоддзе”!) істотна паўплывала на тагачасны і пазнейшы менталітэт жыхароў, у тым ліку і на тую ж “літвінскасць”. Але паколькі кніга гродзенскай даследчыцы, дзе ўпершыню комплексна прааналізавана культура Асветніцтва ў Беларусі, патрабуе спецыяльнага, рэцэнзійнага разгляду, абмяжуюся тут толькі фіксаваннем яе выхаду.

У чытача ж “Літваніі” ўзнікае мноства істотных пытанняў і засцярог. Чаму аўтары абсалютызуюць граніцу 1921 г., якая вызначалася без удзелу саміх беларусаў? Чаму яны, калі зыходзілі з гістарычнай Літвы, пабаяліся ўключыць у Літванію не толькі “Мінск-Літоўскі”, але і Віленшчыну, але і Беласточчыну? Ці не з’яўляюцца асаблівасці мовы, якія абвяшчаюцца вызначальнымі, звычайнымі дыялектызмамі? І чаму аўтары не заўважаюць, што побач з беларуска-рускай “трасянкай” існуе беларуска-польская?

І, галоўнае, каму гэта патрэбна і да чаго прывядзе? “Белорусская деловая газета” ўжо слушна пісала (12 мая), што ліцвінскія памкненні пагражаюць “разрывам краіны”. Яны могуць прывесці да варожага супрацьстаяння, да падзелу не на беларусаў і ліцвінаў, а на “рускіх-праваслаўных” і “палякаў-католікаў”. Была ж ужо нядаўна шэляговічаўская спроба аддзяліць частку Беларусі — стварыць “яцвяжскую”, “гэдунскую” дзяржаву на Палессі… Ва ўмовах, калі яшчэ не закончылася фарміраванне беларускай нацыянальнай самасвядомасці, калі зноў усё часцей у мінскім і маскоўскім друку ставіцца пад сумненне само існаванне беларускай нацыі (дарэчы, такія публікацыі і правакуюць выступленні ліцвінаў), супрацьпастаўленне часткі цэламу смерці падобна.

Яшчэ адна спроба такога супрацьпастаўлення — выданне ў Паазер’і газеты “Крэсы” і дадатку да яе “Краязнаўца Паазер’я”. Хочацца спытаць: крэсы, ускраіны — чаго? ІІ Рэчы Паспалітай? Дык яна ж даўно не існуе. Тады — пагранічча? Але ж не з Польшчай, а з Літвой і Латвіяй… Пашырэнне на сучасны стан слоў, якія згубілі ці змянілі свой гістарычны сэнс, можа весці да дэзарыентацыі і жыхароў, якія і так не дужа ўсведамляюць, хто яны ёсць.

А карона? Шукаць яе — як сваю тоеснасць — трэба! Арыентавацца на ВКЛ — варта. Але толькі як на супольную беларуска-літоўскую дзяржаву. Карона, гістарычная рацыя быцця, вельмі прыдалася б беларускай папялушцы ў яе пераўтварэнні ў каралеўну. Пошукі беларускай тоеснасці працягваюцца. І не толькі ў краіне, але і за яе рубяжамі. Агляд хочацца скончыць словамі Віталя Воранава, жыхара заходняй часткі Польшчы. Свой ліст “Пра сябе і свой народ” у беластоцка-крынкаўскі “Czasopis” ён заканчвае словамі: “Teraz wiem, że jestem Białorusinem. Jestem dumny, że jestem Białorusinem. Dumny jestem ze swej ojczyzny, narodu, historii, literatury. Дзякуй табе, Божа, што я нарадзіўся на гэтай зямлі”.

А. М.

НАДРУКАВАНА ПРА КАНТАКТЫ Ў БЕЛАРУСІ І Ў СВЕЦЕ

У падрыхтоўцы бібліяграфіі ўдзельнічалі:

Моніка Банкоўскі *(Швейцарыя),* ***Алесь Баркоўскі*** *(Якуція),* ***Алеся Белавусава, Герман Бідэр*** *(Аўстрыя),* ***Валянціна Грышкевіч, Раіса Жук-Грышкевіч*** *(Канада),* ***Андраш Золтан*** *(Венгрыя),* ***Мікалай Ількевіч*** *(Расія),* ***Таццяна Караткевіч-Саганок*** *(Эстонія),* ***Святлана Кошур, Цімох Ліякумовіч*** *(ЗША),* ***Адам Мальдзіс, Таццяна Махнач, Таццяна Пятровіч, Віталь Скалабан, Вячка Целеш*** *(Латвія),* ***Міхал Швэдзюк*** *(Вялікабрытанія),* ***Сакрат Яновіч*** *(Польшча).*

Перавага пры складанні бібліяграфіі аддаецца кніжным і часопісным публікацыям, якія паступаюць у ГА "МАБ" і Цэнтр імя Ф. Скарыны. З іншымі публікацыямі пра ўзаемасувязі, змешчанымі ў перыёдыцы, можна пазнаёміцца ў Банку інфармацыі таго ж Цэнтра.

Пры складанні бібліяграфіі найперш улічваюцца тыя перыядычныя выданні, рэдакцыі якіх прысылаюць іх у Банк інфармацыі.

АЎСТРАЛІЯ

Kovalevski Viktor = Кавалеўскі Віктар. Belarusians in Adelaide = Беларусы ў Адэлаідзе: Кн. першая. Adelaide, 2000.

БЕЛАРУСЬ • Агульныя пытанні

Андрас І. А. Фарміраванне прадпрымальніцкай актыўнасці ў Заходняй Еўропе і Беларусі // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 2000. № 2. С. 5–10.

Барыс Сымон. Падручнікі па гісторыі — за паразуменне паміж народамі: [Пра Міжнародную канферэнцыю "Штодзённая гісторыя" і правы чалавека. Як могуць падручнікі па гісторыі і грамадазнаўству дапамагчы вучням у распазнаванні ўласных інтарэсаў"] // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 93–94.

Басава Ганна. Лінгвакраязнаўчы падыход у прэзентацыі беларускай фразеалогіі замежным студэнтам // Род. слова. 2000. № 5. С. 34–35.

Волкава Таццяна. Народы свету і цывілізацыі ў XIX – пачатку XX стст. // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 68–72.

Гайдаров Александр. Международное гуманитарное право и внутренние вооруженные конфликты (дополнительный протокол II 1977 г.) // Юстыцыя Беларусі. 2000. № 2. С. 66–76.

Гардзіенка Наталя. Адукацыя за мяжой: Злучаныя Штаты Амэрыкі, Канада, Ангельшчына, Францыя // Студэнцкая думка. 2000. № 3. С. 3–7.

Грыбоўскі Юры. Як і дзе ваявалі беларусы на заходніх франтах Другой сусветнай вайны? // Наша слова. 2000. 28 чэрв.

Довнар Наталья. К вопросу о критериях ограничений свободы слова в международном праве и законодательстве Республики Беларусь // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 4. С. 3–10.

Жалкоўскі Алесь. На покліч роднай старонкі: З VI сустрэчы лідчан замежжа // Голас Радзімы. 2000. 14 чэрв.

Іванова Людміла. З гісторыі рэфармацыйнай кнігі на Беларусі XVI ст. // Музы Нясвіжа: Матэрыялы навуковай канферэнцыі. Б. м., 2000. С. 106–110.

Іванова Ю. І. Працоўныя адносіны ў міжнародным прыватным праве // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 2000. № 2. С. 32–36.

Іпатава Вольга. Сумоўе душ — сумоўе галасоў: Літаратурны экспрэс Еўропа-2000 // Полымя. 2000. № 5. С. 122–123.

Кабржыцкая Таццяна. Адам Міцкевіч ва ўспрыманні Максіма Рыльскага // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 45–49.

Кабржыцкая Таццяна. Мар'ян Здзяхоўскі і Украіна // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 137–141.

Калинина Э. А. История государства и права древнего мира (Греция, Рим): [Навуч. дапаможнік для студэнтаў ВНУ]. Минск, 1999.

Калугин Виталий. Международный механизм имплементации международного гуманитарного права // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 1. С. 29–36.

Канёк Ірма. Наша кіно на абшарах Еўропы // Літ. і мастацтва. 2000. 9 чэрв.

Капранава В. А. Рэформа педагагічнай адукацыі [за мяжой] // Нар. асвета. 2000. № 4. С. 155–159.

Капранова В. А. Школьные реформы в странах Восточной Европы // Адукацыя і выхаванне. 2000. № 5. С. 77–78.

Кашлеў С. С. Агульначалавечыя каштоўнасці як аснова зместу педагагічнага працэсу школы: Метадычная распрацоўка педагагічнага працэсу // Нар. асвета. 2000. № 5. С. 33–38.

Кірысь В. Н. Чытанне на ўступным экзамене ў ВНУ па замежнай мове // Нар. асвета. 2000. № 5. С. 147–155.

Конан Уладзімір. Рэнесансная мастацкая культура Нясвіжа: XVI–XVII стст. // Музы Нясвіжа: Матэрыялы навуковай канферэнцыі. Б. м., 2000. С. 15–21.

Куварына Таццяна. Беларусь — краіна шматнацыянальная: [Пра III Усебеларускі фестываль нацыянальных культур] // Голас Радзімы. 2000. 28 чэрв.

Лазука Б. А. Паэтыка беларускага барока // Музы Нясвіжа: Матэрыялы навуковай канферэнцыі. Б. м., 2000. С. 1–8.

Лебядзевіч Дз. М. Антычная міфалогія ў паэтычнай спадчыне Максіма Багдановіча // Бел. мова і літаратура. 2000. № 2. С. 103–114.

Лепешко Борис. Кристаллизация национальной идеи [беларусаў у супастаўленні з іншымі народамі] // Бел. думка. 2000. № 4. С. 18–26.

Лозка Алесь. Вялікі дзень: Пасха ў беларусаў і іншых народаў Еўропы // Беларусь. 2000. № 4. С. 48–49.

Лопато-Загорский Владимир. Этот близкий нам Ближний Восток // Бел. думка. 2000. № 6. С. 22–28.

Лоўгач Віктар. Беларуская дыяспара як фактар уваходжання краіны ў сусветнае супольніцтва // Голас Радзімы. 2000. 21 чэрв.

Лыч Леанід. “Бацькаўшчына” напярэдадні 10-годдзя // Голас Радзімы. 2000. 17, 24 мая.

Міцкевіч Даніла. Першы з’езд беларусаў свету: Інт. з удзельнікамі / Зап. Міхася Стэльмака // Міцкевіч Даніла. Любіць і помніць: Успамінае сын Якуба Коласа. Мн., 2000. С. 190–191.

Нікіценкаў М. Ганза — старажытны “агульны рынак” Еўропы // Altanka=Альтанка (Баранавічы). 2000. № 3–4. С. 3–6.

Павлова Людмила. Международное право в правовой системе государства // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 3. С. 3–9.

Панізьнік Сяргей. “Еўропа там, дзе мы…” // Голас Радзімы. 2000. 7 чэрв.

Паўлава Таццяна. Выточі дыпламатыі БНР // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 3. С. 51–54.

Попков Андрей. Исполнение международных арбитражных решений // Юстыцыя Беларусі. 2000. № 2. С. 52–57.

Рассадин С. Е. Племена и народы “заскифского” Северо-Востока: Автореф. дисс. … докт. ист. наук. Минск, 1999.

Сандо Ив. Полвека Женевским конвенциям // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 5–14.

Сарашевский Юрий. Роль Лиги Наций в формировании права беженцев // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 33–36.

Снапкоўскі Уладзімір. Аб навуковых даследаваннях аддзела нацыянальных і міжнародных адносін Беларусі Інстытута гісторыі НАН Беларусі (1960–1990-я гг.) // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 72–75.

48-й съезд Евро-Азиатской Федерации Союзов ЕХБ: Хроника / Подг. Игоря Попова // Крыніца жыцця (Кобрын). 2000. № 4. С. 21–23.

Старавойтава Н. П. Стылістычныя асаблівасці перакладу “Аповесці пра Трышчана” // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 2000. № 2. С. 104–107.

Стрэнкоўскі С. П. Гарадское самакіраванне ў вялікакняжацкіх уладаннях заходняй часткі Вялікага княства Літоўскага ў XV–XVIII стагоддзях: Аўтарэф. дыс. … канд. гіст. навук. Мн., 1999.

Сухая В. А. Кантамінацыя ва ўсходнеславянскіх чарадзейных казках: Аўтарэф. дыс. … докт. філалаг. навук. Мн., 1999.

Суша Т. Н. Лингвистические основы лексикографиии: Учебное пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности “Соврем. иностр. яз.”. Минск, 1999.

Турович А. К. Диалектика магического и эстетического в славянских заговорах // Восточнославянский фольклор: поиски новых подходов. Молодечно, 2000. С. 15–24.

Чаропка Вітаўт. Удзел войска ВКЛ у Грунвальдскай бітве // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 14–22.

Черота А. И. Образы волка и волколака в славянском фольклоре // Восточнославянский фольклор: поиски новых подходов. Молодечно, 2000. С. 82–89.

Числов Эрик. Распространение знаний о международном гуманитарном праве // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 24–27.

Федотов Леонид. Внешние связи белорусской православной церкви: краткий обзор // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 3. С. 55–59.

Хаміцэвіч Яўген, Казлова Ірына. Вялікія геаграфічныя адкрыцці і іх значэнне для народаў свету:

VII клас // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 58–67.

Хачырашвілі Уладзімір. Як беларусы ў Антарктыду хадзілі: На краі Гандваны // Беларусь. 2000. № 5. С. 40–42, 54–55.

Хухлындина Людмила, Ходаков Дмитрий. Интеграция: объединенная Европа или общество свободных европейских регионов? // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 4. С. 39–48.

Malinowska Natalia. Wszyscy z tej ziemi jesteśmy: Ponad 1000 uczestników zawitało do Grodna na III Ogólnorepublikański Festiwal Kultur Narodowościowych // Głos znad Niemna. 2000. 9 czerw.

• Беларусь – ААН

Гойко Андрей. Новая парадигма деятельности УВКБ ООН и проблемы организации самоуправления общин беженцев // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 4. С. 73–78.

Селиванов Андрей. Информационная деятельность представительства ООН в Республике Беларусь: формы и направления // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 4. С. 79–84.

• Беларусь – Азербайджан

Тагиев Ф. Азербайджанцы в боях за Беларусь: Очерк. Минск, 2000.

• Беларусь – Аўстрыя

Андрэева Юлія. Дон Жуан вярнуўся ў Менск: [Прэм’ера оперы В.-А. Моцарта “Дон-Жуан” у Беларускай оперы] // Наша ніва. 2000. 5 чэрв.

Бідэр Герман (Зальцбург). Моўная сітуацыя на Заходнім Палессі // Язык и социум: Материалы III Международной научной конференции. Минск, 2000. С. 26–32.

Данейко Елена. Ральф Вайкерт находит бриллианты: [Пра аўстрыйскага дырыжора Р. Вайкерта] // Бел. деловая газ. 2000. 9 июня.

Рублеўская Людміла. Правадыр па апраметнай, або Снабачанні Зыгмунда Фрэйда // Першацвет. 2000. № 6. С. 48–50.

• Беларусь – Бельгія

Антановіч Тамара. У гонар “прынца паэтаў”: [Пра класіка бельгійскай літаратуры Марыса Карэма] // Літ. і мастацтва. 2000. 26 мая.

Бласбан Філіп [Бельгія]. У сапраўдным выгнанні: [Эсэ] / Пер. з фр. Ю. Барысевіча // Полымя. 2000. № 5. С. 185–192.

• Беларусь – Ватыкан

Бічэль Данута. Пілігрымка з папам Янам Паўлам II у Святую Зямлю // Ave Maria. 2000. № 4–5. С. 3.

Новикова Татьяна. “Размышления перед лавкой ювелира”: Неизвестная пьеса известного человека [Яна Паўла II] // Свабода. 2000. 30 мая.

Паходня Жанна. 50 гадоў у эфіры: [Пра Клаўдзія Рабінета на Радыё Ватыкана] // Ave Maria. 2000. № 1–2. С. 32.

Хома Іван. Першыя прадстаўнікі нашае Царквы ў Рыме / Пер. з укр. Уладзіміра Губскага // Царква (Брэст). 2000. № 2. С. 12–13.

Ян Павел II, папа. Fides et Ratio: Святога Айца Яна Паўла II да біскупаў каталіцкага Касцёла пра адносіны паміж вераю і розумам / Пер. з пол. Крыстыны Лялько // Наша вера. 2000. № 1. С. 2–7.

• Беларусь – Венгрыя

Т. Р. Глядзім венгерскія фільмы: [Пра кінафестываль у Мінску “Венгерскія хронікі XX стагоддзя” // Культура. 2000. 3–9 чэрв.

• Беларусь – Вялікабрытанія

Андрэева Юлія. Макбэт з водарам бульбы: На вялізнай камунальнай кухні, якую дзеляць між сабой Беларуская Опэра і Беларускі Балет, паставілі “Макбэт” // Наша ніва. 2000. 26 чэрв.

Английский язык: Пособие для абитуриента / Сост. Я. М. Вовшин. Минск, 1999.

Англо-русский словарь / Авт.-сост. Н. В. Адамчик. Минск, 1999.

Бараноўскі Ігар. Сустрэча айца А. Надсана [Лондан] з берасьцейскімі грэка-католікамі // Царква. 2000. № 2. С. 3.

Бирюк И. Б. Рекомендации по синтаксису английского языка: Учеб.-метод. пособие. Могилев, 1999.

Весенин Эдуард. …Перед судом шекспиризма: Улики глазами юриста: [Пра кнігу І. Гілілава пра У. Шэкспіра] // Всемир. лит. 2000. № 7. С. 175–189.

Весялкоўскі Юры [Англія]. Дыктатары XX стагоддзя: [Гітлер і Сталін] // Голас Радзімы. 2000. 17 мая.

Голденков Михаил. Пятерка “Битлз” // Першацвет. 2000. № 7. С. 60–62.

Добролюбов А. И. Словарь типа INSITU английского языка = The INSITU english dictionary: Словарь,

граммат. справочник и сб. текстов для изучения англ. яз. Минск, 1999.

Зезюльчик Е. Н., Круталевич А. Ф. Law Reader: Учеб.-метод. пособие по развитию навыков уст. речи на англ. яз. Минск, 1999.

Краўцова Т. С. Вывучаем раман Даніэля Дэфо "Рабінзон Круза" // Бел. мова і літаратура. 2000. № 2. С. 76–84.

Лесли Р. Сюрреализм: Мечта о революции / Пер. с англ. О. Г. Белашеева. Минск, 1999.

[**Надсан Аляксандр**]. Сьвятар, які сьведчыць любоў да Бога і Бацькаўшчыны: Размова ў рэдакцыі "Царквы" з апостальскім візітатарам для беларусаў-католікаў у замежжы айцом-мітратам Аляксандрам Надсанам / Зап. Ігара Бараноўскага // Царква. 2000. № 2. С. 8–9.

Носков М. С. In & Around London: Метод. рекомендации и учеб. материал по англ. страноведению. Могилев, 1999.

Пашкевіч Алесь. Гісторыя беларускай літаратуры [А. МакМіліна] — па-ангельску // Літ. і мастацтва. 2000. 19 мая.

Попок Н. В., Жолудь О. Л., Круталевич А. Ф. Экзамен по английскому языку: Справочное пособие для абитуриентов и школьников. Минск, 1999.

Пракапцова В. П. Вопыт ланкастэрскага навучання ў сістэме мастацкай адукацыі на Беларусі ў першай чвэрці XIX ст. // Музы Нясвіжа: Матэрыялы навуковай канферэнцыі. Б. м., 2000. С. 83–86.

Хведченя Л. В., Хорень Р. В. Английский язык для поступающих в вузы. Минск, 1999.

Хрестоматия по общей и английской фонетике: В 2 ч. / Сост. Е. Б. Корневская, Т. В. Поплавская. Минск, 1999. Ч. 1.

• Беларусь – габрэі

Адамушко Владимир. Несправедливость ломает судьбы, но не уничтожает память. (Окончание) // Евреи Беларуси: История и культура: Сб. статей. Минск, 2000. Вып. 5. С. 233–242.

Барадулін Рыгор. Толькі б яўрэі былі!: [Пра З. Бядулю, Х. Мальцінскага і інш.] // ARCHE. 2000. № 3. С. 7–11.

Басін Якаў, Барыс Сымон. Яўрэі і іудаізм на Беларусі // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 23–33.

Ботвинник Марат. Памятники геноцида на территории Брестчины // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 164–181.

Бубэр Марцін. Мэнахем Мэндэль зь Віцебску: [Прыпавесці] / Пер. з ням. В. Булгакава // ARCHE. 2000. № 3. С. 111–116.

Воробьев Александр. Национальные еврейские организации на выборах во Всероссийское Учредительное собрание в Могилевской губернии // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 76–78.

Вялікі Анатоль. Разгром габрэйскай намэнклятуры: "Габрэйскае пытаньне" ў Беларусі ў 40–50-я гады // ARCHE. 2000. № 3. С. 206–211.

Гельцер Михаэль [Ізраіль]. Профессор Лазарь Гулькович: К 100-летию со дня рождения // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 243–246.

Герасимова Инна. Из истории Пинского реального училища времен Хаима Вейцмана. 1885–1892 гг. // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 194–209.

Глушаков Юрий. Отряды еврейской самообороны в Гомеле в 1903–1906 гг. // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 57–75.

Горецкий Радим. Душа еврейского народа: [Пра кн. "Мудрыя габрэйскія казкі"] // Мишпоха. 1999. № 6. С. 134.

Зайка Віталь. Некалькі запозьненых і некалькі заўчасных думак пра гэбраяў і беларусоў // ARCHE. 2000. № 3. С. 33–39.

Игнатович Федор. Поэт Л. Найдус и его братья-аптекари // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 269–273.

Казмерчик Адам [Кракаў]. Проблема христианских слуг у евреев в свете законодательства Речи Посполитой XVII–XVIII вв. / Пер. с пол. Е. Анищенко // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 6–20.

Киммель Евгений. Программа преподавания курса "Евреи Беларуси" // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 315–318.

Краеўскі Станіслаў. Параўнанне юдаізму з хрысьціянствам: некалькі прыкладаў // ARCHE. 2000. № 3. С. 97–104.

Куркоў Алесь. Яўрэі ў БССР: ілюзіі і надзеі // ARCHE. 2000. № 3. С. 163–167.

Мальцаў Уладзімер. Праграмны спэктакль яўрэйскага тэатру // ARCHE. 2000. № 3. С. 173–179.

Марзалюк Ігар. Хрысціяне і габрэі Вялікага Княства Літоўскага // ARCHE. 2000. № 3. С. 40–49.

Марковская-Шульман Жанна. Семья писателей, просветителей, музыкантов [Шульманаў] // Мишпоха. 1999. № 6. С. 31–34.

Мехов Владимир. Мир из Геворн-Гринг: Воспоминания Хаима Мальтинского // Мишпоха. 1999. № 6. С. 80–85.

Пивоварчик Сергей. Гродненский поэт Лейба Найдус // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 254–262.

Пивоварчик Сергей. Из истории еврейской общины местечка Мотоль: К 125-летию Хаима Вейцмана

Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 182–193.

Полищук Рада [Масква]. Тепло еврейского дома // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 302–306.

Розенблат Евгений. "Окончательное решение еврейского вопроса" в Западных областях Беларуси. 1941–1944 гг. // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 128–143.

Романовский Дан [Іерусалім]. Отношения между евреями и окружающим нееврейским населением в Восточной Белоруссии в период Второй мировой войны: К постановке проблемы // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 93–127.

Романюк Збигнев [Польшча]. Книги памяти еврейских общин городов и местечек Беларуси, изданные за рубежом (1940-е – 1970-е годы) / Пер. с пол. Е. Анищенко // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 282–289.

Рубінчык Вольф. Яўрэйскі погляд на "жыдоўскі нумар": Наша ніва, № 33 / 1999, Менск // ARCHE-Скарына. 2000. № 2. С. 15–22.

Рубінчык Вольф. Яшчэ пра Галакост: [Рэц. на: Смиловицкий Леонид. Катастрофа евреев в Белоруссии, 1941–1944 г. Тель-Авив, 2000] // ARCHE-Скарына. 2000. № 4. С. 75–76.

Сабалеўская Вольга. Сацыяльныя змены ў асяроддзі беларускіх яўрэяў (канец XVIII – першая палова XIX стагоддзя) // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 38–51.

Сабалеўская В. А. Яўрэі Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX стагоддзя: лад жыцця і культура: Аўтарэф. дыс. … канд. культуралаг. навук. Гродна, 1999.

Смиловицкий Леонид [Іерусалім]. Судьба еврейских детей в Белоруссии в годы Холокоста. 1941–1944 гг. // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 144–163.

Струнец Сергей. Польско-еврейские взаимоотношения в годы второй мировой войны и первые послевоенные годы: Проблема антисемитизма // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 79–92.

Фельдман Дмитрий [Масква]. Первые еврейские предприятия Российской империи: Архивные источники по Белоруссии // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 21–37.

Функ Юлия. Материалы Национального исторического архива Беларуси — источники изучения истории евреев Беларуси в конце XIX – начале XX в. // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 210–230.

Цитрон Александр. Он был еврейский писатель: [Шмуэль Цытрон] // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 319–321.

Черноглазова Р. О евреях-партизанах: Новый документ // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 231–232.

Шор Татьяна [Тарту, Эстонія]. Лазарь Гулькович: К 100-летию со дня рождения // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 247–253.

Язепчик И., Альтшулер Х. Поэзия Л. Найдуса в переводах // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 263–268.

Яновіч Сакрат [Польшча]. Усе мы патроху жыды // ARCHE. 2000. № 3. С. 135–139.

• Беларусь – Германія

Асіноўскі Святаслаў. Беларусь у акупацыйных планах кайзераўскай Германіі // Архівы і справаводства = Архивы и делопроизводство. 2000. № 4. С. 105–113.

Астравец Сяргей. Мытныя яблыкі: Нямецкія апавяданні // Астравец Сяргей. Царскія нажніцы. Горадня; Беласток, 2000. С. 457–472.

Берасцень С. "Толькі не было б дажджу…": [Пра гастролі бел. оперы ў Германіі] // Літ. і мастацтва. 2000. 23 чэрв.

Вагнер Рыхард [Германія]. Бібліятэка сямідзесятых гадоў / Пер. Галіны Скакун // Літ. і мастацтва. 2000. 30 чэрв.

Вайсёнак Юрась. "Выбраныя творы" Гётэ // Літ. і мастацтва. 2000. 30 чэрв.

Вальденфельс Б. Мотив чужого: Сб. / Пер. с нем. Минск, 1999.

Выхота Валянціна. Нямецка-беларускія моўныя паралелі // Наша слова. 2000. 17 мая.

[**Гураў Яўген**]. "Да музыкі ставіліся лаяльна…": [Пра адносіны немцаў да бел. радыё ў час акупацыі]: [Інт.] / Зап. Вольгі Брылон // Літ. і мастацтва. 2000. 2 чэрв.

Данейко Елена. Пионер графического авангарда [Луцыян Бернхард] // Бел. деловая газ. 2000. 3 июня.

Дубровина С. Н. Грамматический аспект реализации риторико-прагматической вариативности: (На материале немецкого политического дискурса). Минск, 1999.

Дубянецкі Эдуард. Юбілей "класічнага чалавека" [Барыса Кіта з Германіі] // Культура. 2000. 15–21 крас.

Еленская И. Э. Документы немецко-фашистских оккупационных органов управления и учреждений как исторический источник: (По материалам Госархива Брестской области): Автореф. дисс. … канд. ист. наук. Минск, 1999.

Іпатава Вольга. Постаць Барыса Кіта вачамі яго сучаснікаў: Паводле лістоў з архіва Навагрудскага краязнаўчага музея // Полымя. 2000. № 4. С. 174–193.

Каліноўскі Ян. Убачыць Германію — і залюбавацца… // Нар. воля. 2000. 25 мая.

Клечко Д. Г. Производное слово как номинативно-коммуникативная единица в современном немецком языке. Минск, 1999.

Клечко Д. Г. Семантико-стилистические особенности и прагматический потенциал итерактивных образований современного немецкого языка. Минск, 1999.

Котовская С. С. Роль просодии в дифференциации прагматических вариантов немецкого риторического вопроса: Автореф. дисс. … докт. филолог. наук. Минск, 1999.

Кузекевич Г. П., Кожевникова Н. Н. Лексико-грамматические тексты для текущего и промежуточного контроля: Метод. пособие по нем. языку для студентов 1-го курса. Минск, 1999.

Куляшова Галіна. “Агатка, или Приезд пана” Я.-Д. Голанда в контексте европейского и белорусского оперного творчества // Музы Нясвіжа: Матэрыялы навуковай канферэнцыі. Б. м., 2000. С. 21–27.

Курдияк Н. А., Воробьева Л. П. Немецкий язык: Новые правила орфографии. Минск, 1999.

Левітан Галіна. У нашых немцаў справы неблагія…: [Пра зб. “Як справы?”] // Літ. і мастацтва. 2000. 5 мая.

Леонов О. И., Давидович Т. Г. Методическое пособие по немецкому языку: Для студентов 2–3-х семестров архитект. фак. Минск, 1999.

Линднер Райнер. Научная жизнь между двух эпох: Белорусский историк Митрофан В. Довнар-Запольский (1867–1934) // Даследчык гісторыі трох народаў: М. В. Доўнар-Запольскі: Зб. навук. артыкулаў і дакументаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 40–49.

Ліс Арсень. Паэт адраджэнскага закліку Хведар Ільляшэвіч (1910–1948) [памёр у Германіі] // Ільляшэвіч Хведар. Творы. Маладэчна, 2000. С. 5–14.

Маховский Андрей. Весь мир в гостях у Ганновера: Белорусский павильон на “Экспо-2000” — один из самых скромных по размерам, но смотрится вполне достойно // Бел. деловая газ. 2000. 17 июня.

Мігунова А. А. Прапагандысцкая і культурна-асветніцкая дзейнасць нямецкай акупацыйнай улады ў Генеральнай акрузе Беларусь (1941–1944): Аўтарэф. дыс. … канд. гіст. навук. Мн., 1999.

Немецкий язык: Практикум по развитию устной речи “Деловые контакты” для студентов 3-х и 4-х курсов дневной формы обучения специальности “Мировая экономика и международные отношения”. Гомель, 1999.

Ницше Ф. Воля к власти: Посмертные афоризмы. Минск, 1999.

Ницше Ф. [О пользе и вреде истории для жизни; Сумерки кумиров; Утренняя заря]. Минск, 1999.

Попова Виктория. Признаки бессмертия: [“Фаўст” І.-В. Гётэ ў Беларускай оперы] // Совет. Белоруссия. 2000. 1 июля.

Русакович Андрей. Белорусско-германские экономические отношения (1991–1996 гг.) // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 1. С. 42–47.

Русакович Андрей. Общественно-культурные связи Беларуси и Германии в 90-е годы // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 3. С. 45–50.

Русаў Пётра. Менскія радаводы Магдэбургскай эпохі // Спадчына. 2000. № 2. С. 163–188.

Савік Лідзія. “Я шчасьліў тады, калі воляй напоўніцца родны наш край…”: Жыццёвы і творчы шлях Хведара Ільяшэвіча: [Пра бел. паэта, які загінуў у Германіі] // Голас Радзімы. 2000. 7, 14, 21, 28 чэрв.

[**Салазар Марліс**]. Звяно паміж Захадам і Усходам: [Пра клуб нямецкай культуры ў Мінску]: [Інт.] / Зап. Вітаўта Дашука // Голас Радзімы. 2000. 14 чэрв.

Смірноў Мікалай. Дзейнасць савецкай разведкі і контрразведкі супраць нямецкіх спецслужбаў на тэрыторыі Беларусі ў 1941–1944 гг. // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 8–13.

Сырыца Віктар. КІТ навукі і беларускасці: Да 90-годдзя з дня нараджэння Барыса Кіта // Altanka=Альтанка (Баранавічы). 2000. № 3–4. С. 7–11.

Томашеская Ольга. Имени Анны Красноперко: В Германии учреждена премия, увековечившая память белорусской писательницы и журналистки // Бел. деловая газ. 2000. 20 мая.

Тумар Барыс. Быкава [Васіля] не выпускаюць зь Нямеччыны // Наша ніва. 2000. 5 чэрв.

Фрейд З. Остроумие и его отношение к бессознательному; Страх; Тотем и табу (психология первобытной культуры) / Пер. с нем. Я. М. Когана, М. В. Вульфа. Минск, 1999.

Фрольцов Владислав. Формирование единого политического пространства Германии в начале 90-х годов // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 4. С. 53–58.

Фурашова Н. В. Когнитивный аспект семантики глаголов физического действия в немецком языке: Автореф. дисс. … докт. филолог. наук. Минск, 1999.

Черепица Валерий. “Июня 23 дня в гор. Гродно вступили немецкие войска…”: Рапорты протоиерея Юлиана (Миллера) Высокопреосвященнейшему Пантелеймону (Рожновскому) // Архівы і справаводства=Архивы и делопроизводство. 2000. № 4. С. 120–126.

Шарапо Александр. О некоторых аспектах внешней политики ФРГ на современном этапе // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 1999. № 4. С. 49–52.

Шопенгауэр А. [Зборнік твораў]. Минск, 1999.

Шопенгауэр А. Мир как воля и представление / Пер. с нем. Ю. Айхенвальда, вступ. ст. И. Лапшина. Минск, 1999.

Lindner Rainer. Gelehrtenleben zwischen den Zeiten: Der weissrussische Historiker Mitrofan V. Dovnar-Zapol’ski (1867–1934) // Даследчык гісторыі трох народаў: М. В. Доўнар-Запольскі. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 23–40.

• Беларусь – Грэцыя

Гарник А. В. Практическое пособие по древнегреческому языку. Минск, 1999.

• Беларусь – ЗША

Антонава-Мельяновіч Таццяна. Амерыканскія ўражанні: Месца спаткання — царква // Голас Радзімы. 2000. 7 чэрв.

Барабаншчыкава Вольга. Адхланне прыгажосцю: [Пра кіно ЗША] // Літ. і мастацтва. 2000. 9 чэрв.

Ванина Т. Поучиться у Америки: [Пра амерыканскага прафесара эканомікі з Bryant College Джозэфа Ілакуса] // Бел. маладзёжная. 2000. 26 мая – 4 чэрв., 16–25 чэрв.

Вашко Лявон. Ліст да Біла Клінтана [у ЗША] // Вашко Л. Маленькі сшытак Лявона Вашка: Першы выпуск. Масты; Полацак; Мн., 2000. С. 128–130.

Вашко Лявон. Лісты да Лявона Юрэвіча // Вашко Л. Маленькі сшытак Лявона Вашка: Першы выпуск. Масты; Полацак; Мн., 2000. С. 139–193.

Вярбоўская Вацлава [Вашынгтон]. Вазьму твой боль, Чарнобыль: [Пра выступленні бел. спевака Вячаслава Полазава ў ЗША] // Літ. і мастацтва. 2000. 23 чэрв.

Гликин Максим. Апология стукачества: Записки иммигранта: [Пра выхаванне ў ЗША] // Совет. Белоруссия. 2000. 24 июня.

Дыдзік Уладзімір. У імя найвялікшага ідэалу народа: [Пра бел. пісьменніка Юрку Віцьбіча, які жыў у ЗША] // Наша вера. 2000. № 1. С. 62–63.

Жук-Грышкевіч Раіса. Памяці Лявона Трусевіча [беларуса ў ЗША] // Наша ніва. 2000. 10 ліп.

Кароль Сяргей. Adams-Morgan: [Пра вучобу ў ЗША] // Студэнцкая думка. 2000. № 4. С. 30–33.

[**Клінтан Біл**]. Звестка ад Біла Клінтана // Вашко Л. Маленькі сшытак Лявона Вашка: Першы выпуск. Масты; Полацак; Мн., 2000. С. 194.

Косточко Елена. Возможности есть: Не упускайте их!: [Пра методыку амерыканскага псіхолага Глена Домана] // Пралеска. 2000. № 5. С. 45–48.

Кошур Святлана. Беларускі Шаляпін: [Пётр Конюх, жыхар ЗША] // Культура. 2000. 15–21 крас.

Лецка Яўген. Каб ведалі: [Пра бел. дзеяча ў ЗША Янку Запрудніка] // Голас Радзімы. 2000. 21 чэрв.

Найденков И. Послание, над которым можно поразмышлять: [Пра амерыканскага пісьменніка Поля Остэра] // Всемир. лит. 2000. № 7. С. 190–191.

Недасек Н. [Адамовіч Антон, ЗША]. Камунізм і "беларускі нацыяналізм" // Спадчына. 2000. № 2. С. 3–36.

Резниченко С. Т. Подготовка научно-педагогических кадров в высшей школе США // Адукацыя і выхаванне. 2000. № 6. С. 66–69.

Слука Алег. Сакрэты амерыканскай школы // Настаўн. газ. 2000. 24 чэрв.

Смелова Валентина. Земляк земляка и через океан видит: [Пра дзейнасць БАЗА ў ЗША] // Бел. деловая газ. 2000. 21 июня.

Сяргеева Галіна. Госці "Бацькаўшчыны" [В. і З. Кіпелі з ЗША] // Голас Радзімы. 2000. 28 чэрв.

Цэхановіч Альберт. Пінскія ўражанні Даніэля Полака [піяніста з ЗША] // Голас Радзімы. 2000. 10 мая.

Kraj ogromnych możliwości: Wrażenie z pobytu prezesa SZ ZPB Tadeusza Gawina w USA / Rozm. Natalia Malinowska // Głos znad Niemna. 2000. 26 maja.

• Беларусь – Іарданія

Монзер Аль-Атум. Педагогические основы обучения рисунку в системе художественного образования: (Возможность адаптирования опыта Беларуси в Иордании): Автореф. дисс. … канд. педагогич. наук. Минск, 1999.

• Беларусь – Ізраіль

Астравец Сяргей. Зорка Бэтлеэма // Астравец Сяргей. Царскія нажніцы. Горадня; Беласток, 2000. С. 383–386.

Вэкслер Поль. Што могуць ідыш, сучасны іўрыт, эсперанта, а таксама сербалужычане, палешукі і хазары сказаць пра паходжанне габрэяў-ашкеназі? / Пер. з англ. А. Ліцвіноўскай і У. Матусевіча // ARCHE. 2000. № 3. С. 117–126.

Нас связывают аисты и восемьсот лет…: Интервью с руководителем Международного Центра культурных и деловых связей "Израиль – Беларусь" Аркадием Крумером // Мишпоха. 1999. № 6. С. 139–140.

Панізьнік Вераніка. Алекс і Сіма Файтэльсон — гэта "жывая гісторыя": [Пра прэзентацыю кнігі А. Файтэльсона з Ізраіля ў Мінску] // Культура. 2000. 20–26 мая.

Рубінчык Вольф. Інтэрнэт, яўрэі і Беларусь: [Пра іудаізм, габрэйскую гісторыю і сучасны Ізраіль] // ARCHE. 2000. № 3. С. 50–64.

• Беларусь – Індыя

Путь к мудрости: Акбар и Бирбал / Сост. С. В. Махотина. Минск, 2000.

Сарма Гитеш. Традиционные формы повествования в Индии // Всемир. лит. 2000. № 7. С. 163–166.

Скобелев Эдуард. Звезда над ашрамом: Опыт постижения высшей духовности нового тысячелетия [індусам Бабой Вірсам Сінгхам] // Бел. думка. 2000. № 5. С. 129–138.

• Беларусь – Ірландыя

Рудовіч Станіслаў. Ірляндзкі рух за незалежнасьць і беларускае адраджэньне першае чвэрці XX ст.: паралелі, кантакты, уплывы // Спадчына. 2000. № 2. С. 107–126.

• Беларусь – Іспанія

Астравец Сяргей. Лекцыя аб каталёнскай літаратуры // Астравец Сяргей. Царскія нажніцы. Горадня; Беласток, 2000. С. 411–415.

Б. К. "Хуан Міро стане мастаком XXI стагоддзя…" // Культура. 2000. 17–24 чэрв.

Карлос де Куэто Ногерас [Іспанія]. Страны Центральной и Восточной Европы и проблемы расширения Европейского союза // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 56–62.

Цімошык Ларыса. "Асобы і зоркі" Х[у]ана Міро: [Пра выстаўку карцін іспанскага мастака ў Мінску] // Звязда. 2000. 14 чэрв.

Шелихин В. А. "Зайцем" на концерт Кабалье: Монтсеррат Кабалье // Шелихин В. А. Сердце помнит…: Альбом-книга. Минск, 2000. С. 178–181.

• Беларусь – Італія

Бахарева Марина. "Свидетельница" Воскресения: Современные исследования Туринской плащаницы // Царкоўнае слова. 2000. № 5. С. 4–6.

Берасцень С. "Турандот" [Дж. Пучыні] збіраецца ў дарогу // Літ. і мастацтва. 2000. 2 чэрв.

Бруно Д. Изгнание торжествующего зверя: О принципе, начале и едином. Минск, 1999.

Жук Виктор. "Город солнца" для людей на болоте: [Пра італьянскі праект сацыяльнай дапамогі беларусам] // Дело. 2000. № 5. С. 2.

Кроз Вера. "Севільскі" на мове арыгінала: [Пра оперу "Севільскі цырульнік" Дж. Расіні ў Нацыянальным Беларускім оперным тэатры] // Культура. 2000. 24–30 чэрв

Кулікова Святлана. Закахацца ў Італію і падарыць ёй вершы // Чырвон. змена. 2000. 1 ліп.

Пракопчык Ніна. Рафаэль і Фарнарына // Алеся. 2000. № 7. С. 13.

Стэльмах Дзіяна. Чатырохсоты "Чыпаліна…" [Дж. Радары] // Літ. і мастацтва. 2000. 26 мая.

[**Чаруці Джавані**]. Джавані Чаруці: "Італьянцу вельмі проста зразумець беларуса": [Інт.] / Зап. Святланы Куліковай // Чырвон. змена. 2000. 22 чэрв.

[**Чаруці Джавані**]. Италия — далекая и близкая: [Інт. А. Данейка з Дж. Чаруці, паслом Італіі ў Р Б] // Бел. деловая газ. 2000. 7 июня.

[**Чаруці Джавані**]. Цеплыня італьянскага дома: [Інт.] / Зап. Ніны Раманавай // Голас Радзімы. 2000. 28 чэрв.

Шелихин В. А. Свидание в Риме не состоялось: Карло Цекки // Шелихин В. А. Сердце помнит…: Альбом-книга. Минск, 2000. С. 80–81.

Янкоўская Наталля. "Вердзіеўскі барытон": [Пра прэмію, атрыманую на конкурсе ў Італіі бел. спеваком Андрэем Марозавым] // Літ. і мастацтва. 2000. 30 чэрв.

Dołęga E., Turowicz L. Voyage we Włoszech // Głos znad Niemna. 2000. 16 czerw.

• Беларусь – Йемен

Али Каед А. Религия как фактор социализации Йеменского общества: Автореф. дисс. … канд. социолог. наук. Минск, 1999.

• Беларусь – Канада

Аляхновіч Рагнеда. Самы балючы мой успамін: [Успаміны пра бацьку, бел. дзеяча ў Канадзе Вінцэнта Жук-Грышкевіча] // Наша ніва. 2000. 19 чэрв.

Жук-Грышкевіч Вінцэнт. У савецкай турме: [Успаміны] // Наша ніва. 2000. 19 чэрв.

Жук-Грышкевіч Раіса [Канада]. Памяці Лявона Наркевіча // Наша слова. 2000. 7 чэрв.

• Беларусь – Кіпр

Кіпр. Летнее солнце '99. Минск, 1999.

• Беларусь – Кітай

Крэпак Барыс. Пра Вялікую сцяну, тэракотавую армію і філасофію "усін"… // Культура. 2000. 17–24 чэрв., 1–7 ліп.

Лю Мин Ся. Старение населения Китая и его социально-экономические последствия: Автореф. дисс. … канд. экономич. наук. Минск, 1999.

Черкасова Вероника. По ком звонит колокол?: Что теряет человечество, куда исчезает народ, культура, философия Тибета // Бел. деловая газ. 2000. 16 июня.

Шустицкий Ю. К. Китайская классическая "Книга перемен". Минск, 1999.

• Беларусь – Латвія

Бучэль Міхась [Даўгаўпілс, Латвія]. Я беларус! І ганаруся гэтым… // Голас Радзімы. 2000. 17 мая.

Валодзька Станіслаў [Даўгаўпілс, Латвія]. Памяці Эдварда Вайвадзіша: [Пра бел. паэта, які жыў у Латвіі] // Голас Радзімы. 2000. 14 чэрв.

• Беларусь – Ліван

Одериха В. В. Синтез традиционного и современного в общественно-политической жизни Ливана: 1943–1975 гг): Автореф. дисс. … канд. ист. наук. Минск, 1999.

• Беларусь – Літва

Ануфриев Геннадий. "…Как вольная птица": [З выстаўкі карцін Мікалоюса Чурлёніса ў Мінску] // 7 дней. 2000. 1 ліп.

Асіноўскі Святаслаў. Справа вялікай смеласці і розуму вышэйшага [Гедымін, Вітаўт] // Асіноўскі Святаслаў. Поле памяці: Постаці і падзеі беларускай мінуўшчыны. Мн., 1999. С. 47–60.

Вайцяховіч Зьміцер. Віленскі унівэрсытэт // Студэнцкая думка. 2000. № 3. С. 28–30, 39.

Куманецкі Гары. Два сьветы [у Літве] // Наша ніва. 2000. 10 ліп.

[**Плейкіс Рымантас**]. Пра новую беларускую радыёстанцыю ў Літве: [Інт.] / Зап. Алеся Трусава // Голас Радзімы. 2000. 31 мая.

Сімавічуце Вольга [Вільнюс]. Мае ўражанні ад паездкі на радзіму Ларысы Геніюш [у Зэльву] // Наша слова. 2000. 28 чэрв.

• Беларусь – Малі

Хількевіч Уладзімір. Сімпатычны негр [з Малі] жадае працаваць [у бел. калгасе] па спецыяльнасці // Звязда. 2000. 24 чэрв.

• Беларусь – Польшча

Асіноўскі Святаслаў. …І Вялікае княства ў прыдачу: [Пра Станіслава Панятоўскага] // Асіноўскі Святаслаў. Поле памяці. Мн., 1999. С. 163–173.

Багдановіч Ірына. Патрыятычны "неарамантызм" Янкі Купалы ў святле міцкевічаўскай традыцыі і еўрапейскага мадэрнізму // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 12–21.

Барабаш В. В. Поляки в антифашистской борьбе на территории Беларуси (1941–1944 гг.): Автореф. дисс. … канд. ист. наук. Минск, 1999.

Белаказовіч Базыль. Мар'ян Здзяхоўскі пра байранізм Адама Міцкевіча // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 125–130.

Беларускія пісьменнікі Польшчы: Другая палова XX стагоддзя. Мн., 2000.

Берасцень С. Прыцягненне ластаўчынага гнязда: [Пра свята-конкурс на радзіме С. Манюшкі] // Літ. і мастацтва. 2000. 2 чэрв.

Бігдай Ірына. Акцыя беларускага мастацтва: [Пра Фестываль бел. мастацтва ў Познані] // Літ. і мастацтва. 2000. 23 чэрв.

Буйвал Валеры. "Maestro Валенці": Да 200-годдзя з дня нараджэння [мастака] Валенція Ваньковіча (1800–1842) // Наша вера. 2000. № 1. С. 14–17.

Букчин Семен. Отделять демократию подлинную от мнимой: В Варшаве состоялись две крупные международные конференции, посвященные проблемам современной демократии // Нар. воля. 2000. 6 ліп.

Букчын Сямён. Вялікі вязень віцебскага цэнтралу [польскі пісьменнік габрэйскага паходжання з Кельцаў Густаў Герлінг-Грудзінскі] // Наша ніва. 2000. 10 ліп.

[**Вайда Анджэй**]. "У нас мог править Лукашенко": Знаменитый польский кинорежиссер, удостоенный в этом году Оскара, дал интервью, в котором сделал это неожиданное признание / Зап. Семена Букчина // Кур'ер. 2000. № 2. Май. С. 44–45.

Верабей Анатоль. Янка Купала — перакладчык драмы Ежы Жулаўскага "Эрас і Псіха" // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 73–79.

Вярцінскі Анатоль. Як тут быць з самотай?: [Пра зборнік "Сляза пякучая Айчыны", прысвечаны бел. паэту ў Польшчы Яну Чыквіну] // Літ. і мастацтва. 2000. 19 мая.

Гапава Валянціна. Каралева жывога слова: [Пра Элізу Ажэшка] // Ажэшка Эліза. Выбр. тв.: Аповесці,

апавяданні, нарысы. Мн., 2000. С. 5–18.

Дрозд Сяргей. Адам Міцкевіч і Янка Купала ў духоўным дыялогу пад небам Бацькаўшчыны // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 86–94.

Кавалёва Рыма. Семантыка фальклорных вобразаў у творчасці Адама Міцкевіча і Янкі Купалы // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 39–45.

Кавалёў Сяргей. Гамер Вялікага княства Літоўскага: [Пра Мацея Стрыйкоўскага] // Полымя. 2000. № 5. С. 193–210.

Казлоў Уладзімір, Парфянок Уладзімір. Метафізіка жыцця і метафізіка фатаграфіі Станіслава Ігнацы Віткевіча // Мастацтва. 2000. № 5. С. 27–30.

Каранеўская В. У. Палітыка ўрада II Рэчы Паспалітай у адносінах да друку нацыянальных меншасцей (1921–1926 гг.) // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 2000. № 2. С. 56–61.

Карловіч Ян. "Неба і Зямля [мастака] Фердынанда" [Рушчыца] // Літ. і мастацтва. 2000. 30 чэрв.

Карпіевіч Дз. В. Сістэма ўзнагарод Рэчы Паспалітай і яе сувязь з сацыяльна-палітычнымі працэсамі на Беларусі ў XVIII стагоддзі: Аўтарэф. дыс. … канд. гіст. навук. Мн., 1999.

Кляшчонак Таццяна. Міхал Клеафас Агінскі і Беларусь // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 79–90.

Конан Уладзімір. Мар'ян Здзяхоўскі і Уладзімір Самойла: спрэчка пра беларускую душу // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 130–137.

Конан Уладзімір. Райскія матывы ў паэзіі Адама Міцкевіча і Янкі Купалы // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 31–39.

[**Кшэміньскі Каміль**]. Нататкі падарожніка, або "Акупунктура" ад доктара К. Кшэміньскага [з Польшчы] // Краязнаўца Паазер'я. 2000. № 6. С. 6–10.

Ладысеў Уладзімір, Вабішчэвіч Аляксандр. Новая праца Яўгена Мірановіча пра Беларусь: [Рэц. на: Мірановіч Я. Навейшая гісторыя Беларусі. Беласток, 1999] // Бел. гіст. часоп. 2000. № 2. С. 91–92.

Лапцёнак Ірына. Адам Міцкевіч ва ўзнаўленнях Язэпа Семяжона і купалаўскія традыцыі мастацкага перакладу // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 79–85.

Ласкажевская Г. [Варшава]. Методологические проблемы в работах по документированию национального культурного наследия на примере польского справочника "Библиотеки на восточных землях II Речи Посполитой" // Матэрыялы Першых Кнігазнаўчых чытанняў (Мінск, 15 верасня 1998 г.). Мн., 2000. С. 95–101.

Лойка Алег. Адам Міцкевіч ва ўспрыманні Янкі Купалы // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 8–11.

Лойка Алег. Іх лёс з Беларуссю спалучаны…: [Пра пераклады вершаў польскіх паэтаў] // Літ. і мастацтва. 2000. 9 чэрв.

Максімовіч Сяргей. У Лідзе — з'езд землякоў [палякаў лідскага паходжання] // Свабода. 2000. 26 мая.

[**Машкевіч Марыюш**]. "Беларуси мы готовы помогать, если будет выражена соответствущая политическая воля": [Інт. з паслом Польшчы ў Беларусі] / Зап. В. Третьяков // Бел. деловая газ. 2000. 24 мая.

Машкевіч Марыюш. Філёзаф-гураль: Кс. праф. Юзаф Тышнэр (1931–2000) // Наша ніва. 2000. 10 ліп.

Метельская Наталья. Еврейские мотивы в творчестве Мицкевича // Евреи Беларуси. Минск, 2000. Вып. 5. С. 52–56.

Мінкевіч Наталля. Беларусь – Польшча: супрацоўніцтва працягваецца // Настаўн. газ. 2000. 10 чэрв.

Міцкевіч Даніла. Любіце свой край!: [Інт.] / Зап. Алеся Барскага // Міцкевіч Даніла. Любіць і помніць: Успамінае сын Якуба Коласа. Мн., 2000. С. 132–136.

Музыка сям'і Агінскіх: Вакальныя творы / Укл. Г. Б. Каржанеўскай, В. І. Скорабагатава. Мн., 2000.

Неба і Зямля [мастака] Фердынанда [Рушчыца] // Літ. і мастацтва. 2000. 2 чэрв.

Некрашэвіч Ж. В. Драматургія Францішкі Уршулі Радзівіл: Аўтарэф. дыс. … канд. філалаг. навук. Мн., 1999.

Новикова Татьяна. Новое искусство Беларуси в Варшаве: [Пра выстаўку бел. мастакоў] // Наша свабода. 2000. 9 чэрв.

Паграноўскі Мікола. Слынны беларускі рамантык: Да 200-х угодкаў з дня нараджэння Валенція Ваньковіча // Род. слова. 2000. № 5. С. 84–86.

Падбярэзскі Зьміцер. Песьні аб'яднанай Эўропы [на фестывалі ў Зялёнай Гуры] // Наша ніва. 2000. 26 чэрв.

Палікарпаў Валерый. "Каля касцёла": [Пра карціну Ф. Рушчыца, намаляваную ў Багданаве на Ашмяншчыне] // Дыялог (Баранавічы). 2000. № 6. С. 16–17.

Пашковская Полина, Фусс Роберт. Беларусь — Польша: Политикам, как и водителям, надо смотреть вперед // Бел. думка. 2000. № 4. С. 137–141.

Пекун Степан. Лука Николаевич Дзекуц-Малей [евангельскі святар]: жизнь и служение [у Беларусі і Польшчы] // Крыніца жыцця (Кобрын). 2000. № 4. С. 12–15.

Платонаў Расціслаў. Знішчэнне польскімі войскамі Барысава ў маі 1920 года // Архівы і справавод-

ства=Архивы и делопроизводство. 2000. № 4. С. 114–119.

Попова Виктория. В тени Мицкевича // Совет. Белоруссия. 2000. 1 июля.

Пшэцішэўскі Павел [Польшча]. Беларускія каталікі — якія яны? / Пер. з пол. Дануты Бурнос // Наша вера. 2000. № 1. С. 79–84.

Рагойша Вячаслаў. Дакупалаўскія пераклады з Адама Міцкевіча // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 67–72.

Рагойша Вячаслаў. Ракаў і Здзяхоўскі // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 113–121.

Рагойша Пятро. Ракаўская старонка ў жыццяпісе Элізы Ажэшка // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 121–125.

Раманчук Анатоль. “Шчасце быць на свеце нешчаслівым…”: [Пра бел. паэта з Беласточчыны Яна Чыквіна] // Культура. 2000. 20–26 мая.

Санюк Дзмітрый. Янка Купала і Адам Міцкевіч: праблема тыпалогіі творчасці // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 21–27.

Скорабагатаў Віктар. Яшчэ раз пра Яна Тарасевіча [бел. кампазітара з Беласточчыны] // Культура. 2000. 3–9 чэрв.

Стохель Уладзімеж. Янка Купала і традыцыі міцкевічаўскага рамантызму // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 28–31.

Сычова Ірына. Валенцій Ваньковіч. Новыя знаходкі: Да 200-годдзя з дня нараджэння // Мастацтва. 2000. № 5. С. 34–36.

Сычова Ірына. Валенцій Ваньковіч: Партрэты сяброў па Віленскім універсітэце // Род. слова. 2000. № 5. С. 87–89.

Талерчык Аляксандр. Лістападаўскае паўстанне 1830 г. і ўдзел у ім Міхала Валовіча // Спадчына. 2000. № 2. С. 58–85.

Тарасюк Любоў. Паэзія Янкі Купалы ў кантэксце літаратурнага руху “Маладой Польшчы” // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 55–59.

Трыгубовіч Валянціна. З Багданава — у вялікі свет: [Пра мастака Ф. Рушчыца] / Пер. з пол. Галіны Більдзюкевіч // Мастацтва. 2000. № 5. С. 37–40.

Тычка Галіна. Тэорыя “NAGIEJ DUSZY” Станіслава Пшыбышэўскага ў ранняй творчасці Янкі Купалы // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 60–67.

Харэўскі Сяргей. Цэрквы з дрэва: [Рэц. на: Кечынскія Ева, Андрэй. Драўляныя цэрквы Беласточчыны. Беласток; Белавежа, 1999] // ARCHE-Скарына. 2000. № 4. С. 71–72.

Цвірка Кастусь. Вяртанне класікі: [Пра выданне аднатомніка Э. Ажэшка] // Літ. і мастацтва. 2000. 9 чэрв.

Цвірка Кастусь. Эліза Ажэшка — у “Беларускім кнігазборы” // Настаўн. газ. 2000. 24 чэрв.

Часноўскі Мечыслаў. У пошуках абяцанага раю…: Сацыяльная кампанента ў польскіх пераўтварэннях 90-х // Бел. думка. 2000. № 6. С. 104–112.

Шаранговіч Наталля. Інтэграрт-99: [Пра выстаўку ў Мінску польскага скульптара Анджэя Струмілы] // Літ. і мастацтва. 2000. 26 мая.

Шелихин В. А. Подруга Равеля: Ева Бандровска-Турска // Шелихин В. А. Сердце помнит…: Альбом-книга. Минск, 2000. С. 127–129.

Шніп Л. Беларускі год на мовах свету: [Пра альманах, выдадзены на Беласточчыне С. Яновічам] // Літ. і мастацтва. 2000. 23 чэрв.

Языковіч Ларыса. Беларуская меншасць у Польшчы // Голас Радзімы. 2000. 3, 10 мая.

Ярашэвіч Аляксандр. Адданы Боскай прыгажосці: Да 200-годдзя [мастака] Валенція Ваньковіча // Дыялог (Баранавічы). 2000. № 7–8. С. 10–13.

Ярошевич-Переславцев З. [Ольштын]. Документирующая роль кириллических книг, изданных в Великом княжестве Литовском в XVI–XVIII вв. // Матэрыялы Першых Кнігазнаўчых чытанняў. Мн., 2000. С. 63–69.

AN. Ksiądz, poeta, człowiek: Ks. Jan Twardowski — poeta naszych czasów // Głos znad Niemna. 2000. 9 czerw.

Czieriepica Walerij. W imię sprawiedliwości i dobra: Grodzieński Obywatelski Komitet Pomocy Ofiarom Wojny ks. Albina Jaroszewicza // Głos znad Niemna. 2000. 2 czerw.

Czy dystans się zmniejszy?: Wywiad z kierownikiem katedry polonistyki Uniwersytetu Grodzieńskiego prof. S. Musijenko / Rozm. RW // Głos znad Niemna. 2000. 5 maja.

Dubikowski Andrzej. Renesansowy indywidualista: Minęła 470 rocznica urodzin Jana Kochanowskiego — poety talentu miary niepospolitej // Głos znad Niemna. 2000. 9 czerw.

Dzwonkowski Roman. Od kościoła polskiego do kościoła Polaków // Głos znad Niemna. 2000. 23, 30 czerw.

Ejsmont Irena. Duma mieszkańców Grodna [Э. Ажэшка]: Miej serce jak najczystsze i oddawaj usługi jak największe ziemi i ludziom // Głos znad Niemna. 2000. 19 maja.

[**Gawin Tadeusz**]. Po nocy następuje dzień: Władze Nowogródka nie dają zezwolenia na budowę szkoły polskiej: [Інт.] / Rozm. Natalia Malinowska // Głos znad Niemna. 2000. 16 czerw.

Łucewicz Maria. Olimpiada Literatury i Języka Polskiego // Głos znad Niemna. 2000. 16 czerw.

TZ. Być albo nie być?: Ponad 200 abiturientów walczyło o prawo być studentem i studiować w Polsce // Głos znad Niemna. 2000. 12 maja.

Szkirando Fiodor. Konfrontatywne językoznawstwo i literatura: 25–26 maja na Uniwersytecie Witebskim obradowała Międzynarodowa Konferencja Naukowa "Białorusko-rosyjsko-polskie konfrontatywne językoznawstwo i literaturoznawstwo" // Głos znad Niemna. 2000. 2 czerw.

Waluś Irena. Zachować dziedzictwo kulturowe: Na początku maja br. w Drohiczynie nad Bugiem obradowała konferencja naukowa pt.: "Jeśli zapomnę o Nich… Problemy kultury Polaków na Kresach" // Głos znad Niemna. 2000. 19 maja.

Zaleska Tatiana. Jednoczy nas kultura polska: Polskie Podwórko na III Ogólnorepublikańskim Festiwalu Kultur Narodowościowych // Głos znad Niemna. 2000. 9 czerw.

Zaleska Tatiana. Kochają dom, rodzinny dom: Konkurs poetycki dla dzieci "Moja mała Ojczyzna" // Głos znad Niemna. 2000. 9 czerw.

Zaleska Tatiana. Promieniowanie polskości: Na Mohylewszczyźnie stopniowo zwiększa się grono dzieci uczących się języka polskiego // Głos znad Niemna. 2000. 7 kwiet.

• Беларусь – Расійская Федэрацыя

• Беларусь – Расія

А. М. Адкрыў свету Васіля Быкава: [Пра А. Твардоўскага] // Літ. і мастацтва. 2000. 30 чэрв.

Алешка Т. В. Творчество Б. Ахмадулиной в контексте традиций русской поэзии: Автореф. дисс. … канд. филолог. наук. Минск, 1999.

Андрейченко Татьяна. "Выхожу один я на дорогу…": Лермонтовский путь в русском литературном контексте // Всемир. лит. 2000. № 7. С. 168–174.

Астапчук А. М. Мова рускіх перакладаў мініяцюр Я. Брыля ("Свежасць") // Вес. НАН Беларусі: Сер. гуманіт. навук. 2000. № 2. С. 115–119.

Бандарэнка Мікалай. Постаці славутых продкаў: Нястомны даследчык Сібіры [Б. Дыбоўскі] // Голас Радзімы. 2000. 10 мая.

Баўтовіч Міхась. Нашыя сьвятыні ў Расеі // Царква. 2000. № 2. С. 14.

Белоусова Вера. Муза двух поэтов [У. Маякоўскага і І. Севяраніна, іх кантакты з бел. дзеячамі] // Кн. мир. 2000. 29 июня.

Беляцкая Марина. Наш человек в Питере [рэжысёр] Николай Пинигин // Свободные новости. 2000. 23–30 июня.

Боженко Л. Н. Традиционно-исторические написания в современной орфорграфической системе и работа над ними в коммуникативном курсе русского языка в школе: Пособие. Мозырь, 1999.

Булавацкі Міхась. Вяртанне зрасейшчаных беларусаў // Наша ніва. 2000. 12 чэрв.

Вікс Тадэвуш Рычард. "Канец" уніяцкае царквы ў Расеі: уз'яднанне 1875 г. / Пер. Яўгена Анішчанкі // Спадчына. 2000. № 2. С. 147–162.

Воробей Л. Н. Методика изучения отдела "Текст" на уроках русского языка в V–VII классах школ Беларуси: Автореф. дисс. … канд. педагогич. наук. Минск, 1999.

Герасимова Инна. Город и художник: [Пра ўраджэнца Бабруйска А. Рабкіна з Санкт-Пецярбурга] // Мишпоха. 1999. № 6. С. 135.

Горбачев А. Ю. От поэтизации одиночества до поэзии гражданственности: Дооктябрьское творчество Маяковского // Нар. асвета. 2000. № 4. С. 78–86; № 5. С. 102–110.

Закржевский Геннадий. Здравнево возродилось: [Пра дом-музей Іллі Рэпіна] // Совет. Белоруссия. 2000. 6 июля.

Зарубицкая Ирина. Виртуальное интервью [з Ф. Дастаеўскім] // Чистый мир. 2000. № 5. С. 8.

Кадет Марат. Белорусская осень Твардовского: По следам первой советской книги, изданной в Западной Белоруссии // Во славу Родины. 2000. 22, 23, 25, 29 февр., 1–3, 7 марта.

Казинцев Александр. Вечная Россия: [Пра А. Пушкіна] // Всемир. лит. 2000. № 5. С. 172–179.

Карако П. С. Социальная экология в свете учения В. И. Вернадского о ноосфере // Чалавек. Грамадства. Свет. 2000. № 2. С. 23–35.

Касенка Міхась. Чаравалі гукі музыкі непаўторнай: [Пра бел.-рускія музычныя сувязі ў XVIII ст.] // Бел. думка. 2000. № 6. С. 170–175.

Каўка А. К. [Масква]. Мітрафан Доўнар-Запольскі — літаратуразнавец // Даследчык гісторыі трох народаў: М. В. Доўнар-Запольскі. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 245–252.

Козлов В. Б., Кремень А. С. В сердцах смолян // Акадэмік Гаўрыла Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы: Да 100-годдзя з дня нараджэння. Мн., 2000. С. 124.

Лабынцев Ю. А [Масква]. Новое о Туровских Евангелиях // Матэрыялы Першых Кнігазнаўчых чытанняў. Мн., 2000. С. 39–49.

Ламсадзе Лілія. Пётр, любімы народам: [Пра ўраджэнца Шклоўскага р-на кінаакцёра П. Алейнікава] // Культура. 2000. 24–30 чэрв.

Лыч Леонид. Белорусы Сибири // Нёман. 2000. № 4. С. 160–173.

Ляднёва Анфіса. Бібліятэчка для Іркуцка // Голас Радзімы. 2000. 7 чэрв.

Макаров А. В. Стандартизация социально-гуманитарного образования (Беларусь — Россия) // Адукацыя і выхаванне. 2000. № 5. С. 48–52.

Манько Виктор. Признание: [Да 95-годдзя з дня нараджэння М. Шолахава] // Товарищ. 2000. 2 июня.

Мещерякова Алла. Борис Пастернак — "простой солдат в армии человеческой свободы" // Чистый мир. 2000. № 5. С. 11.

Міцкевіч Даніла. Якуб Колас у Клязьме // Міцкевіч Даніла. Любіць і помніць. Мн., 2000. С. 67–81.

Мушинская Т. Ф. "Не стоит село без праведника": Изучение рассказа А. И. Солженицына "Матренин двор" в IX классе // Нар. асвета. 2000. № 4. С. 87–96.

Підгайны Сямён. Беларусы на Салаўках // Спадчына. 2000. № 2. С. 189–199.

Попов Федор. От "катюши" к атомной бомбе: Дакументальная повесть: [Пра ўраджэнца Мінска маскоўскага вучонага Якава Зельдовіча] // Нёман. 2000. № 5/6. С. 192–259.

Прибытковский Феликс. Единение России и Беларуси: проблемы и перспективы (информация о 3-м "круглом столе" ученых России и Беларуси) // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 87–89.

Пуцко Васіль. Калужскія знаходкі // Голас Радзімы. 2000. 31 мая.

Раковская Лариса. Земляки: [Пра беларускую дыяспару ў Калінінградскай вобл.] // Совет. Белоруссия. 2000. 6 июня.

Распутин Валентин. Мы не сдали крепостей: [Выступленне на X з'ездзе Саюза пісьменнікаў Расіі] // Бел. думка. 2000. № 6. С. 29–33.

Ратько Т. В. Типология синонимических отношений в лексике русского и белорусского языков: Автореф. дисс. … канд. филолог. наук. Минск, 1999.

Роўда Уладзімер. Расія і свабода // ARCHE-Скарына. 2000. № 4. С. 32–50.

Савко И. Э. Лингвистический сценарий для компьютерной программы по русскому языку // Нар. асвета. 2000. № 5. С. 94–102.

Смирнов К. И. На тихом Доне // Акадэмік Гаўрыла Гарэцкі. Мн., 2000. С. 112–118.

Сомов С. Э. "Человек" и "Бог" в художественном мире Леонида Андреева: Автореф. дисс. … канд. филолог. наук. Минск, 1999.

Станюта А. А. Лицо и лик: В мире Достоевского. Минск, 1999.

Стригельский Юрий. Опередивший время: Одним из первых изобретателей подводной лодки был наш земляк — Карл Андреевич Шильдер // Бел. деловая газ. 2000. 9 июня.

Черкашина Марина. Писатель "№ 7" из списка Ягоды [Міхаіл Булгакаў] // Кн. мир. 2000. 25 мая.

Чернатов Вячеслав. Поиск национального в работах архитектора-художника В. И. Струева // Каштоўнасці мінуўшчыны-3: Помнікі культавага дойлідства на Беларусі: Матэрыялы канферэнцыі. Мінск, 18 лістапада 1999 г. Мн., 2000. С. 39–43.

Чумакевич Э. В. Художественный мир И. С. Шмелева. Брест, 1999.

Шарапо Александр. Российско-белорусская интеграция и общественное мнение // Бел. журнал междунар. права и междунар. отношений. 2000. № 1. С. 63–67.

Шелихин В. А. "Ах ты, душечка…" и неповторимый дуэт: Сергей Лемешев // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 138–141.

Шелихин В. А. В Минске лебедь умирал трижды: Майя Плисецкая // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 167–171.

Шелихин В. А. Великие уходят в легенду: Иннокентий Смоктуновский // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 59–62.

Шелихин В. А. Встреча с простуженным гением: Дмитрий Шостакович // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 49–50.

Шелихин В. А. "Не обыкновенная богиня": Галина Уланова // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 96–101.

Шелихин В. А. "Отвори потихоньку калитку", или Письма Надежды: Надежда Обухова // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 27–29.

Шелихин В. А. Счастливый месяц в Минске: Иван Козловский // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 14–17.

Шелихин В. А. У него есть музыка, Галина и весь мир: Мстислав Ростропович // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 82–84.

Шумейко Михаил. Новинки российской архивной периодики // Архівы і справаводства=Архивы и делопроизводство. 2000. № 3. С. 138–141.

Щавинская Л. Л. [Масква]. Старобелорусские кириллические рукописи в читательском обиходе Януша Радзивилла // Матэрыялы Першых Кнігазнаўчых чытанняў. Мн., 2000. С. 50–55.

• Беларусь – Саха-Якуція

Баркоўскі Алесь [Якуцк]. Нашы японцы // Голас Радзімы. 2000. 7 чэрв.

Баркоўскі Алесь [Якуцк]. Юкагірская літаратура ў Беларусі // Голас Радзімы. 2000. 28 чэрв.

• Беларусь – Чувашыя

Тарчевская Владислава. Чуваши — “боги света” // Чистый мир. 2000. № 5. С. 11.

• Беларусь – Сербія

Л. Ш. Сувязі [з сербскімі пісьменнікамі] будуць мацнець // Літ. і мастацтва. 2000. 2 чэрв.

• Беларусь – татары

Александровіч Айша. Выстава [“Татары Рэчы Паспалітай”] у Гданьску // Жизнь. 2000. № 7. С. 5.

Канапацкі І. Б., Смолік А. І. Гісторыя і культура беларускіх татар. Мн., 2000.

VI Международная научно-практическая конференция “Ислам и умма татар-мусульман Беларуси, Литвы и Польши на рубеже тысячелетий” // Жизнь. 2000. № 8. С. 1–2.

• Беларусь – Туніс

Тунис: краткий справочник туриста. Б. м., б. г.

• Беларусь – Турцыя

Дні турэцкага кіно [у Мінску] // Культура. 2000. 27 мая – 2 чэрв.

Данейко Елена. Впервые в Минске: [Пра фестываль турэцкага кіно] // Культура. 2000. 31 мая.

[**Літвіноўскі Аляксандр**]. У Анкары — “беларускі [музычны] сезон”: [Інт.] / Зап. С. Берасцень // Літ. і мастацтва. 2000. 5 мая.

Мещерякова Ольга. Диалог культур [беларускай і турэцкай] в стенах библиотеки // 7 дней. 2000. 1 июля.

• Беларусь – Узбекістон

Міцкевіч Даніла. Пра Ташкент, сяброў-таварышаў і няпростыя стасункі песняроў: З незавершанага рукапісу // Міцкевіч Даніла. Любіць і помніць. Мн., 2000. С. 86–121.

Міцкевіч Даніла. У Ташкенце ў час вайны (1941–1943 гг.) // Міцкевіч Даніла. Любіць і помніць. Мн., 2000. С. 81–86.

Міцкевіч Даніла. Яшчэ асобныя ташкенцкія ўспаміны: З апошніх надыктовак // Міцкевіч Даніла. Любіць і помніць. Мн., 2000. С. 121–126.

• Беларусь – Украіна

Андруховіч Юрый. Горад-карабель: [Эсэ] / Пер. з укр. В. Рагойшы // Полымя. 2000. № 5. С. 147–153.

Варанец Яўген. Птушка з выраю: [Пра бел. паэтэсу з Палтавы Іну Снарскую] // Чырвон. змена. 2000. 25 мая.

Верба И. В. [Кіеў]. М. В. Довнар-Запольский и Киевский археологический институт // Даследчык гісторыі трох народаў: М. В. Доўнар-Запольскі: Зб. навук. артыкулаў і дакументаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 89–93.

Верба И. В. [Кіеў]. Ученики М. В. Довнар-Запольского по Киевскому университету св. Владимира и их дальнейшая судьба // Даследчык гісторыі трох народаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 61–71.

Еськов Б. Г. Киев, Канев, Херсон… // Акадэмік Гаўрыла Гарэцкі. Мн., 2000. С. 128–131.

Ильин Александр. Франтишек Богушевич и Конотопщина // Нёман. 2000. № 3. С. 247–250.

Ільін Аляксандр, Гарбачык Мікалай. Нацыянальнае адраджэньне пачатку ХХ ст.: беларуска-ўкраінскія повязі // Спадчына. 2000. № 2. С. 37–57.

Кабржыцкая Таццяна. Адам Міцкевіч ва ўспрыманні Максіма Рыльскага // Янка Купала і Адам Міцкевіч; З Купалаўскіх мясцін: Зб. Мн., 2000. С. 45–49.

Киштымов А. Л. М. В. Довнар-Запольский — организатор и руководитель Киевского коммерческого института // Даследчык гісторыі трох народаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 71–89.

Лебедзева В. М. Удзел М. В. Доўнар-Запольскага ў беларуска-ўкраінскіх перагаворах 1918 г. // Даследчык гісторыі трох народаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 96–106.

Матяш И. Б. [Кіеў]. Вклад М. В. Довнар-Запольского в архивное дело Украины (киевский и харьковский периоды) // Даследчык гісторыі трох народаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 188–201.

Мельничук И. В. Полевая экскурсия в Западную Украину // Акадэмік Гаўрыла Гарэцкі. Мн., 2000. С. 132.

Мицик Ю. А. [Кіеў]. Листи М. В. Довнар-Запольського до М. С. Грушевського // Даследчык гісторыі трох народаў. Гомель; Рэчыца, 2000. С. 263–267.

Мороз Сергей [Украіна]. Побывали в раю… // Крыніца жыцця (Кобрын). 2000. № 4. С. 17.

Мыцык Юры [Кіеў]. Беларус [Ян Сакалоўскі] — паплечнік Багдана Хмяльніцкага / Пер. з укр. Яўгена Лецкі // Голас Радзімы. 2000. 24 мая.

Падэўскі Станіслаў [Украіна]. Значэнне сродкаў масавай інфармацыі ў фармаванні хрысціянскага грамадства // Ave Maria. 2000. № 3. С. 20–22.

• Беларусь – Фінляндыя

Андрэйчанка Таццяна. Іматра твая і мая: Анатомія аднаго шэдэўра [Купала Я. “Над Іматрай”] // Першацвет. 2000. № 6. С. 56–59.

• Беларусь – Францыя

Антонава-Мельяновіч Таццяна. “Праляцелі…”, альбо Гісторыя аб адным міжнародным конкурсе, у якім бралі ўдзел беларусы: [Пра міжнародны конкурс выяўленчага мастацтва ў Францыі] / / Культура, 2000. 24–30 чэрв.

Ахметшын Андрэй. “Арт” [п’есу Ясміна Рэза] адыгралі 50 разоў // Культура. 2000. 17–24 чэрв.

Багданава Галіна. Дыханне святла: [Пра Клода Манэ] // Першацвет. 2000. № 7. С. 64.

Воронкова Л. В., Ходосок Е. В. Методическое пособие по французкому языку: Для студентов 1–2- х курсов архитект. фак.: В 2 ч. Минск, 1999. Ч. 1.

Голуб Л. В. Французкий язык: Практикум по развитию навыков устной речи по темам “Наш институт”, “Моя семья и моя биография”, “Мой рабочий день и мой досуг”, “Беларусь”, “Франция”: Для студентов 1-го курса дневной формы обучения всех. Гомель, 1999.

Данейко Елена. Абстрактным принцем к нам является балет: [Інт. з Філіпам Каэнам] // Бел. деловая газ. 2000. 13 июня.

Деррида Ж. О почтовой открытке от Сократа до Фрейда и не только / Пер. с фр. Г. А. Михалковича. Минск, 1999.

Еровенко В. А., Михайлова Н. В. Социокультурные традиции математического знания и принцип нравственности Блеза Паскаля [французскага матэматыка] // Адукацыя і выхаванне. 2000. № 5. С. 3–12.

Макаров В. В. Книга как предмет культуры и социальной игры во Франции (20–30-е гг. XX вв.) // Матэрыялы Першых Кнігазнаўчых чытанняў. Мн., 2000. С. 10–23.

Малюковіч Святлана. “Зорка вечару ясная…”: Лірыка паэтаў Францыі // Род. слова. 2000. № 5. С. 22–25.

Матлес Ирина. “Посвящение Парижу” в Минске: Французский художник Марк Шагал в родной Беларуси // Бел. газ. 2000. 10 июля.

Меркулов Владимир, Ляхович Лариса. Беларусь – Франция: По тропинке знаний // Бел. думка. 2000. № 4. С. 142–146.

Мушынская Таццяна. “Эсмеральда” — прэм’ера ці падзея? // Мастацтва. 2000. № 5. С. 19–21.

Мядзведзева Вольга. Другое вяртанне Шагала [у Мінск] // Звязда. 2000. 11 ліп.

Наш прафесар [М. Мішкевіч] у Сарбоне // Голас Радзімы. 2000. 24 мая.

Пересыпкина Лидия. Удивительный букет мечтаний [Марка Шагала] // Совет. Белоруссия. 2000. 11 июля.

Подлипский А. Витебские адреса Марка Шагала. Витебск, 2000.

Прудникова Даша. Неистовый гений: Эссе о Ван Гоге // Першацвет. 2000. № 7. С. 53–59.

Сіпакоў Янка. Марк Шагал (1887–1985) // Беларусь. 2000. № 4. С. 32.

Степанова Елена. “Нормализация” — проблема решаемая: Педагогические технологии и методики: Мантесори-педагогика // Пралеска. 2000. № 5. С. 32–35.

Стручэўская Алена. DELF і DALF — твой білет у Францыю // Студэнцкая думка. 2000. № 3. С. 34.

Филиппов Алексей. Капитан птиц: [Пра Антуана Сент-Экзюпери] // Кн. мир. 2000. 22 июня.

Хазин Михаил. Город Шагала и его журнал // Мишпоха. 1999. № 6. С. 2.

Шаўцоў Сяргей. Альберт Камю: Са сшыткаў // Кн. мир. 2000. 15 июня.

Элементарный курс французкого языка: Учеб.-метод. пособие : В 2 ч. Минск, 1999. Ч. 1.

• Беларусь – цыгане

Асіноўскі Святаслаў. Дзеці ветру // Асіноўскі Святаслаў. Поле памяці: Постаці і падзеі беларускай мінуўшчыны. Мн., 1999. С. 61–70.

Живолович Кирилл. Табор уходит летом // Совет. Белоруссия. 2000. 8 июля.

• Беларусь – Чэхія

Батурыцкая Надзея. Хатні канцэрт: [Пра сустрэчы з Міхасём Забэйдам-Суміцкім у Празе] // Наша ніва. 2000. 12 чэрв.

Беларускі Салавей [Міхась Забэйда-Суміцкі ў Чэхіі] // Наша слова. 21 мая.

Гавэл Вацлаў. Першы смех: Прамова прэзідэнта Чэхіі Вацлава Гаўла пад час атрымання ім прэміі

“Адкрытае грамадства”, што прысуджаецца Цэнтральнаеўрапейскім універсітэтам. Будапешт, 1999 год // ARCHE-Скарына. 2000. № 2. С. 3–5.

Сердзюкоў Алесь. Подых дэмакратыі на чэшскай зямлі: (Нататкі з нагоды стажыроўкі ў Чэхіі) // Нар. воля. 2000. 20 чэрв.

Содаль Уладзімір. Прывітанне ўсім, хто любіць нашу песьню…: Перапіска аўтара з М. Забэйдам-Суміцкім // Голас Радзімы. 2000. 28 чэрв.

Шелихин В. А. У знаменитого Забейды-Сумицкого есть достойные преемники: Михаил Забейда-Сумицкий // Шелихин В. А. Сердце помнит… Минск, 2000. С. 120–122.

Ягоўдзік Уладзімір. На крылах песні: [Пра М. Забэйду-Суміцкага, пражскі перыяд яго жыцця] // Бярозка. 2000. № 6. С. 8–14.

• Беларусь – Швейцарыя

Галікер Жазэф Мельхіёр. Швейцарскае геральдычнае таварыства / Пер. з фр. І. Ляалькова // Архівы і справаводства=Архивы и делопроизводство. 2000. № 3. С. 129–132.

• Беларусь – Швецыя

Карпечанка Міхась. Па той бок Балтыкі: [Пра сістэму адукацыі ў Швецыі] // Маладосць. 2000. № 5. С. 198–213.

Станкевич Кристина. В гостях у Карлсона, или То, что я смогла вывезти из Швеции // Туризм и отдых. 2000. 29 июня.

• Беларусь – Эстонія

Вялья Маргус [Эстонія]. 10 лет без закона о печати: В Эстонии нет ни одной государственной газеты. Нет даже закона о печати. Зато есть свобода прессы, что устраивает читателей, журналистов и издателей // Кур’ер. 2000. № 2. Май. С. 40–41.

Сагалович Б. Урок белорусского: [Пра эстонскага прафесара Юхана Отса] // Бел. маладзёжная. 2000. 9–18 чэрв.

• Беларусь – Югаславія

Бахарава Марына. Вайна ў Югаславіі: Распятае Косава // Царкоўнае слова. 2000. № 6. С. 4–5.

• Беларусь – Японія

Жизнь и крушение государственной утопии: Японская компания NHK снимает фильм по книгам Светланы Алексиевич // Бел. деловая газ. 2000. 28 июня.

ВЕНГРЫЯ

Алёхна Т. В. Жанровые черты вводного текста в предисловиях Льва Сапеги к Статуту Великого княжества Литовского 1588 г. // Hungaro-Baltoslavica 2000: Abstracts — Тезисы. Budapest, 2000. С. 37–38.

Аляхновіч Мікалай. Беларуская фразеалогія і еўрапейскі моўны кантэкст // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 41–43.

Аляхновіч Юля. Лінгвакультуралагічны змест некаторых лексічных і фразеалагічных адзінак: Да пытання беларуска-англамоўнай тыпалогіі // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 39–41.

Будько И. В. Особенности функционирования языка sacrum на территории Браславщины (Беларусь) // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 48–49.

Важнік Сяргей. Яшчэ раз аб пераходным характары сінтаксісу беларускай мовы // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 141–143.

Власова Т. [Вільнюс]. Из наблюдений над языковыми особенностями белорусских списков Первого Литовского Статута (1529) // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 143–144.

Гадуйка Людміла. Словаўтваральныя магчымасці кампазітаў — найменняў машын, механізмаў, прыстасаванняў: На матэрыяле беларускай і рускай моў // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 63–65.

Гаўрош Н. В. Рэалізацыя эстэтычных значэнняў прыметнікаў у беларускіх мастацкіх творах // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 65–66.

Запрудскі Сяргей. Да гісторыі некаторых вандроўных запазычанняў-калек у беларускай мове // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 148–149.

Корнюхина Л. В. [Масква]. Периферийный польский диалект на территории белорусско-литовского пограничья: Современное состояние. Языковая ситуация и заимствования // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 72–74.

Кузьминова Е. А. [Масква]. Рецепция грамматики Лаврентия Зизания в Московской Руси // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 77–79.

Курьян Инесса. Отражение белорусско-польских языковых контактов в проекте словаря смешанного говора региона Браслав // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 76–77.

Лабынцев Юрий. Языки кирилловских и латинографичных печатных изданий Супрасля — крупнейшего белорусского издательского центра XVII–XIX вв. // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 81–

82.

Леванцэвіч Лена. Сэнсава-стылістычная адметнасць ужывання ўстойлівых адзінак у мове твораў дзяцей // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 84–85.

Литвина А. Ф. [Масква]. Латинские заимствования в формуляре документов Великого княжества Литовского и их дальнейшее распространение на восточнославянской территории // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 85–87.

Ляшук Вікторыя. Стылістычная сістэма сучаснай беларускай літаратурнай мовы ў ракурсе беларускага афіцыйнага маўлення часоў ВКЛ // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 88–89.

Мароз Валянціна. З беларускіх летапісаў: Да праблемы тэрміналогіі // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 91.

Непокупный Анатолий [Кіеў]. Канцелярский язык Великого княжества Литовского: историко-географическая концепция К. Станга: К столетию со дня рождения норвежского ученого // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 102–103.

Новік Мікола. Гісторыка-часавая характарыстыка асобных пластоў лексікі Статута ВКЛ 1588 г. // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 103–104.

Рагрина Светлана [Талін]. "Казанье двое" Леонтия Карповича и языковая ситуация в Юго-Западной Руси XVI–XVII вв. // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 113–115.

Сагановіч Генадзь. Намінацыя рыцараў Нямецкага ордэна ў старабеларускай мове // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 117.

Салееў В. А. Станаўленне этнасаў і ўзаемадзеянне моў у Вялікім княстве Літоўскім // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 118.

Сацута Іван. Янаўскія лабары // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 115–116.

Скамарохава С. А. Нацыянальна-культурны кампанент мовы і некаторыя праблемы ягонага перакладу // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 119–121.

Станкевіч Ларыса. Фармальна-сэнсавая апазіцыйнасць і змест устойлівых адзінак мовы // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 121–123.

Стариченок В. Д. Специфика смысловой структуры полисеманта в белорусско-литовско-польском пограничье // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 124–125.

Темчин С. Ю. [Вільнюс]. О балканском влиянии на церковнославянскую письменность Великого княжества Литовского и Польского Королевства: структура литургических книг // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 131–133.

Цыхун Генадзь. Пра *зборыкі-цымборыкі* і шляхі міграцыі цэнтральнаеўрапейскіх слоў на Беларусь // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 52–53.

Щавинская Лариса [Масква]. Языки книжности в западнобелорусской монастырской среде накануне ликвидации Брестской церковной унии // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 118–119.

Якубук Наталля, Вальчук Алена. Сінанімічныя сродкі і пераклад // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 69.

Abramowicz Zofia. Nazwy osobowe Białostocczyzny XV–XVII w. jako odbicie kontaktów językowych i kulturowych w Wielkim Księstwie Litewskim // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 35–36.

Citko Lilla [Беласток]. Etnonimy w antroponimii Podlasia // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 50–51.

Dufala Kristina [Будапешт]. Сокровища культуры литовских татар // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 58.

Fałowski Adam [Кракаў]. Katechizm jezuicki z 1585 roku dla prawosławnych // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 58–59.

Golachowska Ewa [Варшава]. Słownictwo astronomiczne na terenie północno-wschodniej Polski // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 63.

Miakiszew W. [Кракаў]. "Мовы" Великого княжества Литовского в единстве своих противоположений // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 93–94.

Ostrowski Bogumił [Кракаў]. Wpływy polskie na białoruskie gwary okolic Grodna // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 105–106.

Pastusiak Kazimiera [Варшава]. Nazwy grzybów na polsko-białoruskim pograniczu językowym // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 110.

Radzik Ryszard [Люблін]. Język a tożsamość narodowa w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX–XX w. // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 112–113.

Szcześniak Krystyna [Гданьск]. Obraz ludzi widziany spoza nazw roślin zapisanych w słowniczku Zośki Wieras // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 126.

Szmolinka Eszter [Будапешт]. Пра вобраз вугорцаў у сучаснай беларускай літаратуры // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 127.

Tatár Béla [Будапешт]. Сравнительно-сопоставительный анализ белорусских и венгерских фразеологизмов (с компонентом 'вода' — 'víz') // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 129–130.

Varga Béata. Сопоставление положения татар и украинских казаков на службе польско-литовского государства // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 140–141.

Zoltán András [Будапешт]. К изучению старобелорусской “Исторыи о Атыли” // Hungaro-Baltoslavica 2000. Budapest, 2000. С. 149–150.

ВЯЛІКАБРЫТАНІЯ

Наша місія (Лондан). 2000. № 1. Вясна.

Belarusian News Bulletin. 2000. No 2. Apr.; No 3. May; No 4. June; No 5. July.

[**Gawin Tadeusz**]. Polska szkoła w Nowogródku // Dziennik Polski. 2000. 30 czerw.

Kamunikat ZBVB (London). 2000. No 1.

Mirowski Roman. Podorosk: Dwór [у Ваўкавыскім раёне] // Tydzień Polski. 2000. 24 czerw.

Odrowąż-Pieniążek Janusz. Jednak z matki Polki: [Вырашальнай у спрэчцы пра паходжанне маці А. Міцкевіча аўтар лічыць публікацыю мінскага архівіста С. Рыбчонка ў кнізе, выдадзенай МАБ] // Tydzień Polski. 2000. 27 maja.

Pierce Andrew, Watson Peter. Price-fixing allegation costs auctioneers dear: [Пра віцебскага мастака Казіміра Малевіча] // The Times. 2000. March. 23.

Siemaszko Zbigniew S. Świadkowie przeżyć sowieckich: [Пра рэпрэсіі ў Заходняй Беларусі ў 1940–1941 гг.]. Sussex, 1999.

Sugar Peter F. East European nationalism, politics and religion: [Ёсць матэрыялы пра Беларусь]. Aldershot-Brookfield; Ashgate, 1999. (Variorum collected studies series).

ГЕРМАНІЯ

Personalität und Person, éd. Helmut Jachnow, Nina Meckovskaja, Boris Norman, Bronislav Plotnikow [апошнія тры — з Беларусі]. Wiesbaden, 1999. (Slavistische Studienbücher, Neue Folge, t. 10).

Rothe Hans. Was ist “altrussische Literatur”?: [Частка матэрыялаў датычыцца беларускай літаратуры]. Wiesbaden, [1999]. (Nordrhein-Westfälische Akademie der Wissenschaften, Vorträge Geisteswissenschaften, t. G 362).

ЗША

Алексиевич Светлана. Чернобыльская молитва: Глава из книги // Реклама. 2000. № 17.

Барадулін Рыгор. Пяцігодка руйнаваньня // Бел. дайджэст. 2000. № 6. С. 9.

[**Барадулін Рыгор**]. “Я пішу вершы, але ніколі не заяўляю, што я паэт”: [Інт.] / Зап. Марыі Эйсмант // Бел. дайджэст. 2000. № 6. С. 9.

Белямук Міхась [ЗША]. Пячатка Ўсяслава // Бел. дайджэст. 2000. № 6. С. 6–7.

Белямук Міхась [ЗША]. Сьв. памяці Міколы Ермаловіча // Бел. дайджэст. 2000. № 4. С. 5.

Бородулин Рыгор. Чувствуется какая-то пустошь… // Земляки. 2000. № 63.

Бушлякоў Юрась. Унівэрсытэт за мяжою — абсурд, які можа стаць рэальнасцю // Бел. дайджэст. 2000. № 7. С. 10.

В. Н. Мелодыі натхненьня і любові: [Пра бел. паэта, спевака і кампазітара Міхася Клейнера, які жыве ў ЗША] // Бел. дайджэст. 2000. № 4. С. 11.

Гардзіенка Алег. : [Рэц. на: Юрэвіч Лявон. Жыцьцё пад агнём. Мн., 1999] // Бел. дайджэст. 2000. № 7. С. 6–7.

Груша Аўген. Спатканьне з міністрам іміграцыі ў Аўстраліі // Бел. дайджэст. 2000. № 6. С. 11.

Завістовіч Расьціслаў [ЗША]. Беларусь і пуцінская Расея // Бел. дайджэст. 2000. № 7. С. 2.

[**Запруднік Я.**]. Кампактны дыск з джазавай музыкай Зьміцера Яўтуховіча: Інтэрвію з кампазытарам З. Яўтуховічам Янкі Запрудніка // Бел. дайджэст. 2000. № 4. С. 11.

Ёрш Сяргей. Нацыянальная свядомасць нараджалася ў нашых сэрцах: Сярод слонімцаў-дзеячоў Беларускай Народнай Рэспублікі ў 1918–20 гадах вылучаецца постаць Хведара Данілюка // Бел. дайджэст. 2000. № 4. С. 7.

Канавалаў Уладзіслаў. Спэцыфіка міжнацыянальных стасункаў: Вопыт ЗША для Беларусі // Бел. дайджэст. 2000. № 4. С. 8.

Ковалевский Артем. Связь через годы: Общинный фестиваль еврейской книги в Минске // Земляки. 2000. № 61. С. 14.

Лиокумович Тимофей. Белорусскую землю нельзя позабыть // Земляки. 2000. № 63.

Лиокумович Тимофей. Во имя взаимопонимания: Общинный фестиваль еврейской книги в Минске // Земляки. 2000. № 61. С. 14.

Матуковский Николай. Истребление: [Рэц. на: Маракоў Л. Вынішчэнне. Мн., 2000] // Реклама. 2000. № 25.

Нікіфаровіч Ванкарэм. Творы мастака [Д. Зяньковіча] з Менску — у Чыкага // Бел. дайджэст. 2000. № 6. С. 11.

Нікіфаровіч Ванкарэм [ЗША]. Пясьняр хараства і свабоды: [Пра У. Дубоўку] // Бел. дайджэст. 2000. № 7. С. 3.

Томашевская Ольга. Имени Анны Красноперко: В Германии учреждена премия, увековечив-

шая память белорусской писательницы Красноперко // Реклама. 2000. № 22.

Трусаў Алег. Беларускі рэфэрэндум — Пірава перамога мясцовай намэнклятуры: Артыкул, пачаты ў 1995-м і скончаны ў 2000-м // Бел. дайджэст. 2000. № 6. С. 2.

Хадыка Юры. Нацыянальная ідэя і нацыянальныя сімвалы // Бел. дайджэст. 2000. № 7. С. 8.

Яновіч Сакрат [Польшча]. Беларускае нацыянальнае адраджэньне ў Польшчы // Бел. дайджэст. 2000. № 4. С. 9–10.

ЛАТВІЯ

Аляксандрава Люба. Сёння ў нашай хаце свята: [Пра фестываль фальклорных калектываў “Славянскі вянок” у г. Вангажы] // Прамень. 2000. № 4. С. 4.

Бучэль Надзея [Даўгаўпілс]. Беларусь у маім сэрцы // Прамень. 2000. № 3. С. 4.

Бучэль Таццяна. Што ж ратуе мір?: [Роздум бел. настаўніцы з Даўгаўпілса пра ролю мовы і культуры ў жыцці грамадства] // Прамень. 2000. № 3. С. 2.

Грыбоўская Валянціна [Ліепая]. Вучым дзяржаўную [латышскую] мову // Прамень. 2000. № 3. С. 4.

Марыніч М. [пасол Беларусі ў Латвіі]. “Давайце і далей будзем рухаць нашы добрыя эканамічныя адносіны!” // Прамень. 2000. № 3. С. 1–3.

[**Марыніч Міхаіл**]. Такая она, наша Беларусь!: [Інт. з паслом Беларусі ў Латвіі] / Зап. Леаніда Шакаўца // Прамень. 2000. № 3. С. 1.

[**Янушкевіч Уладзімір**]. Нашы знакамітыя землякі: Гадоў да ста вам расці…: [Інт. з беларусам, рыжскім доктарам медыцыны] / Зап. Л. Шакаўца // Прамень. 2000. № 3. С. 3.

Banziņa Anita. Ar labdarības pasākumu palīdz baznīcai: [Гаворыцца пра бел. мастака Вячку Целеша] // Zemgale (Dobele). 2000. 25. julijs.

ЛІТВА

Весялкоўскі Юры [Лондан]. “Казюк” у Італіі: [Пра свята рамёстваў] // Рунь. 2000. 17 чэрв.

Грыцкевіч Валянцін [Санкт-Пецярбург]. Лінгвацыд або выцісьненьне мовы // Рунь. 2000. 17 крас.

Луцкевіч Лявон. Забыты кампазытар: Да 125-годзьдзя з дня нараджэньня Канстанціна Галкоўскага // Рунь. 2000. 17 чэрв.

Луцкевіч Лявон, Война Галіна. Аляксандр Уласаў. Вільня, 2000.

Мэдыі і камунікацыя: Курс лекцыяў. Мн.; Вільня, 2000.

Пушкін Ігар. Грамадзка-палітычныя погляды магілёўцаў напрыканцы 20-х гг. // Рунь. 2000. 17 чэрв.

Laukagalis G. “Norminis” ir “nenorminis” XVII a. Ryetu. Lietuvos (Vilniaus vyskupijos) raštu kalbos daiktavadzių linksniavimas: [Ёсць пра бел. мову] // Lituanistica. 1999. № 3. P. 89–91.

КАНАДА

Жук-Грышкевіч Раіса. На 85-я ўгодкі жыцьця Антона Шукелойця // Камунікат. 2000. № 5. Чэрв. С. 248–249.

Жук-Грышкевіч Раіса. Памяці Лявона Трусэвіча // Камунікат. 2000. № 5. Чэрв. С. 249–250.

ПОЛЬШЧА

Аўсяньнік Сяргей. Мы — “стратэгічны інтарэс” Расеі // Эпоха. 1999. № 4. Кастр. С. 4–8.

Байко Пётр. Беларускія казкі Мікалая Патэюка // Ніва (Беласток). 2000. 7 мая.

Барановский Евгений И. Характеристика документов архивного фонда бывшего Института истории партии при ЦК КПБ и их использования в контексте важнейших событий истории Беларуси XX столетия // The Sciences Archives in the European Integration; Materials of the International Conference Warsaw, Poland, 2–3 XII 1999. Warszawa, 2000. P. 91–95.

Бэкус Нэльлі. Беларусь у маштабах рэчаіснасьці: [Эсэ] // Эпоха. 1999. № 3. Чэрв. С. 115–120.

Валкавыцкі Георгій. Тамара Тарасевіч [бел. мастачка з Беласточчыны] пакарае Амерыку // Ніва. 2000. 11 чэрв.

Ваўранюк Мікола. Народы Беларусі гулялі ў Гродне // Ніва. 2000. 18 чэрв.

Глагоўская Лена. Беларускія дні ў Гданьску // Ніва. 2000. 28 мая.

Глагоўская Лена. Вяртанне да сваіх Станіслава Грынкевіча // Ніва. 2000. 7, 14, 21 мая.

Глагоўская Лена. Кара за служэнне народу: [Пра ўспаміны фальклярыста Мар'яна Пецюкевіча] // Ніва. 2000. 4 чэрв.

Ёрш Сяргей. Зноў пра Станіслава Грынкевіча // Ніва. 2000. 18 чэрв.

Завістовіч Расьціслаў [ЗША]. Абкраданьне народнага дабра: [Пра Расію] // Эпоха. 1999. № 4. Кастр. С. 24–26.

Завістовіч Расьціслаў [ЗША]. Вынішчэньне народу // Эпоха. 1999. № 4. Кастр. С. 88–91.

Зіроевіч Вольга. Міт жыцьця й сьмерці: Вайна ў Эўропе // Эпоха. 1999. № 3. Чэрв. С. 40–47.

Кавалёў Сяргей. Меркаваньне ідэаліста: [Пра Расію] // Эпоха. 2000. Чэрв. С. 39–41.

Калубовіч Аўген. Што прымушала беларусаў эміграваць і які іх лёс // Эпоха. 2000. Чэрв. С. 69–73.

Канапацкі Мацей. Ізноў у доме Эміліі [польскай пісьменніцы, аўтара кніг пра Беларусь] і Пятра Кунавічаў // Ніва. 2000. 14 мая.

Кандрацюк Ганна. Радыё "Рацыя" — хто мы ёсць? // Ніва. 2000. 28 мая.

Кісель Зміцер. Апанасу Цыхуну [бел. краязнаўцу] — 90 // Ніва. 2000. 14 мая.

Коўба Павел. Добрыя эўрапэйцы: Фрыдрых Ніцшэ й сучасная дыскусія аб эўрапэйскай інтэграцыі // Эпоха. 2000. Чэрв. С. 63–65.

Крык Чарнобылю [Інт. з Святланай Алексіевіч] / Зап. Алены Стралковай // Эпоха. 2000. Чэрв. С. 66–68.

Лукша Міра. Матура'2000 у Бельску: Усё пакінуць след павінна: "Які след аставілі ў тваім жыцці ўрокі беларускай мовы і літаратуры" // Ніва. 2000. 28 мая.

Лукша Міра. Міхась Шаховіч, чалавек на ростанях: [Некралог памяці бел. паэта] // Ніва. 2000. 18 чэрв.

Лукша Міра. Тутэйшыя ва ўяўнай айчыне: [Рэц. на: Sadowski A., Czerniawska M. Tożsamość Polaków na pograniczach. Białystok, 1999] // Ніва. 2000. 14 мая.

[**Мазынскі Валерый**]. Попыт на гістарычную драматургію: Размова з мастацкім кіраўніком Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі "Вольная сцэна" Валерыем Мазынскім / Зап. Віталя Лубы // Ніва. 2000. 21 мая.

Малевіч Эдуард. Гістарычная праўда, год 1939: [Пра ўз'яднанне Заходняй і Усходняй Беларусі] // Эпоха. 1999. № 4. Кастр. С. 67–70.

Мароз Аляксей. Спявалі [у Гайнаўцы] праваслаўныя многіх нацый // Ніва. 2000. 4 чэрв.

Мароз Аляксей. Юбілей Гайнаўскага белліцэя // Ніва. 2000. 25 чэрв.

Мірановіч Яўген. "Русский город Минск" // Ніва. 2000. 11 чэрв.

Мірановіч Яўген. Чаму ўзнікла Грамада? // Ніва. 2000. 28 мая.

[**Сегень В.**]. Гэта не будзе "сухая" філалогія: З д-рам Васілём Сегенем, ад'юнктам Інстытута ўсходнеславянскай філалогіі філалагічнага факультэта Універсітэта ў Беластоку гутарыць Ада Чачуга // Ніва. 2000. 11 чэрв.

Селеменев Вячеслав Д. Фонды научных учреждений и ученых в Национальном архиве Республики Беларусь // The Sciences Archives in the European Integration: Materials of the International Conference Warsaw, Poland, 2–3 XII 1999. Warszawa, 2000. P. 73–77.

Стралкова Алена. Вена — гасьцінная Эўропы // Эпоха. 2000. Чэрв. С. 14–29.

Трачук Юры. Найбольшае дасягненне люблінскай беларусістыкі: [Рэц. на: Rott-Żebrowski T. Gramatyka historyczna języka białoruskiego. Lublin, 1992] // Ніва. 2000. 28 мая.

[**Фіцпатрык Катрын**]. Беларускі праект у Міжнароднай Лізе правоў чалавека…: [Інт.] / Зап. Алены Стралковай // Эпоха. 1999. № 3. Чэрв. С. 10–14.

Чачуга Ада. Беларускія стыгматы: [Пра кнігу Альжбеты Чыквін "Беларуская нацыянальная меншасць як група стыгматызаваная"] // Ніва. 2000. 25 чэрв.

Чачуга Ада. Пра Палессе гоман, гоман…: Міжнародная навуковая канферэнцыя ва Універсітэце ў Беластоку // Ніва. 2000. 18 чэрв.

Ягельскі Войцэх. Паміж Расеяй і Чачнёй // Эпоха. 1999. № 4. Кастр. С. 38.

Bicz Michaś. Od idei odbudowy Rzeczypospolitej do walki o utworzenie niezależnego państwa białoruskiego // Unia Lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej. Lublin, 1999. S. 160–168.

Błaszczyk Grzegorz. Problem świadomości narodowej i historycznej w Litwie w XV i XVI wieku (do 1569 roku) // Przeszłość odległa i bliska. Poznań, 2000. S. 53–58.

Byliński Janusz. Piotr Stabrowski (zm. 1619), kasztelan parnawski, żołnierz i rokoszanin w służbie Radziwiłłów (zarys biograficzny) // Przeszłość odległa i bliska. Poznań, 2000. S. 67–74.

Diariusz drogi Króla Jmci Zygmunta III: od szczęśliwego wyjazdu z Wilna [праз бел. землі] pod Smoleńsk w roku 1609 a die 18 Augusta i fortunnego powodzenia przez lat dwie do wzięcia zamku Smoleńska w roku 1611 / Oprac. Janusz Byliński. Wrocław, 1999.

Filatowa Alena [Мінск]. Prorosyjskie tendencje w politycznej działalności magnatów Wielkiego Księstwa Litewskiego (lata 1762–1795) // Unia Lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej. Lublin, 1999. S. 108–111.

Garbiński Jerzy. Biełaruskija relihijnyja dziejaczy XX stahoddzia: Życciarysy, martyrałohija, uspaminy // Działalność naukowa PAN: Wybrane zagadnienia. 2000. Z. 9. Maj. S. 30–31.

Garbiński Jerzy. Myśl białoruska XX wieku. Filozofia, religia, kultura (Antologia) // Działalność naukowa PAN: Wybrane zagadnienia. 1999. Z. 7. Maj. S. 57–58.

Gutschmidt Karl (Dresden). Хто напісаў першую граматыку беларускай літаратурнай мовы? [Пра А. Луцкевіча] // Prace Filologiczne. 1999. T. XLIV. S. 193–198.

Maldzis Adam. Jeśli historii się nie szanuje, to ona okrutnie się zemści: Spóźnione rozmyślania o tragedii nad Niamizą w kontekście europejskim // Przeszłość odległa i bliska. Poznań, 2000. S. 127–130.

Maldzis Adam. Stosunek Białorusinów do unii lubelskiej i tradycji integracyjnych w XX wieku // Unia Lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej. Lublin, 1999. S. 149–153.

Stanielewicz Józef. Kontakty handlowe Gdańska z Wołyniem i Polesiem w XIX i początkach XX wieku // Przeszłość odległa i bliska. Poznań, 2000. S. 205–207.

Trusau Alieh. "Nadszedł czas zbierania kamieni": Refleksje nad znaczeniem unii lubelskiej w stosunkach polsko-białoruskich // Unia Lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej. Lublin, 1999. S. 54–56.

Wisner Henryk. Kalwiniści litewscy [і беларускія] i Rzeczpospolita I połowy wieku XVII // Unia Lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej. Lublin, 1999. S. 99.

Wójcik Zbigniew. Przejawy separatyzmu na Litwie [і ў Беларусі] w XVII wieku // Unia Lubelska i tradycje integracyjne w Europie Środkowo-Wschodniej. Lublin, 1999. S. 100–102.

РАСІЙСКАЯ ФЕДЭРАЦЫЯ

РАСІЯ

Айсберг Елена. На том конце замедленного жеста: Французский хореограф поставил в Беларуси новый спектакль: [Пра Філіпа Каэна] // Известия. 2000. 9 июня.

Арсеньев Александр. Владимир Бутромеев, просветитель юношества: [Пра бел. пісьменніка, які цяпер у Маскве, у выдавецтве "ОЛМА-Пресс", ажыццяўляе энцыклапедычныя праекты] // Кн. обозрение. 2000. 3 июля.

Вальковский М. "Тихие" американцы хотят порулить и Беларусью: [Пра знеш. палітыку ЗША] // Трибуна. 1999. 7 мая.

[**Гіль В. Н.**] Творческие вертикали профессионализма: [Гутарка з дырэктарам цэнтра нар. творчасці г. Магілёва]: [Інт.] / Зап. Т. Зенбицкой // Нар. творчество. 1999. № 4. С. 3–5.

Глебов Матвей. "Главный белорус" [кіраўнік бел. суполкі ў Іркуцку Алесь Рудакоў] Приангарья // Байкальская открытая газета. 2000. 12–19 апр.

Данейко Елена. Испанская партия: Разыграна в Минске белорусскими художниками: [Пра выстаўку карцін Хуана Міро ў Мінску] // Известия. 2000. 9 июня.

Данейко Елена. Охотники за визуальными событиями: Белорусские фотохудожники рассказывают частную историю коллектива // Известия. 2000. 30 июня.

Данейко Елена. Под занавес сезона: Австрийский дирижер восхищен белоруской оперой // Известия. 2000. 6 июня.

Дорохов Владимир. Основной вопрос: Европа пытается выработать позитивный взгляд на Беларусь // Известия. 2000. 6 июня.

Жбанков Максим. Андрей Дынько: Мы представляем новое поколение: [Інт. з дырэктарам праекта часопіса "Скарына"] // Известия. 2000. 3 июня.

Жданко Валяньцін. Беларусы ў Калінінградзе: Ліст на Радыё "Свабоды" — аб гаротным становішчы зь беларускаю культураю ў ваднэй з вобласьцяў Расейскае Федэрацыі // Шляхам Скарыны. 2000. № 1. С. 14.

Ивушкин И. Смеется и плачет гармонь: [Пра гарманіста М. Рубанка з Мсціслава] // Нар. творчество. 1999. № 4. С. 16.

Исследование по славянской диалектологии: Актуальные проблемы лингвогеографии: [Ёсць бел. матэрыял] / Науч. ред. Н. Н. Запольская. М., 1999.

Карпекова Светлана. В поисках почтальона Печкина: Независимую прессу опять "закаляют" повышением тарифов // Известия. 2000. 9 июня.

Климуть Ж. Не боги горшки обжигали: [Пра ганчарнае майстэрства на Магілёўшчыне] // Нар. творчество. 1999. № 4. С. 45.

Комаров В. Белоруссия: обуза или партнер?: [Пра эканоміку Беларусі] // Экономика и жизнь. 1999. Авг. С. 29.

Кроніка Маскоўскага Таварыства беларускае культуры // Шляхам Скарыны. 2000. № 1. С. 3.

Крупица Олег. Лидии Руслановой Витебск обязан художественным музеем: В фондах этого музея найдены картины из собраний народной певицы // Комсомол. правда. 2000. 23 июня.

Курушина Вера [Масква]. Жабрацтва куртызанаў: Стварэньне фіктыўных "белорусских" арганізацыяў у Расеі // Шляхам Скарыны. 2000. № 1. С. 12–13.

Лабынцев Ю. Белорусско-русская идея во II Речи Посполитой: Церковная, политическая и литературная деятельность сенатора Б. Богдановича // Поляки и русские в глазах друг друга. М., 2000. С. 252–263.

Лабынцев Ю. А., Щавинская Л. Л. Православная литература белорусов в современной Польше. М., 2000.

Леановіч П. Першы з'езд беларусаў Расеі — як гэта было. Прадгісторыя з'езду. Яго правядзеньне. Цяпершчына // Шляхам Скарыны. 2000. № 1. С. 4–7.

Лех Генадзь, Грыцкевіч Анатоль, Рудакоў Алег, Мішчанка Таіса, Селівончык Анатоль. Зварот Міжрэгіянальнага аб'яднаньня беларусаў Расеі да суполкаў беларускае дыяспары ў Расеі // Шляхам Скарыны. 2000. № 1. С. 15.

Лешко Юлия. Алексей Дударев: до и после "Выбора" // Известия. 2000. 2 июня.

Мішчанка Т. А ўсё ж мы будзем: Беларусы Расеі ды намаганьні расейскіх уладаў перашкодзіць іх аб'яднаньню // Шляхам Скарыны. 2000. № 1. С. 8–10.

Одесский Михаил. Славянские думы в полдень: Выиграют ли интелектуалы у "пророков"?: [Гаворыцца пра кнігу "Беларуская думка XX стагоддзя", выдадзеную ў Варшаве] // Независимая газ. 2000. 24 февр.

Ростовцева Инна. "Темные тучи со стороны моря…": [Пра чарговы, 2 нумар мінскага часопіса "Всемирная литература"] // Кн. обозрение. 2000. 29 мая.

Рыбакова С. Тяжела была работа, под прить была охота: [Пра асаблівасці бел. ручнікоў] // Нар. творчество. 1999. № 4. С. 10–11.

[**Саланінка А. Л.**] Неужели это сделала я?: [Пра саломапляценне расказвае майстрыха з Круглянскага р-на]: [Інт.] // Нар. творчество. 1999. № 4. С. 6–7.

Смирнов С. С. Брестская крепость: В память о великой Победе. Издается после длительного перерыва. М., 2000.

Федута Александр. Процесс по законам подлости: Привлечь к ответу антисемитов в сегодняшней Белоруссии оказалось невозможно: [Пра кнігу "Война по законам подлости" (Мн., 1999) і судовы працэс, які ўзбудзіў Леанід Левін] // Москов. новости. 2000. 23–29 мая.

Щавинская Л. Восточнославянское, польское и западноевропейское в литературной культуре Подляшья XV–XIX вв. // Поляки и русские в глазах друг друга. М., 2000. С. 264–271.

Яковлев Александр. Линия слова: [Пра мастака і пісьменніка Юрыя Пяткевіча, які жыве ў Новым Свержані на Стаўбцоўшчыне, а выстаўляецца і друкуецца ў Маскве] // Кн. обозрение. 2000. 24 июля. С. 24.

САХА-ЯКУЦІЯ

Барковский А., Петрушкина В. Юкагирская литература в Беларуси // Эхо столицы (Якутск). 1999. 23 апр.

[**Баркоўскі А.**]. Улицы, на которых вы живете… Богдан Чижик: [Пра якуцкі род, заснавальнікам якога быў ураджэнец Мінска] // Якутск вечерний. 2000. 21 янв.

Машков С. Потомки Пушкина и Беларусь // Эхо столицы. 1999. 30 июля.

УКРАІНА

Галіцкая Рунь: Адзіная, незалежная беларускамоўная газета Украіны. 1998. № 1. Трав.

Ільїн Олександр [Брэст]. Андрій Боболя [загінуў у Іванаве на Брэстчыне] і "Тарас Бульба" // Сіверянський літопис. 1999. № 1. С. 176.

Ільїн Олександр [Брэст]. Брестські витоки "Разговора Великороссии с Малороссиею" [помніка ўкр. літаратуры XVIII ст.] // Сіверянський літопис. 1999. № 6. С. 159.

Киштымов Андрей. Киевский коммерческий институт в судьбе М. В. Довнар-Запольского // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий науковий збірник. Київ, 2000. Вип. 2. С. 114–130.

Лебедева Валентина. Тэрытарыяльнае пытанне на беларуска-ўкраінскіх перамовах 1918 г.: факталагічны і крыніцазнаўчы аспекты // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідомчий науковий збірник. Київ, 2000. Вип. 2. С. 104–113.

Ляхоцький Володимир. Маловідомі сторінки історії Великої Вітчизняної війни: [Рэц. на: Жумарь С. В. Оккупационная периодическая печать на территории Беларуси в годы Великой Отечественной войны. Минск, 1996] // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. Київ, 2000. Вип. 2. С. 265–271.

Маркевич Арсений [ураджэнец Беларусі]. Таврическая губерния во времена Крымской войны по архивным материалам. Симферополь, 1994.

Ульяновський Василь. "Русское дело в Северо-Западном крае" через призму історії магнатських архівів Сапег та Радзивіллів у XIX ст. Київ, 1998. Вип. 1.

ФРАНЦЫЯ

J. C. L. Skarynomanie et Skarynophobie // Perspectives biélorussiennes. 2000. No 18. Juin. P. 10.

ЭСТОНІЯ

Бауэр Софья. "Маю гонар" представляет художников-белорусов [на выстаўцы ў Йыхвінскай мастацкай школе] // Северное побережье (Кохтла-Ярве). 2000. 12 июля.

Korotkevitš-Tsoganok T. Mida me saime teade Valgevenest?: [Пра тое, што ведаюць пра Беларусь у Эстоніі] // Miiumaa. 2000. 5. aug.

У РЭДАКЦЫЮ БЮЛЕТЭНЯ ПАСТУПІЛІ:

Аксак Валянціна. Антычны дождж: Вершы. Вільня, 1999.

Вашко Лявон. Паэты-цары: (Трыццаць пяць беларускіх малюнкаў). Мн., 1997.

Голас камбатанта (Слонім). 2000. № 2. Ліп.

Гутар Міхась. Маладзёжны незалежны рух на Слонімшчыне (гістарычны нарыс). Слонім, 2000.

Дело: Восток + Запад. 2000. № 7–8.

Краснята Сяргей. Душа зямлі: [Паэмы гісторыка-гераічнай тэматыкі]. Віцебск, 1999.

Памяць: Мядзельскі раён. Мн., 1998.

Праблемы беларускага літаратуразнаўства: (Да 85-годдзя з дня нараджэння Аркадзя Куляшова). Мн., 2000. (TERRA ALBA. I).

Права на волю. 2000. № 13–14.

Улашчык Мікалай. Мемуары і дзённікі як крыніцы па гісторыі Беларусі: З рукапіснай спадчыны. Мн., 2000.

Чарняўскі Міхась. Правадыр крылатых вершнікаў: Ян Кароль Хадкевіч. Мн., 1998.

Эпоха: Беларусі часопіс. 2000. Ліпень.

Belarusian Chronicle. 2000. No 11. Spring.

Змест будзе паказаны ў наступным нумары.

Belarusian Review: Quarterly Information Bulletin. 2000. No 2. Summer.

Змест будзе паказаны ў наступным нумары.

Internationale Politik. 2000. Nr 7. (“Landskarte der Konflikte”).

Kulturchronik. 2000. Nr 2.

Perspectives biélorussiennes. 2000. No 18. Juin.

Змест будзе паказаны ў наступным нумары.

Przegląd Wschodni. T. 5. Z. 4(20).

ПРА НАС ПІСАЛІ:

Ад кангрэса да кангрэса. Здабыткі і праблемы Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў: [Перадрук з № 4–5 “Кантактаў і дыялогаў”] // Голас Радзімы. 2000. 28 чэрв., 5 ліп.

“Кантакты і дыялогі”, № 4–5 // Літ. і мастацтва. 2000. 4 жн.

Лукша Міра. “Кантакты і дыялогі” на ўвесь свет: [Пра англамоўную версію] // Ніва. 2000. 21 мая.

[**Ліякумовіч Ц.**] Конгресс белорусистов // Земляки. 2000. № 63. С. 13.

Сесія кангрэса пераносіцца // Культура. 2000. 5–11 жн.

Belaruś – Èire (Беларусіка. Кн. 14) / Рэц. // Belarusian Chronicle. 2000. No 11. P. 25.

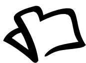

З РЭДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

УШАНУЕМ ПАМЯЦЬ РОДУ ГУРКАЎ-РАМЕЙКАЎ!

У Высачанскай сярэдняй школе Лёзненскага раёна распачата праца па стварэнню музея гісторыі беларускага шляхецкага роду Гуркаў-Рамейкаў.

Лёсы адзінаццаці пакаленняў роду на працягу прыкладна 350-ці гадоў (да пачатку XX ст.) былі звязаны з Крынкаўскім і Высачанскім краем. Крынкі — старажытнае родавае гняздо Гуркаў-Рамейкаў. Многія дастойныя прадстаўнікі роду былі пахаваны тут, у сямейным магільным склепе-капліцы. Але памяць пра гэта ў насельнікаў Крынак амаль сцёрлася. Захаваўся толькі мікратапонім Кратоўша — назва фальварка, на тэрыторыі якога была пабудавана капліца. Месца размяшчэння былога сядзібнага дома Гуркаў у Высачанах дасюль завецца Гурачкі. Ведаюць высачанцы і пра папяровую фабрыку, якую ў іх вёсцы, на беразе ракі Сухадроўкі, пабудаваў у другой чвэрці XIX ст. генерал Лявонцій (Леапольд) Гурка.

Гуркі-Рамейкі займалі досыць высокія пасады ў Віцебскім ваяводстве Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, а потым годна зарэкамендавалі сябе на вайсковай і дзяржаўнай службе ў Расійскай імперыі. Найбольш яркая фігура — фельдмаршал Іосіф Уладзіміравіч Гурка, знакаміты палкаводзец, герой руска-турэцкай вайны 1877–1878 гг., які адыграў значную ролю ў вызваленні Балгарыі ад 500-гадовага асманскага ўладарання. У родзе былі яшчэ шэсць генералаў, вядомыя авіяканструктары, іншыя неардынарныя асобы.

IX УСХОДНЯЯ ЛЕТНЯЯ ШКОЛА ВАРШАЎСКАГА УНІВЕРСІТЭТА (WSL UW)

З 26 чэрвеня па 15 ліпеня ў Варшаве праходзіла IX WSL UW, якой ужо дзевяць гадоў кіруе доктар Ян Маліцкі. Слухачамі школы былі маладыя навукоўцы — гісторыкі, палітолагі, культуролагі, мастацтвазнаўцы, сацыёлагі краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, а таксама прадстаўнікі Азербайджана, Албаніі, Манголіі, Японіі.

Беларусь прадстаўлялі дактарант Гданьскага універсітэта Ян Гайдэль, аспірантка Гродзенскага універсітэта Наталля Сліж, к. філал. н. дырэктар магілёўскага НГА "Брама" Яўген Іваноў, аспірантка БДУ Любоў Козік, аспірантка Інстытута гісторыі НАН Беларусі Анастасія Скіп'ян, к. мед. н. дацэнт Віцебскага універсітэта Міхась Цыбульскі, аспірантка БДУ Наталля Ракіцкая.

За тры тыдні група, звыш трыццаці яе ўдзельнікаў, мела магчымасць праслухаць некалькі дзесяткаў лекцый знакамітых прафесараў з Заходняй Еўропы, Амерыкі і Польшчы (Богдан Асадчук — прафесар Free University of Berlin, Пётр Эберхарт — прафесар ПАН, Анджэй Менцвель — прафесар Варшаўскага універсітэта, Міхал Рыўкін — прафесар City College of New York і інш.).Тэматыка лекцый і семінараў ў асноўным была прысвечана праблемам гісторыі, культуры і палітыка-грамадскім працэсам у Цэнтральнай і Усходняй Еўропе XVII–XX стст.

Адной з добрых традыцый школы стала правядзенне выязных сесій. На гэты раз сесія праходзіла ў Вроцлаве пры падтрымцы Адольфа Юзвенкі, дырэктара "Асалінэум" і прафесара Вроцлаўскага універсітэта. Яна была прысвечана праблемам дзейнасці "Салідарнасці" і апазіцыйным рухам Цэнтральнай Еўропы. Слухачы прынялі актыўны ўдзел у правядзенні "круглага стала" "Антыкамуністычная апазіцыя ў ПНР".

Слухачы школы мелі цікавыя сустрэчы з ваяводам Дольнага Слёнзка Вітальдам Крохмалем, прэзідэнтам Старой Варшавы Паўлам Піскорскім, дырэктарам Ваеннага гістарычнага інстытута Анджэем Айненкелем, наведалі бібліятэкі, архівы, сядзібна-палацавыя комплексы ваколіц Варшавы, архітэктурныя помнікі Вроцлава, пабывалі ў Чанстахове, Аполі, Бжэгу і інш.

Правядзенне IX школы супала з першым з'ездам выпускнікоў WSL UW, які праходзіў з 25 па 28 чэрвеня. У рабоце з'езда ўдзельнічалі больш за сто выпускнікоў WSL UW, прадстаўнікі Балгарыі, Беларусі, Літвы, Расіі, Румыніі, Украіны, Германіі, Славакіі, Сербіі, Чэхіі і інш. У Сенацкай зале Варшаўскага

універсітэта адбылося ўрачыстае адкрыццё, у час якога быў абмеркаваны і прыняты статут клуба выпускнікоў школы. Дырэктарам яго была абрана Інга Катаньска, старшынёй — Ян Маліцкі. Па ўмовах статута, выпускнікі стварылі свае рэгіянальныя клубы. Дэлегацыя з Беларусі, больш за дзесяць чалавек, заснавала свой клуб выпускнікоў WSL, які ўзначаліў Ігар Марзалюк, к. гіст. н. дацэнт Магілёўскага універсітэта. Былі абраны прадстаўнікі ў рэвізійную і судзейскую камісіі беларускага клуба. Цяпер сябрам клуба можа стаць любы жадаючы выпускнік усіх наступных школ. Сяброўства ў клубе фіксуецца складкамі.

У апошні дзень работы, 28 чэрвеня, адбылося абмеркаванне месца правядзення наступнага з'езда выпускнікоў. Былі прапанаваны некалькі гарадоў краін Цэнтральнай і Усходняй Еўропы, сярод якіх было названа і Гродна (прапанова зыходзіла ад прафесара Калумбійскага універсітэта Джона Міцгеля). Аднак, па пэўных умовах, такая прапанова была адхілена. Месцам наступнага з'езда выпускнікоў, які павінен адбыцца ў 2002 г., была абрана сталіца Балгарыі Сафія.

Наталля Ракіцкая атрымоўвае дыплом выпускніка

Арганізатары школы Ян Маліцкі і Інга Катаньска добра прадумалі адпачынак як удзельнікаў, так і выпускнікоў школы. Маладыя навукоўцы мелі магчымасць пазнаёміцца з творчай дзейнасцю аднаго з самых знакамітых рэжысёраў Польшчы. На працягу трох дзён праходзіў паказ фільмаў Анджэя Вайды, сярод якіх найбольшае ўражанне пакінуў "Пан Тадэвуш".

Наталля Ракіцкая, Святлана Словік, *выпускніцы школы*

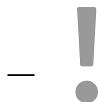

ДА ВЕДАМА ЧЫТАЧОЎ "БЕЛАРУСІКІ – 15"

Як выявілася, у зборнік "Беларусіка – 15", які толькі што выйшаў з друку, пракралася прыкрая недарэчнасць. У артыкуле настаўніцы Тамары Шылёнак з Глыбокага "К. Дуж-Душэўскі ў Пецярбургу ў пачатку XX ст." выкарыстаны два вялікія ўрыўкі без спасылкі на гісторыка Станіслава Рудовіча, чый адпаведны артыкул быў змешчаны ў кнізе "Памяць" па Глыбоцкаму раёну. Хутчэй за ўсё, Т. Шылёнак проста не ведала, як карыстацца навуковым апаратам, а ў рэдкалегіі зборніка не было пад рукой першакрыніцы для параўнання. У С. Рудовіча просім прабачэння.

Рэдкалегія зборніка

CONTENTS

Падпісана ў друк 11.09.2000. Папера афсетная. Друк афсетны.
Фармат 60х90 1/16. Умоўн. друк. арк. 4. Ул.-выд. арк. 4,6.
Тыраж 299 экз. Заказ № 169.
Надрукавана з дыяпазітываў рэдакцыі ТАА "Юніпол".
Ліцэнзія ЛП № 210 ад 5.01.98 г. 220039, г. Мінск, вул. Караткевіча, 6.